

MINISTERUL EDUCAȚIEI

CENTRUL NAȚIONAL DE POLITICI
ȘI EVALUARE ÎN EDUCAȚIE
UNITATEA DE CERCETARE ÎN EDUCAȚIE

Liceenii din România **ACCES ȘI PARTICIPARE**

Editura Centrului Național de Politici
și Evaluare în Educație
București, 2024
ISBN 978-606-8966-44-1

MINISTERUL EDUCAȚIEI

CENTRUL NAȚIONAL DE POLITICI
ȘI EVALUARE ÎN EDUCAȚIE
UNITATEA DE CERCETARE ÎN EDUCAȚIE

Liceenii din România
ACCES ȘI PARTICIPARE

București, 2024

Coordonator:

Irina Horga

Colectivul de autori:

Otilia Apostu, Ciprian Fartușnic, Irina Horga, Miruna Miulescu, Cornelia Novak, Loredana Pătrășcoiu, Andreea Scoda, Lucian Voinea

Otilia Apostu : Capitol 3 (3.1, 3.4.3), Concluzii

Ciprian Fartușnic : Capitol 1, Concluzii

Irina Horga : Capitol 2, Capitol 3 (3.2, 3.5.2), Concluzii

Miruna Miulescu : Capitol 1, Capitol 3 (3.5.1), Concluzii

Cornelia Novak : Capitol 2, Concluzii

Loredana Pătrășcoiu : Capitol 1, Capitol 3 (3.4.2), Concluzii

Andreea Scoda : Capitol 1, Capitol 3 (3.4.1), Concluzii

Lucian Voinea : Capitol 3 (3.3, 3.4.4, 3.5.3, 3.5.4), Concluzii

Echipa care a participat la colectarea datelor:

Otilia Apostu, Carmen Bălășoiu, Carmen Bostan, Luminița Catană, Laura Căpiță, Monica Cuciureanu, Ciprian Fartușnic, Irina Horga, Angelica Mihăilescu, Adrian Mircea, Miruna Miulescu, Cornelia Novak, Simona Pascal, Loredana Pătrășcoiu, Andreea Scoda, Lucian Voinea

Prelucrarea statistică a datelor:

Cornelia Novak

Tehnoredactare și design:

Cristina Valentina Slovineanu

Editura Centrului Național de Politici și Evaluare în Educație, București 2024

ISBN: 978-606-8966-44-1

Mulțumim conducerii unităților de învățământ liceal și cadrelor didactice care au sprijinit procesul de colectare a datelor cantitative și calitative care au stat la baza acestui studiu.

Acest raport național nu poate fi reprodus parțial sau integral, fără acordul scris obținut în prealabil de la Unitatea de Cercetare în Educație.

Cuprins

Rezumat	7
---------------	---

Capitolul 1	Context	14
--------------------	----------------------	-----------

Capitolul 2	Aspecte metodologice	22
--------------------	-----------------------------------	-----------

2.1. Scopul și obiectivele cercetării	22
2.2. Matricea cercetării	22
2.3. Metode și instrumente de cercetare	23
2.4. Calendarul aplicării instrumentelor de cercetare	24
2.5. Populația investigată	25
2.6. Aspecte metodologice privind analiza și prelucrarea datelor	28
2.7. Limitele cercetării	29

Capitolul 3	Rezultatele cercetării	30
--------------------	-------------------------------------	-----------

3.1. Liceenii din România: statistici	30
3.1.1. Rețeaua școlară din învățământul liceal	30
3.1.2. Efective de elevi și de profesori în învățământul liceal	32
3.1.3. Rata de participare în învățământul liceal	37
3.1.4. Rata abandonului școlar în învățământul liceal	39
3.1.5. Rata de absolvire a învățământului liceal	41
3.2. Accesul elevilor la studiile liceale	43
3.3. Alegerea liceului	45
3.3.1. Opțiunile elevilor pentru diferite filiere și profiluri de formare	45
3.3.2. Surse de informare cu privire la alegerea liceului	48
3.3.3. Motivele care au stat la baza alegerii liceului	49
3.4. Participarea școlară a elevilor de liceu	52
3.4.1. Frecvența școlară: situație, motivații, măsuri de ameliorare	52
3.4.2. Abandonul școlar; intenții de renunțare la studii, motive	60
3.4.3. Sprijinul primit de elevi din partea școlii	62
3.4.4. Mobilitatea elevilor pe parcursul liceului; transferuri, motive	66
3.5. Finalizarea liceului: despre examenele finale și perspective de viitor	69
3.5.1. Intenții privind momentul de finalizare a studiilor	69

3.5.2. Intenții privind participarea la examenul de certificare a competențelor profesionale	72
3.5.3. Despre participarea la examenul de bacalaureat	73
3.5.4. Intenții privind parcursul viitor	74
Concluzii	80
Bibliografie	88
Anexă: instrumentele de cercetare	93

TABELE ȘI FIGURI

Tabelul 1. Întrebări de cercetare și dimensiuni de analiză	22
Tabelul 2. Comparații între eșantionul proiectat și eșantionul realizat	27
Figura 1. Distribuția eșantionului de elevi pe regiuni de dezvoltare	27
Tabelul 3. Numărul unităților de învățământ liceal din România	31
Tabelul 4. Ponderea unităților de învățământ liceal din România, pe filiere și profiluri	32
Tabelul 5. Efective de elevi din învățământul liceal și ponderea lor pe filiere și profiluri	33
Figura 2. Distribuția elevilor pe filiere și pe sexe, anul școlar 2022/2023 (%)	34
Figura 3. Distribuția elevilor pe profiluri și pe sexe, anul școlar 2022/2023 (%)	34
Figura 4. Ponderea elevilor pe filiere de formare, în funcție de forma de proprietate a unității de învățământ, anul școlar 2022/2023 (%)	35
Figura 5. Ponderea elevilor pe filiere de formare, în funcție de mediul de rezidență al unității de învățământ, anul școlar 2022/2023 (%)	35
Tabelul 6. Raportul elevi la un cadru didactic	37
Figura 6. Rata de participare la învățământul liceal, pe filiere	37
Figura 7. Rata de participare la învățământul liceal, pe sexe	37
Tabelul 7. Rata brută de cuprindere pe filiere, profiluri și sexe	39
Figura 8. Rata abandonului în învățământul liceal, pe filiere	40
Figura 9. Rata abandonului în învățământul liceal, pe sexe	40
Figura 10. Rata de absolvire a învățământului liceal (cu sau fără examenul de bacalaureat), pe sexe	41
Tabelul 8. Rata de absolvire a învățământului liceal (cu sau fără examenul de bacalaureat) pe filiere, profiluri, sexe	43
Tabelul 9. Distribuția eșantionului de elevi în funcție de domiciliul propriu și de mediul de rezidență al liceului	44

Figura 11. Relația dintre liceul / profilul urmat și opțiunile elevilor de orientare școlară	45
Tabelul 10. Distribuția elevilor pe filiere și profiluri ale liceului, în funcție de nivelul de educație al familiei, sexe și mediul de rezidență (%)	47
Figura 12. Surse de informare cu privire la oferta liceelor, utilizate de elevi	48
Figura 13. Nivelul de informare în vederea alegerii liceului	48
Figura 14. Declarațiile elevilor cu privire la frecvența lor școlară	53
Tabelul 11. Declarații ale elevilor privind absențele nemotivate (%)	54
Figura 15. Intenții de renunțare la studiile liceale	60
Figura 16. Motive care au influențat intenția de renunțare la studiile liceale	61
Figura 17. Tipuri de sprijin de care au beneficiat liceenii, pe medii de rezidență ale liceului (%)	64
Figura 18. Categorii de actori care au oferit sprijin liceenilor, pe medii de rezidență ale liceului (%)	64
Figura 19. Momentul transferului pe parcursul studiilor liceale	67
Figura 20. Intenții ale elevilor privind momentul finalizării studiilor liceale	69
Tabelul 12. Aprecieri ale elevilor privind șansele de finalizare a studiilor liceale (%)	70
Tabelul 13. Aprecieri ale elevilor privind efortul depus pentru finalizarea liceului (%)	71
Figura 21. Opinii ale elevilor privind șansele de finalizare a liceului și efortul depus în acest scop (%)	71
Figura 22. Intenții ale elevilor privind participarea la examenul de certificare a competențelor profesionale	73
Figura 23. Opțiuni ale elevilor la finalizarea liceului	76

Rezumat

Context

Demersul de cercetare a fost dezvoltat pornind de la o analiză documentară cu privire la politici, studii și analize pe tema accesului și participării la educație a elevilor din învățământul secundar superior. Această secțiune contribuie la înțelegerea contextului în care se derulează, în prezent, politicile educaționale relevante pentru învățământul liceal, cât și a celor mai importanți factori de influență ai participării la educația de nivel secundar superior, documentații de literatură de specialitate națională și internațională.

Scopul cercetării

Cercetarea a vizat explorarea aspectelor referitoare la **accesul și participarea școlară** a elevilor de liceu, din următoarele perspective: caracteristici generale ale învățământului liceal; accesul la studiile liceale; opțiuni ale elevilor pentru rutele de formare din cadrul învățământului liceal; provocări și dificultăți legate de participarea școlară și nevoi de sprijin pentru depășirea acestora; intenții ale liceenilor privind finalizarea studiilor și organizarea cursurilor școlare și profesionale viitoare.

Abordare metodologică

Pentru investigarea dimensiunilor de analiză stabilite în cadrul cercetării, au fost aplicate metode cantitative și calitative, în perioada aprilie-iunie 2023.

- Pentru **datele statistice** la nivelul întregului sistem de învățământ liceal au fost utilizate informații de la Institutul Național de Statistică, pe baza cărora au fost calculați și analizați o serie de indicatori.
- Ancheta pe bază de **chestionar** adresat elevilor a fost realizată pe un eșantion reprezentativ la nivel național pentru rețeaua școlară de unități de învățământ liceal. Eșantionul realizat a cuprins **237 de unități, cu un total de 3375 de elevi**.
- Instrumentele calitative au constat în **interviuri individuale** (cu directori de licee, cu reprezentanți ai elevilor în Consiliul de Administrație/în Consiliul elevilor) și **focus-grupuri** (cu elevi, cu profesori). Aceste instrumente au fost aplicate la nivelul a **zece unități de învățământ liceal**, care au acoperit toate filierele și profilurile corespunzătoare învățământului secundar superior.

Învățământul liceal din România – privire de ansamblu

Rețeaua școlară din învățământul liceal cuprinde aproape **1500 de unități școlare** și are anumite elemente de specificitate pe medii de rezidență, forme de proprietate și filiere/profiluri, conform datelor înregistrate la Institutul Național de Statistică. Cele mai multe licee funcționează în mediul urban (86%), respectiv în învățământul public (94,5%).

Învățământul liceal cuprinde aproximativ **600.000 de elevi**, efective în ușoară scădere în ultimii ani. Aproximativ 94% dintre elevi învață în licee din mediul urban și numai 6,1% în licee din rural. Puțin peste jumătate dintre elevi se regăsesc în licee teoretice, aproximativ 40% în licee tehnologice și 9% în licee vocaționale. Distribuția pe sexe arată că ponderea fetelor este mai mare la filiera teoretică, iar ponderea băieților, la filiera tehnologică. Pe profiluri, fetele se regăsesc în procente mai mari la profilurile umanist, servicii, pedagogic, artistic, iar băieții, la profilurile real, tehnic, sportiv, teologic.

În învățământul liceal activează aproximativ **53.000 de profesori**. 46% dintre aceștia au norma de bază la filiera tehnologică, 40% la filiera teoretică, iar restul la filiera vocațională.

Numărul de elevi care revine unui profesor are valori constante de la un an la altul (o medie de 11 elevi/profesor didactic). Raportat la medie, valorile indicatorului sunt mai mari la filiera teoretică (14 elevi/profesor) și mai reduse la filiera tehnologică (10 elevi/profesor) și la filiera vocațională (7 elevi/profesor). Raportul elevi/profesor are valori mai mari în mediul urban decât în rural, respectiv în învățământul privat, comparativ cu învățământul public.

Rata de participare la învățământul liceal (rata brută de cuprindere) reprezintă ponderea elevilor cuprinși în acest nivel de educație, raportat la populația totală care are vârsta teoretică corespunzătoare acestui nivel (15-18 ani). Puțin peste două treimi dintre tinerii de 15-18 ani sunt cuprinși în învățământul liceal. În ultimii ani, valoarea indicatorului a înregistrat o tendință descendentă, scăderea fiind mai accentuată în cazul filierelor tehnologice și teoretice. La nivel general, rata de participare a fetelor este mai mare, comparativ cu băieții. Pe filiere de formare, datele evidențiază: o mai mare pondere a participării fetelor la filierele teoretică (în special profilul umanist) și vocațională; o mai mare pondere de participare a băieților la filiera tehnologică (în special profilul tehnic).

Abandonul școlar (calculat prin raportarea numărului de elevi de la finalul unui an școlar la numărul celor înscriși la începutul aceluiași an școlar) arată că 2% dintre elevi abandonează anual studiile liceale. Valorile cele mai mari ale ratei abandonului școlar se înregistrează la filiera tehnologică (3,9% în anul școlar 2021/2022, de patru ori mai mult decât la fiecare dintre celelalte filiere), în rândul băieților (2,4%), respectiv la elevii școlarizați în licee situate în mediul rural (2,4%).

Rata de absolvire a liceului (calculată prin raportarea numărului de absolvenți la totalul populației de 18 ani) este de aproximativ 70%. Fetele înregistrează o rată de absolvire cu aproximativ 10 puncte procentuale mai mare (75%) decât băieții (65%); valoarea indicatorului se corelează cu o rată mai mică a abandonului școlar în rândul fetelor. La nivelul anului școlar 2021/2022, absolvenții de liceu cu sau fără examen de bacalaureat proveneau: peste jumătate de la filiera teoretică, aproape 40% de la filiera tehnologică și 11% de la filiera vocațională.

Distribuția absolvenților din promoția curentă cu diplomă de bacalaureat evidențiază rezultate mai bune la filiera teoretică: peste două treimi dintre acești elevi sunt de la această filieră și doar o treime sunt elevi de la celelalte filiere.

Accesul elevilor la studiile liceale

Accesul elevilor la studiile liceale este influențat de specificul dezvoltării rețelei de învățământ secundar superior din România. La nivel național, **ponderea elevilor** care provin din mediul urban este cea mai amplă în liceele teoretice și vocaționale și mai redusă în liceele tehnologice. Majoritatea elevilor care provin din rural (86,2%) studiază în licee din mediul urban; doar 13,8% dintre aceștia urmează studiile în licee tot din rural. În liceele rurale, aproape toți elevii (88,5%) provin din mediul rural, foarte puțini (11,5%) provin din mediul urban.

Ponderi semnificative dintre elevii de liceu se confruntă cu diverse **dificultăți** legate de acces așa cum evidențiază datele din această cercetare: timp amplu alocat deplasării între domiciliu și liceu (o treime dintre elevii participanți la cercetare); naveta zilnică (o treime dintre elevi), cu problemele aferente (costuri, circulația rutieră aglomerată, infrastructura precară, lipsa unor mijloace de transport corelate cu orarul școlar, condițiile de vreme nefavorabilă în anumite perioade ale anului etc.); distanțe mari parcurse zilnic de acasă la școală (peste 14% parcurg zilnic între 10-20 km, iar 4,8%, peste 20 km de acasă până la liceu). Aceste aspecte au efecte vizibile la nivelul participării școlare (absenteism ridicat, risc/intenții/situații de abandon școlar, timp redus pentru învățare, costuri suplimentare ale familiilor etc.).

Alegerea liceului

Alegerea liceului este un prim moment de orientare școlară a elevilor. Datele de cercetare evidențiază faptul că aproape trei sferturi dintre elevi au declarat că învață în liceul și la profilul pe care și l-au dorit. Cele mai mari ponderi ale elevilor care urmează profilul dorit se înregistrează în cazul elevilor din liceele vocaționale, respectiv din cele teoretice (peste 90%), iar cele mai mici ponderi în cazul liceelor tehnologice unde o treime dintre elevi indică faptul că nu sunt la liceul/profilul dorit.

Datele de cercetare evidențiază o serie de diferențe **pe filiere de formare** din perspectiva caracteristicilor socioeconomice ale elevilor. Filiera teoretică și filiera vocațională sunt urmate în ponderi mai ample de elevii din mediul urban, de cei ce provin din familii cu niveluri mai ridicate de educație, respectiv de fete. La filiera tehnologică, ponderile mai mari se înregistrează în cazul elevilor proveniți din familii cu nivel mediu și redus de educație, al elevilor proveniți din mediul rural, respectiv al populației masculine.

Majoritatea elevilor (83%) apreciază că au avut un **nivel bun de informare cu privire la alegerea liceului**. În acest scop, elevii au utilizat o varietate de **surse de informare**. Pentru aproape două treimi, broșura de admitere la liceu a constituit principala sursă de informare cu privire la oportunitățile existente (profiluri și specializări, număr de locuri, informații orientative privind mediile de admitere). Alte surse menționate cu ponderi ample (35-50%) au fost: familia, colegii și/sau prietenii, profesorii din gimnaziu.

Conform declarațiilor elevilor, alegerea liceului este un demers complex, influențat de factori variați. Cei mai mulți elevi (60%) declară că au ales un anumit profil/specializare de formare, pentru că acesta răspunde nevoilor și intereselor personale de cunoaștere. Pentru o treime dintre elevi, un criteriu determinant a fost apropierea unității de învățământ de domiciliu. Alegerea liceului este influențată și de: prestigiul liceului; calitatea procesului de învățământ, care poate asigura continuarea parcursului școlar către învățământul superior; rezultatele bune ale liceului (rata ridicată de promovare a examenului de bacalaureat); sugestia/orientarea din partea profesorilor din gimnaziu; alegerea aceluiași liceu cu alți prieteni/colégi de clasă; sugestia părinților.

Participarea școlară a elevilor de liceu

■ Frecvența școlară: situație, motivații, măsuri de ameliorare

Conform reglementărilor în vigoare la nivelul sistemului de învățământ, frecventarea școlii reprezintă o îndatorire a elevilor, fiind elementul definitoriu pentru calitatea de elev. Elevii chestionați apreciază pozitiv **frecvența lor școlară**. Peste 70% declară că au o participare școlară ridicată, absenteismul ocazional este menționat de un sfert dintre elevi, iar 1% dintre elevi au declarat că au număr mare de absențe. Frecvența școlară redusă, respectiv numărul mare de absențe nemotivate sunt situații menționate în pondere mai mare de următoarele categorii: băieți, comparativ cu fetele; elevi care au părinți plecați în străinătate; elevi care urmează un profil diferit decât cel pe care l-ar fi dorit; elevi care fac naveta la liceu; elevi din clasele terminale de liceu.

Actorii școlari – profesori și elevi deopotrivă – au menționat o serie de **factori care sprijină și încurajează frecvența școlară**: conștientizarea importanței educației de către liceeni, rolul motivant al profesorilor, implicarea în proiecte și activități extrașcolare, preocuparea elevilor pentru obținerea certificatului de calificare profesională la final de liceu.

La nivelul **factorilor care determină absenteismul școlar** au fost menționate multiple aspecte, referitoare la factori individuali, școlari, familiali, sociali. Cel mai frecvent au fost menționate dificultățile determinate de **navetă și transport** (infrastructura precară, lipsa unor mijloace de transport corelate cu orarul școlar, condițiile de vreme etc.) și de **factori individuali** (probleme de sănătate, oboseală psihică, dificultăți de adaptare la programul școlar; prioritizarea timpului pentru alte activități școlare și extrașcolare la care participă liceenii; motivația redusă pentru învățarea și lipsa de valorizare a educației). Conform declarațiilor elevilor, multe motive ale absenteismului sunt determinate și de **factori care țin de mediul școlar** (situații de stres, frici legate de anumite materii de studiu, de note mici sau de anumiți profesori; dificultățile de integrare în clasa de elevi, lipsa stării de bine în mediul școlar; oferta școlară neatractivă în raport cu interesele lor, nemotivantă pentru învățare și fără aspecte aplicative). Alți factori care influențează negativ frecvența școlară au făcut referire la aspecte care țin de **mediul familial** (probleme de relaționare în familie; starea de sănătate a părinților; dificultăți socio-economice, care determină implicarea elevilor în activitățile gospodăriei sau în alte activități aducătoare de venituri; lipsa de supraveghere din partea părinților plecați în străinătate; preluarea de către copii a modelului familial care nu valorizează educația), dar și de **mediul social mai larg** (de exemplu, influența grupului de prieteni și/sau a anturajului elevilor).

Directorii de școli și profesorii participanți la cercetare au menționat că au aplicat, la nivelul liceelor lor, **măsuri pentru a crește participarea școlară** în rândul liceenilor, pentru a preveni situațiile de absenteism ridicat sau pentru a rezolva astfel de cazuri. Cu frecvența cea mai mare au fost menționate: informarea periodică a părinților cu privire la rezultatele învățării, implicarea consilierilor școlari în activități școlare de informare și sprijin, organizarea unor activități de sprijin în învățare prin diferite programe de educație remedială.

■ **Abandonul școlar; intenții de renunțare la studii, motive, măsuri de sprijin**

În cadrul cercetării, elevii au fost întrebați dacă au avut **intenții de renunțare la studiile liceale**. 8,1% dintre elevi au declarat că s-a confruntat cu situații problematice care i-au făcut să se gândească la abandonarea studiilor liceale. Datele arată că astfel de cazuri apar mai frecvent după finalizarea primului an de liceu, respectiv în situațiile în care elevii urmează un alt profil/ală specializare decât cea dorită.

Actorii școlari au evidențiat **complexitatea factorilor care pot influența riscul de abandon școlar**. Elevii au formulat motive legate cu prioritate de mediul școlar. Astfel, peste jumătate dintre cei care au avut intenția de renunțare la studii apreciază că ceea ce învață la școală este lipsit de relevanță pentru interesele lor, nu le este de folos în viață. Ponderi de 25-30% au menționat dificultăți/lacune în învățare corelate cu solicitări prea mari din partea profesorilor, climatul școlar competitiv și neincluziv, lipsa sprijinului pentru a depăși dificultățile în învățare, dar și problemele legate de navetă. În ponderi mai reduse au fost menționate motive care țin de dificultățile socio-economice și financiare ale familiilor din care provin elevii, migrația/remigrarea.

■ **Sprijinul primit de elevi pentru evitarea situațiilor de abandon școlar**

Majoritatea elevilor respondenți la chestionar au declarat că **au primit sprijin pe parcursul liceului**, atunci când au avut nevoie. Principalele măsuri menționate de 35-50% dintre elevi au vizat: sprijinul în învățare la disciplinele la care avea dificultăți/rezultate slabe, suportul financiar (ex. burse, fonduri din diverse proiecte), activități de consiliere și orientare școlară și profesională. Elevii care învață în liceele din urban au menționat în ponderi mai ample sprijinul în învățare și orientarea școlară și profesională, iar cei din liceele din mediul rural, sprijinul financiar și suportul primit în contextul unor programe și proiecte. Puțini dintre elevii chestionați au declarat că au beneficiat de suportul pentru o mai bună integrare în colectivul clasei, pentru depășirea unor dificultăți emoționale.

Principalele **categorii de actori care au oferit sprijin elevilor de liceu** au fost deopotrivă familia (părinții, frați/surori) și școala (ca organizați în ansamblu sau reprezentată de diferite categorii de personal). Organizațiile sau autoritățile locale au fost instanțe de sprijin pentru foarte puțini elevi.

■ **Mobilitatea elevilor pe parcursul liceului; transferuri, motive**

Situațiile de transfer pe parcursul liceului nu sunt foarte frecvente, dar au anumite aspecte de specificitate. 8,3% dintre elevi au declarat că intenționează să se transfere, iar

7,2% că s-au transferat pe parcursul studiilor la alt liceu, respectiv la alt profil. Datele arată că mobilitatea se realizează, în aproape 90% dintre cazuri, pe parcursul clasei a IX-a sau la finalul acesteia.

Motivele invocate cel mai des de către cei care s-au transferat pe parcursul studiilor liceale au fost variate. Aproape 60% dintre aceștia s-au transfera pentru a schimba profilul/specializarea (cel mai probabil, au fost repartizați în clasa a IX-a la alte profiluri/specializări decât cele dorite sau și-au schimbat opțiunea pe parcurs), o treime s-au transferat pentru a urma un liceu situat mai aproape de domiciliu, iar 20% au menționat motive legate de inadaptarea la colectivul clasei și orientarea fie spre un mediu școlar mai incluziv, fie spre un mediu mai solicitant și mai suportiv pentru învățare.

Finalizarea liceului: examenele finale și perspective de viitor

■ Intenții privind momentul de finalizare a studiilor

Peste 90% dintre elevi și-au exprimat opțiunea de a finaliza liceul integral, cu susținerea examenului de bacalaureat; interesul pentru finalizarea liceului crește de la o clasă la alta, pe parcursul celor patru ani de studiu. Foarte puțini elevi (2%) își propun să finalizeze toate cele patru clase de liceu, dar cu amânarea susținerii examenului de Bacalaureat.

Elevii **își autoapreciază pozitiv șansele de absolvire a studiilor liceale** (86%). Gradul de încredere în reușită crește de la o clasă la alta, odată cu apropierea de momentul finalului de liceu. Mai puțin de 1% dintre elevi apreciază că au șanse minime de a finaliza liceul. Șapte elevi din zece declară că depun **efort în învățare** mare/foarte mare pentru a finaliza învățământul liceal; mai puțin de 6% dintre respondenți susțin că depun un efort redus sau foarte redus în acest scop. Corelând cele două aspecte – șansele de finalizare a liceului și efortul personal depus în acest scop – se evidențiază faptul că o parte dintre elevii de liceu au proiecții foarte pozitive cu privire la finalizarea liceului, fără a relaționa întotdeauna această așteptare cu efortul depus în învățare pe parcursul anilor de liceu.

■ Intenții privind participarea la examenul de certificare a competențelor profesionale

Pentru anumite filiere, profiluri, specializări sau calificări, absolvenții învățământului liceal pot susține un examen de certificare a calificării profesionale de nivel 4 (în cazul liceelor tehnologice) sau un examen de atestare a competențelor profesionale (în cazul liceelor din filiera vocațională și din filiera teoretică, profil real, specializarea matematică-informatică).

Directorii și profesorii declară că **ponderea elevilor care participă la aceste examene de certificare a competențelor este foarte ridicată**. Situațiile de neparticipare sunt reduse, determinate cel mai adesea de abandonul școlar pe parcurs sau de plecarea elevilor în străinătate imediat după finalizarea studiilor liceale.

Conform declarațiilor elevilor, intenția de participare la acest examen este majoritară și are la bază motivația acestora de a obține un **certificat util pentru integrarea imediată pe piața muncii**. Comparativ cu diploma de bacalaureat, elevii apreciază că acest certificat

este mai ușor de obținut (probele de bacalaureat sunt considerate a fi teoretice și cu niveluri ridicate de dificultate) și mai util pe piața muncii (în condițiile în care diploma de bacalaureat nu este solicitată de către toți angajatorii, pentru ocuparea unui loc de muncă după liceu).

■ Participarea la examenul de bacalaureat

Analiza datelor statistice privind examenul de bacalaureat și declarațiile actorilor școlari intervievați arată că atât **participarea la examenul de bacalaureat**, cât și rezultatele obținute de elevi la acest examen sunt corelate cu filiera și cu profilul liceelor. Astfel, cele mai mari valori ale ratei de participare și ale ratei de promovare se înregistrează în cazul filierelor teoretice și vocaționale; în cazul celei tehnologice, procentul de absenteism este mai ridicat, iar rezultatele la bacalaureat sunt mai slabe.

Situațiile de neparticipare la examenul de bacalaureat sunt determinate adesea de un **complex de factori**. Alături de rezultatele școlare slabe obținute pe parcursul liceului, directorii au listat și alți factori de influență precum: lacune mari în învățare cu care unii elevi vin din gimnaziu și care nu sunt/nu pot fi recuperate pe parcursul liceului, absenteismul ridicat, situația socio-economică defavorizată a familiilor de proveniență, lipsa intenției de continuare a studiilor după finalizarea liceului, interesul pentru integrarea rapidă pe piața muncii, situațiile de migrare/remigrare.

■ Intenții privind parcursul viitorul parcurs educațional și profesional

Cel puțin la nivel declarativ, cererea de educație a elevilor de liceu este amplă: aproape trei sferturi au declarat că intenționează să își **continue studiile după finalizarea liceului**, în învățământul superior (68,2%) sau în cel postliceal (4%). Motivele menționate fac referire la oportunități mai ample de inserție pe piața muncii, după finalizarea studiilor superioare, dar și la nevoia de dezvoltarea personală și profesională.

Directorii apreciază că **studiile universitare sunt urmate** în special de absolvenții de la filiera teoretică și de cei de la filiera vocațională și într-o mai mică măsură de cei de la filiera tehnologică.

Intenția de **inserție pe piața muncii** imediat după finalizarea liceului a fost declarată de numai 5,6% dintre elevii chestionați. Această situație este întâlnită cu prioritate în cazul absolvenților de liceu cu certificare profesională, dar și în rândul celor care provin din familii dezavantajate socio-economic.

Pentru informarea cu privire la oportunitățile de continuare a studiilor sau de inserție pe piața muncii, elevii utilizează variate **surse de informare**: universitățile (vizite, evenimente, târguri, broșuri informative), activitățile tematice desfășurate în liceu, întâlniri cu reprezentanți ai angajatorilor sau ai altor organizații, discuțiile cu prieteni sau colegi de liceu.

Capitolul 1

Context

Acest capitol analizează mai multe aspecte cu privire la accesul elevilor în învățământul secundar superior, precum și participarea acestora la acest nivel școlar: cadrul conceptual; politici și reglementări care urmăresc să stimuleze accesul și participarea elevilor în învățământul secundar superior și să reducă fenomenul de absenteism și abandon școlar; prezentarea unor programe, proiecte și resurse educaționale; analiza documentară a unor cercetări și studii relevante.

1.1. Abordări ale conceptelor „acces” și „participare”

Accesul la educație este încă o problemă prioritară la nivelul politicilor internaționale, deși dreptul la educație este unanim recunoscut ca fiind un drept fundamental al copilului. Analiza literaturii din domeniu evidențiază creșterea în complexitate a abordării accesului la educație, de-a lungul timpului. În accepțiune inițială, accesul echivala cu prezența la școală și era de obicei măsurat prin numărul de zile și/sau perioade în care un elev este prezent fizic în sala de clasă, pentru a parcurge un program de instruire. Ulterior, problematica accesului la educație a fost nuanțată prin atribute precum: „relevant”, „efectiv”, „universal”, „echitabil” și prin alăturarea cu valoare sintagmatică cu conceptele participării și calității.

Studiile actuale reconsideră semnificația și relevanța datelor privind „accesul” înregistrat ca „prezență”, definind și colectând aceste date în moduri care să reflecte mai exact implicarea și performanța elevilor, în relație cu „participarea” și „calitatea educației” (UNESCO UIS). Keith M. Lewin (2015) consideră educația ca fiind în mare măsură un proiect incomplet, deși atât de semnificativ, datorită inegalităților în ceea ce privește accesul, finalizarea și învățarea întâlnite în multe părți ale lumii. Acesta operaționalizează accesul la educație prin următorii descriptori: înscrierea în program și progresul la o vârstă adecvată; prezența regulată la școală; învățarea conformă cu normele naționale stabilite în curriculum; un mediu de învățare suficient de sigur pentru a permite ca învățarea să aibă loc și oportunități de a învăța distribuite în mod echitabil.

Pandemia de Covid-19 a contribuit, de asemenea, la redefinirea accesului și participării. Cercetătorii Departamentului Statelor Unite pentru Educație introduc în 2021 noi descriptori privind accesul și participarea precum: minute de instruire, timp de conectare, ponderea finalizării sarcinilor, interacțiunea cu colegii și cadrele didactice, descriptori ce au completat măsurarea prezenței în mediile virtuale. Observăm în acest context al învățării online interferențele care au fost necesare între „prezență” și „participare”, „participarea” fiind cel mai des definită ca implicarea elevilor în activități legate direct sau indirect de munca lor școlară, în propria lor educație sau formare. Putem concluziona că o abordare comprehensivă

privind accesul trebuie să ia în calcul barierele cu care se confruntă participarea și învățarea interpretate în raport cu contextele naționale și locale.

În România, participarea la activitățile școlii online a fost condiționată mai ales de: existența dispozitivelor/echipamentelor necesare școlii online, existența conexiunii la internet, autonomia privind utilizarea echipamentelor, spațiul corespunzător în locuință (Dalu, A.M. et al., 2021). Rezultatele acestui studiu arată că unul din trei părinți nu a putut asigura accesul la un calculator personal /laptop funcțional conectat la internet pentru ca toți copiii din familie să poată desfășura activități de învățare online în perioada de suspendare a cursurilor față-în-față. 55% dintre cadrele didactice intervievate care activau în mediul urban și 70% din cele care activau în rural au semnalat situații în care elevii au fost nevoiți să împartă cu alți membri ai familiei echipamentele necesare participării la activitățile online și peste 40% semnalând că au elevi care nu dețin astfel de dispozitive (34% din mediul urban și 55% din mediul rural). Această condiționare a accesului a fost identificată și pentru 38% dintre cadrele didactice care au declarat că împart cu alți membri ai familiei echipamentele necesare pentru desfășurarea procesului didactic, iar 11% dintre cadrele didactice au declarat că nu dețin astfel de echipamente.

Perioada pandemică a generat preocupări și în privința modului în care este perceput elevul, incontestabilele efecte negative asupra sănătății mintale au adus în atenția cadrelor didactice și a cercetătorilor necesitatea investigării „stării de bine” (emoțională, socială și fizică) a cursanților, mai ales, în relație cu participarea școlară (atât online, cât și fizic). Această nevoie de a investiga „bunăstarea” elevului a fost semnalată pre-pandemic la nivel internațional de către Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OCDE) ca urmare a analizei rezultatelor testării PISA 2015 (OCDE, 2017) și PISA 2018 (OCDE, 2019) pe fondul diminuării sentimentului de apartenență la școală și al răspândirii și intensificării comportamentelor agresive (bullying), implicit prin hărțuirea cibernetică. Grupurile defavorizate sunt mai expuse acestor riscuri, iar cursanții din școlile amplasate în medii defavorizate din punct de vedere socio-economic au dovedit un sentiment mai scăzut de apartenență școlară decât colegii lor cu o situație materială mai bună. Toate aspectele evidențiate sunt predictorii favorizanți ai creșterii abandonului școlar efectiv, mai ales în cazul persoanelor expuse riscului de întrerupere a studiilor.

Acestor provocări contemporane li se adaugă problema migrației. Inclusiv în sistemul educațional românesc a pătruns un număr semnificativ de copii refugiați de vârstă școlară, care necesită sprijin specific pentru învățare (mai ales privind limba de școlarizare), dar și un important sprijin psihosocial. Accesul este astfel în dublă condiționare - pe de-o parte prin specificul psihosociocultural și economic ce se exercită la nivelul individului, gospodăriei / familiei, dar și asupra comunității, iar pe de alta parte prin calitatea practicilor și politicilor educaționale.

În arena excluziunii se identifică o zonă de excludere totală, pentru copiii care nu au participat niciodată la procesul educațional (neșcolarizați) sau care au abandonat pe parcurs, fiind în prezent în afara sistemului de educație (*out of school*). Există însă și o zonă de „excludere ascunsă/tacită”, care-i include pe elevii care au probleme semnificative de frecvență școlară și care au rezultate foarte slabe. Rezultatele acestei analize plasează intervenția într-un spațiu multisectorial, necesitând implicarea conjugată a mai multor servicii precum cele din sănătate, protecție socială și educație etc., dar și a comunității. Într-o viziune extinsă a accesului universal la educație, calitatea școlii și procesele școlare sunt strâns legate de problema participării.

1.2. Măsurile și programe care sprijină accesul și participarea elevilor în învățământul secundar superior

Guvernul României și Ministerul Educației au elaborat relativ recent o serie de prevederi legislative care promovează măsuri de sprijin pentru accesul și participarea elevilor la învățământul secundar superior.

■ Accesul și participarea la educația de nivel liceal și formarea unor competențe relevante pentru facilitarea inserției pe piața muncii

Proiectul „România Educată” reprezintă un proiect național inițiat în anul 2016 de către Președintele României, în vederea susținerii unor nevoi centrate pe valori: „echitate”, „integritate”, „starea de bine”, „profesionalism”, „exelență”, „respect”, „flexibilitate”, „diversitate”, „transparență” și „colaborare” (Guvernul României, 2021a, p. 5).

Conform Hotărârii de Guvern privind aprobarea Programului de Implementare a Proiectului „România Educată” sunt prevăzute următoarele Obiective Strategice (OS) pentru învățământul profesional (Guvernul României, 2021b):

- „Centrarea învățământului profesional pe nevoile elevilor și pe cele ale pieței muncii” (OS1, capitolul IV);
- „Reconfigurarea sistemului de învățământ profesional pe un traseu integrat, de la învățământ secundar superior la învățământ universitar, care să beneficieze de un nivel de calitate al actului educațional și al dotărilor comparabil cu cel din învățământul teoretic sau vocațional (OS2, capitolul IV);
- „Dezvoltarea unei culturi a parteneriatului între mediul economic și liceele profesionale (OS 3, capitolul IV);
- „Promovarea unui model de proiectare curriculară pentru învățământul profesional bazat pe competențe relevante pe piața muncii (OS4, capitolul IV).

Proiectul privind Învățământul Secundar (Romania Secondary Education Project – ROSE) (2015-2022) este un proiect finanțat de către Banca Internațională de Reconstrucție și Dezvoltare (BIRD) care vizează îmbunătățirea tranziției de la liceu la facultate și creșterea gradului de retenție în primul an universitar în instituțiile de învățământ finanțate.

De asemenea, acest proiect a avut drept scop reducerea abandonului în învățământul secundar superior și terțiar, precum și creșterea ratei de promovare a examenului de bacalaureat prin:

- elaborarea unor intervenții la nivelul unităților de învățământ;
- acordarea de granturi liceelor din sistemul public de învățământ, care au mai puține performante;
- organizarea unor cursuri remediale pentru recuperarea rămănelor în urmă în învățare, determinate de suspendarea pe diferite perioade a cursurilor față-în-față;;
- desfășurarea unor activități extrașcolare și de informare prin intermediul unor vizite, excursii de documentare, stagii de pregătire, participări la competiții;
- crearea unor rețele interșcolare.

În cadrul proiectului au fost elaborate și resurse și materiale didactice pentru elevi și cadre didactice (de exemplu, „ghidul privind educația incluzivă”, „ghidul privind consilierea și orientarea profesională”, „ghidul de dezvoltare personală și coaching”, „ghidul privind dezvoltarea socială și emoțională”, „ghidul pentru activități remediale și tutorat”).

Decontarea cheltuielilor de transport și acordarea facilităților de transport intern feroviar și cu metroul pentru elevi și studenți a urmărit în mod explicit acordarea de șanse egale de acces și participare în rândul elevilor, în special a celor care fac parte din grupurile de risc de abandon sau socio-economic (Guvernul României, 2020).

Promovarea metodologiei privind constituirea consorțiilor pentru învățământ dual prevede formarea unor noi structuri partenariale denumite „consorții”, scopul principal fiind acela de a crește calitatea formării elevilor/studentilor în raport cu nevoile pieței muncii. Acest program urmărește creșterea numărului de domenii și calificări cerute pe piața muncii (Ministerul Educației, 2023a).

Au fost elaborate noi reglementări privind organizarea și desfășurarea examenului de certificare a calificării profesionale pentru absolvenții învățământului profesional cu durata de 3 ani. Acestea definesc condițiile necesare pentru susținerea examenului și obținerea unei certificări a absolvenților din învățământului liceal, filiera tehnologică (Ministerul Educației, 2022a).

În cazul probelor orale, procedurile de examinare au fost adaptate la particularitățile individuale și la cele specifice diferitelor deficiențe pentru elevii cu cerințe educative speciale (CES) (Ministerul Educației, 2022a, articolul 37 (a-b)).

■ Programe de sprijin dezvoltate la nivel național

Programul „Burse școlare” (din 2011) se acordă elevilor care frecventează învățământul profesional, în vederea asigurării accesului și participării acestora la școală (în fiecare an școlar, pe perioada cursurilor școlare, a pregătirii practice și pe timpul pregătirii și susținerii examenului de certificare a calificării profesionale (Ministerul Educației, 2022b, articolul 3, alineatul. 3).

Programul „Bursele de ajutor social” (din 2011) reprezintă o altă măsură luată de către Ministerul Educației (2022b), pentru a sprijini accesul și participarea la școală a elevilor din învățământul liceal sau profesional, inclusiv pentru cei cu cerințe educative special sau din mediul rural, care sunt școlarizați într-o altă localitate.

Programul Național de protecție socială „Bani de liceu” (din 2004) vine, de asemenea, în sprijinul elevilor prin acordarea unui cuantum lunar celor care urmează, cursuri de zi, în învățământul liceal sau învățământul profesional - școala de arte și meserii și/sau anul de completare (Guvernul României, 2018).

Programul „EURO 200” (din 2004) prevede acordarea unui sprijin financiar atât elevilor, cât și studenților din învățământul de stat sau particular acreditat. Acest program este destinat celor până la vârsta de 26 de ani, cât și celor care provin din familii cu venituri mici (Guvernul României, 2022a).

■ Programe și proiecte dezvoltate la nivel național pentru a oferi sprijin și resurse educaționale

Programul „Școala după școală” (SDS) (din 2017) reprezintă un program complementar activității școlare obligatorii inițiat la nivel național pentru prevenirea abandonului școlar, a părăsirii timpurii a școlii, creșterea performanțelor școlare, învățarea remedială, accelerarea învățării prin activități educative, recreative și de timp liber, dezvoltarea personală și integrarea socială, precum și menținerea elevilor într-un spațiu securizant.

Proiectul „Stagii de practică pentru elevi și studenți în sectorul agroalimentar, industrie și servicii” (2014-2020) are în vedere pentru elevii și ucenicii din învățământul secundar și terțiar non-universitar următorul obiectiv: creșterea participării la programe de învățare la locul de muncă, accentul fiind pe sectoarele economice cu potențial competitiv identificate conform SNC (Strategia Națională pentru Competitivitate) și pe domeniile de specializare inteligentă conform SNCI (Strategia Națională de Cercetare, Dezvoltare și Inovare) (Fonduri-structural.ro, 2016).

Ministerul Educației a dezvoltat o serie de ghiduri pentru anii școlari 2021/2022, 2022/2023 și 2023/2024, organizate pe discipline/module/grupe de discipline/domenii de pregătire profesională, pentru asigurarea continuității curriculare în învățământul liceal/profesional (Ministerul Educației, 2021b), în absența unui plan cadru nou și a unor noi programe școlare.

Platforma „Alege-ți drumul!” oferă, de asemenea, o serie de informații, date statistice și materiale de învățare, necesare pentru cei interesați de oferta educațională pentru învățământul profesional și tehnic de nivel 3, 4 și 5.

Acțiunea „eTwinning” reprezintă o comunitate europeană pentru școlile din România, ce oferă atât cadrelor didactice din țară (profesori, directori, bibliotecari etc.), cât și din afara acesteia, acea modalitate prin care aceștia pot comunica, colabora, precum și oportunitatea de a elabora unele proiecte și schimburi de informații. Conform unor date statistice, programul eTwinning din România a facilitat la nivelul anului școlar 2020-2021 numeroase mobilități. Astfel, au fost 11.145 de participanți la mobilități care au vizat domeniul învățământului profesional și tehnic (personal și elevi) (Ministerul Educației, 2023a, p. 146).

Instrumentul SELFIE pentru învățarea la locul de muncă ("work-based learning – WBL") a fost lansat la nivelul anului 2018, sub forma unui instrument digital online, pentru a sprijini atât școlile din învățământul profesional și tehnic (IPT), cât și întreprinderile din domeniul educației și formării profesionale (EFP). Acest instrument permite valorificarea la locul de muncă a învățării prin intermediul tehnologiilor digitale.

1.3. Cercetări și studii relevante

Participarea la educație a elevilor este un fenomen complex, influențat de factori de risc asociați cu variabile personale, academice, familiale și sociale. Numeroase studii științifice au încercat să identifice motivele pentru care elevii de liceu lipsesc de la școală. Majoritatea acestor studii au avut ca paradigmă metodologică abordarea specifică sociologiei educației, însă în ultimii ani din ce în ce mai multe studii utilizează abordări interdisciplinare (valorificând contribuțiile unor discipline relevante precum psihologia și economia educației, management educațional, politici publice etc.). De exemplu, Teasley (2004) a identificat numeroși factori de risc care pot să contribuie la absenteismul elevilor, precum starea de sănătate a membrilor familiei, venituri, climatul școlar în care elevul nu se simte binevenit și respectat, comportamente de risc sau atitudinile comunității față de educație.

Virtanen, T. E. & colab. (2021) evidențiază, printr-un studiu longitudinal, faptul că sentimentul de apartenență la cultura școlii construit în clasele primare are un impact pozitiv asupra participării pe termen lung, asupra ușurinței traversării perioadelor de tranziție și, nu în ultimul rând, asupra rezultatele școlare. Analizând fenomenul excluziunii educaționale mai ales din perspectiva pattern-urilor și a cauzelor (care ne ajută să identificăm soluții), Lewin consideră că accesul echitabil la educație de calitate trebuie să constituie elementul pivot al oricărei strategii de dezvoltare care urmărește să diminueze sărăcia și să aducă stare de bine (Lewin K.M., 2015).

Într-un alt studiu, Henry (2007) a documentat influența nivelului de educație al părinților asupra absenteismului școlar. Pe de altă parte, Pehlivan (2006) a constatat că motivele majore invocate de elevi pentru neprezentarea la cursuri sau la școală au fost legate de lipsa de interes pentru școală și lecții, influența nefastă a prietenilor și lipsa așteptărilor față de sistemul de educație. O cercetare tematică realizată în 2010 de Simons, et al. a evidențiat faptul că există o corelație între absenteismul elevilor și condițiile nefavorabile ale instituțiilor educaționale. De asemenea, unii cercetători au susținut că atitudinea și motivația elevilor pentru învățare au reprezentat un factor-cheie în procesul de decizie a elevilor de a lipsi de la ore (Gökyer, 2012; Paisey & Paisey, 2004), Kottasz (2005) remarcând faptul că elevii cu o motivație scăzută lipsesc mai mult de la ore decât colegii lor și au un risc mult mai mare de acumulare a unor rămăneri în urmă în învățare.

Wilkins (2008) a distins patru teme care joacă un rol important în motivarea elevilor să meargă la școală, acestea fiind climatul școlar, mediul academic, disciplina și relația cu profesorii. De altfel, și Attwood și Croll (2006) au documentat mecanismele prin care o atitudine negativă a elevilor față de profesori sau față de școală poate influența decizia de a lipsi de la ore sau chiar de a abandona școala. Există o serie de studii care au evidențiat în mod convingător modul în care absenteismul școlar se asociază cu eșecul academic (Gottfried, 2009; Moonie et al., 2008; Morrissey et al., 2014), documentând sistematic factorii școlari de risc. Pentru sistemul românesc de educație, sunt extrem de utile și studiile care analizează

factorii sociali de risc (familiali, comunitari), sau factorii individuali (McCray, 2006; Smink & Reimer, 2005).

Scoția propune prin Serviciile de Suport Educațional Tusla un model de responsabilizare a tuturor stakeholderilor în vederea diminuării absenteismului (<https://www.tusla.ie/tess/>). Măsurile precum monitorizarea atentă a absențelor și stabilirea unor măsuri timpurii de intervenție personalizată sunt strategii importante pentru îmbunătățirea participării și prevenirea abandonului școlar.

Institutul de Științe ale Educației, cu sprijinul Ministerului Educației și al UNICEF România are o lungă tradiție în documentarea fenomenului de participare și a barierelor cu care se confruntă diferite categorii de elevi în risc. Un studiu important a fost reprezentat de cercetarea tematică privind participarea la educație a copiilor din mediul rural (Jigău, 2002a), prima cercetare sistematică a factorilor de risc cu care se confruntă elevii din acest mediu de rezidență.

O altă cercetare relevantă este cea dedicată participării la educație a copiilor și tinerilor romi (Jigău, 2002b), care documentează barierele cu care se confruntă elevii acestei etnii cu impact direct asupra fenomenelor de absenteism și de abandon școlar. Din perspectiva cercetărilor-acțiune, Institutul de Științe ale educației a elaborat un studiu amplu privind intervențiile în școli cu un număr ridicat de elevi în risc de abandon școlar (Jigău, 2006), utilizând intervențiile de tip „Zone prioritare de educație”.

Aceste cercetări au fost completate de alte studii importante precum „Școala așa cum este” (Nedelcu & Ciolan, 2008). În anul 2011 a fost realizată o analiză a fenomenului de abandon școlar utilizând o metodă diferită de cea a INS, bazată pe analiza pe cohortă (Jigău & Fartușnic, 2011), oferind o perspectivă nouă asupra dimensiunii acestui fenomen. Această analiză a fost reluată în 2017 (Horga et al.), oferind noi perspective asupra limitelor intervențiilor care se adresează unor singure categorii de factori de risc.

De asemenea, România a participat la studiul global privind copiii în afara sistemului de educație („Out of School Children”) și a elaborat studii dedicate acestui fenomen: „Studiul național România: analiza situației copiilor aflați în afara sistemului de educație în România” (Fartușnic, 2012), „Participarea la educație în învățământul secundar superior. O provocare pentru politicile curente în România” (Fartușnic & Jigău, 2014). Aceste studii au evidențiat dimensiunea îngrijorătoare a fenomenului de excludere din sistemul național de educație (prin neșcolarizare sau abandon școlar) în învățământul secundar superior. Datele statistice oficiale din acea perioadă arătau că aproape 19% din populația între 15 și 18 ani nu era cuprinsă în sistemul de învățământ în anii școlari 2010/2011 și 2011/2012, proporție constantă la nivelul celor 2 ani asupra cărora s-a focalizat analiza.

În ciuda unor eforturi de reducere a acestei rate, efectele pandemiei Covid-19 au readus la cote asemănătoare participarea școlară așa cum rapoartele privind starea sistemului educațional românesc avertizează. Și în prezent elevii din zonele rurale prezintă risc crescut privind abandonul școlar, rapoartele ultimilor ani plasează fetele în poziție de ușor avantaj, riscul cel mai mare de excludere prin abandon este asociat băieților din mediul rural.

Un rol important în documentarea acestui fenomen îl au și studiile ICCV (Bonea, 2019). Lucrarea „Clasă și educație. Inegalitate și reproducere socială în învățământul românesc”,

publicată de Editura Pro Universitaria din București în 2018, aduce o analiză valoroasă asupra sistemului de educație românesc de după anul 1989 (Țoc, 2018). De asemenea, în ultimii ani și experții din Centrele Județene de Resurse și Asistență Educațională au contribuit la elaborarea unor studii tematice (de exemplu, studiul CJRAE Brașov - Studiu privind abandonul școlar în comunități defavorizate din județul Brașov). Nu în ultimul rând, studii recente ale Unității de Cercetare în Educație, dedicate analizei neparticipării elevilor la evaluarea națională sau examenul de bacalaureat (Apostu & Goia, 2023; Dalu, Dudău, Horga & Plăeșu, 2023).

Capitolul 2

Aspecte metodologice

2.1. Scopul și obiectivele cercetării

Cercetarea a avut ca **scop** identificarea unor caracteristici ale experienței școlare a elevilor de liceu, prin explorarea aspectelor referitoare la accesul și participarea școlară, finalizarea studiilor și intențiile de continuare a învățării

Obiectivele specifice ale cercetării au vizat:

- analizarea tendințelor statistice cu privire la învățământul liceal: rețea școlară, efective, participare, abandon, absolvire;
- analizarea aspectelor referitoare la opțiunile elevilor pentru rutele de formare din cadrul învățământului secundar superior/liceal;
- identificarea provocărilor și dificultăților cu care se confruntă elevii de liceu cu privire la participarea școlară și a nevoilor de sprijin pentru depășirea acestora;
- explorarea intențiilor liceenilor de finalizare a studiilor și de organizare a parcursurilor școlare și profesionale viitoare.

2.2. Matricea cercetării

Pe baza analizei documentare a unor studii, rapoarte și documente de politici naționale și europene referitoare la accesul și participarea la educație a elevilor din învățământul secundar superior/liceal și calitatea învățării, echipa proiectului a formulat un set de **întrebări de cercetare**, care au fost ulterior operaționalizate în **dimensiuni de analiză** specifice:

Tabelul 1. Întrebări de cercetare și dimensiuni de analiză

Întrebări de cercetare	Dimensiuni de analiză
Ce tendințe evidențiază datele statistice de la nivel național referitoare la învățământul liceal din România?	<i>Statistici cu privire la învățământul liceal:</i> ■ rețeaua școlară ■ efectivele de elevi și de profesori ■ rate de participare ■ rate de abandon școlar ■ rate de absolvire

Data fiind specificitatea rețelei de unități de învățământ liceal din România (situată cu preponderență în mediul urban), cu ce provocări și dificultăți se confruntă elevii privind accesul și participarea la studiile liceale?	Accesul la studiile liceale: ■ situarea liceului față de domiciliul elevilor ■ timpul pentru deplasarea la liceu ■ distanțe, condiții de transport
Care sunt factorii de influență privind alegerea liceului, la finalul clasei a VIII-a?	Alegerea liceului: ■ motivații pentru alegerea liceului ■ surse de informare privind opțiunea pentru studiile liceale
“Care este situația participării școlare la studiile liceale (frecvență școlară, abandon, repetenție etc.)? Cu ce provocări și dificultăți se confruntă elevii privind participarea școlară? Ce practici și măsuri sunt aplicate la nivel național, județean și local pentru ameliorare?”	Participarea școlară ■ Situația frecvenței școlare; cauze ale absenteismului; măsuri de ameliorare ■ Abandonul școlar, renunțarea la studiile liceale; cauze ■ Măsuri de sprijin pentru evitarea abandonului școlar ■ Mobilitatea elevilor pe parcursul liceului; transferuri, motive
“Care sunt planurile și așteptările elevilor cu privire la finalizarea liceului? Care este situația participării elevilor la examenul de Bacalaureat? Care este situația participării elevilor la examenele de certificare a competențelor profesionale la final de liceu? Care sunt intențiile elevilor privitoare la parcursul lor școlar și profesional viitor, după finalizarea liceului?”	Finalizarea liceului: examene de final și perspective de viitor ■ Intenții privind momentul de finalizare a studiilor ■ Estimări privind șansele de finalizare a studiilor liceale; efortul depus în acest scop ■ Participarea la examenul de certificare a competențelor profesionale ■ Participarea la examenul de Bacalaureat ■ Intenții privind parcursul viitor: motivații pentru continuarea sau necontinuarea studiilor; monitorizarea parcursului viitor
Ce schimbări așteaptă elevii de la liceu?	Schimbări așteptate / Liceul viitorului

2.3. Metode și instrumente de cercetare

Pentru investigarea dimensiunilor de analiză stabilite, cercetarea a inclus aplicarea unui ansamblu de metode cantitative și calitative.

Pentru contextualizarea și fundamentarea demersurilor de cercetare a fost realizată o **analiză documentară** cu privire la:

- politici naționale și europene referitoare la accesul și participarea la educație a elevilor din învățământul secundar superior/liceal;

- datele statistice furnizate de Institutul Național de Statistică cu privire la învățământul liceal din România;
- studii și rapoarte de cercetare care vizează tema accesului și participării la învățământul secundar superior/liceu, la calitatea învățării și a ofertei curriculare a învățământului secundar superior.

Pentru realizarea unui tablou cantitativ cu privire la participarea elevilor la învățământul liceal a fost realizată o **analiză a datelor statistice** referitoare la: rețea școlară, efective de elevi și de profesori, rate de participare, de abandon, de absolvire.

Pentru a sintetiza opinii și percepții ale populației școlare de liceu la nivel global, a fost aplicată o **anchetă pe bază de chestionar**, realizată pe un eșantion reprezentativ la nivel național pentru rețeaua școlară de unități de învățământ liceal.

Pentru aprofundarea aspectelor care țin de curriculumul aplicat, climatul școlar, practicile școlare și categoriile specifice de provocări și dificultăți, a fost aplicat un set de instrumente calitative la nivelul a zece licee, în format față-în-față. Setul de instrumente a cuprins:

- **interviu individual adresat directorului** de liceu;
- **focus-grup adresat elevilor** de liceu;
- **focus-grup adresat profesorilor** de liceu;
- **interviu individual adresat reprezentanților elevilor** la nivelul unităților de învățământ (reprezentantul elevilor în Consiliul de Administrație al liceului, reprezentantul Consiliului elevilor).

Instrumentele aplicate în cadrul cercetării se regăsesc în Anexa 1 a raportului.

2.4. Calendarul aplicării instrumentelor de cercetare

Aplicarea instrumentelor de cercetare a vizat anul școlar 2022-2023.

- Analiza documentară a fost realizată pe tot parcursul temei de cercetare, în perioada 2022-2023.
- Chestionarul adresat elevilor de liceu a fost aplicat pe un eșantion reprezentativ la nivel național, în perioada aprilie-mai 2023, prin autocompletare, în format online, cu utilizarea instrumentului digital Survey monkey.
- Setul de instrumente calitative a fost pilotat în luna decembrie 2022 și a fost aplicat în cele zece licee în lunile aprilie – iunie 2023, în format față-în-față.

2.5. Populația investigată

Cercetarea calitativă

Setul de instrumente calitative a fost aplicat la nivelul a **zece unități de învățământ liceal**. Acestea au fost selectate din municipiul București și județele Brașov, Cluj, Ilfov, Mehedinți, Neamț, Prahova, Timiș, Vrancea, acoperind toate cele opt regiuni de dezvoltare.

Cele zece licee au acoperit toate filierele și profilurile corespunzătoare învățământului secundar superior: trei licee din filiera teoretică (profilurile real, umanist); patru licee din filiera vocațională (profilurile pedagogic, teologic, militar, arte); trei licee din filiera tehnologică (profilurile tehnic, servicii, resurse naturale și protecția mediului).

Aplicarea instrumentelor de cercetare calitativă a cuprins următoarele categorii de populație școlară:

- Au fost aplicate zece interviuri individuale cu directorii unităților de învățământ;
- Au fost organizate zece focus-grupuri cu profesorii; la fiecare focus-grup au participat câte 8-12 profesori reprezentanți ai diferitelor discipline de studiu (atât cele care fac obiectul examenului de Bacalaureat, cât și alte discipline);
- Au fost organizate zece focus-grupuri cu câte 8-12 elevi de liceu, din clase diferite, respectiv profiluri/specializări diferite;
- Au fost aplicate interviuri individuale cu reprezentanți ai elevilor la nivelul liceelor vizitate (reprezentantul elevilor în Consiliul de Administrație al liceului și/sau președintele sau un membru din Consiliul școlar al elevilor).

Cercetarea cantitativă

Pentru **datele statistice la nivelul întregului sistem de învățământ liceal** au fost utilizate informații de la Institutul Național de Statistică, pe baza cărora au fost calculați și analizați o serie de indicatori.

Chestionarul adresat elevilor de liceu a fost aplicat pe un **eșantion reprezentativ la nivel național** pentru rețeaua școlară de unități de învățământ liceal, public și privat. Eșantionarea a fost de tip bistadial: primul stadiu a vizat selecția unităților de învățământ; al doilea stadiu a constatat în selecția elevilor de la nivelul fiecărei unități de învățământ din eșantion.

Pentru selecția eșantionului de licee:

- Criteriul de selecție a vizat specializările oferite de licee. Astfel, baza de selecție a constatat în rețeaua specializărilor oferite de toate unitățile de învățământ liceal din România (baza RAEI Raportul Anual de Evaluare Internă ARACIP pentru anul școlar 2021-2022).

Astfel, chiar dacă anumite licee oferă mai multe specializări, acestea au fost cuprinse în cercetare doar cu o anumită specializare, nu integral, pentru a acoperi o diversitate de medii educaționale.

- Pornind de la această bază de selecție și ținând cont de condițiile de organizare și aplicare a cercetării, au fost luate în analiză: specializările de la învățământul liceal de masă (au fost excluse specializările de la învățământul liceal special); specializările cu predare în limba română (au fost excluse specializările de la învățământul cu predare în alte limbi); specializările de la învățământul cu frecvență de zi, toate clasele de liceu (au fost excluse specializările organizate ca învățământ seral și cu frecvență redusă).
- În funcție de dimensiunea unității școlare (numărul de clase/specializări), unitățile de învățământ au fost grupate în următoarele categorii: unități mici (cu cel mult 7 clase pentru cei patru ani de studiu, indicând în medie de o singură clasă pe nivel); unități medii (cu câte 2-3 clase paralele pe nivel, pentru specializarea analizată); unități mari (care au mai mult de 3 clase paralele pe specializare).
- Selecția unităților în eșantionul specializării a fost proporțională cu structura celor trei grupe constituite după dimensiunea școlii.
- Au fost astfel selectate 300 de specializări/unități de învățământ liceal.

Pentru selecția eșantionului de elevi:

- S-a optat pentru o eșantionare de tip cluster, respectiv selectarea unui număr de 20 de elevi pe unitatea de eșantionare/specializare/liceu, indiferent de dimensiunea unității, cu selectarea unui număr de 5 elevi din fiecare nivel de clasă/an de studiu (5 elevi de clasa a IX-a, 5 elevi de clasa a X-a, 5 elevi de clasa XI-a și 5 elevi de clasa a XII-a).
- Selecția celor 20 de elevi s-a realizat astfel: dacă la specializarea vizată la nivelul liceului exista o singură clasă pe fiecare nivel, au fost selectați primii sau ultimii 5 elevi din catalog, prezenți în ziua aplicării chestionarului, dacă la specializarea vizată existau mai multe clase pe fiecare nivel, elevii au fost selectați din clase diferite, cu asigurarea numărului de 5 elevi/nivel de clasă.
- Populația școlară planificată a fi investigată în cele 300 de unități a condus la un eșantion total de 6000 elevi, câte 1500 de elevi pe fiecare an de studiu. Eșantionul astfel construit asigură o eroare de selecție de 1,3%.

Dintre cele 300 de unități selectate, **eșantionul realizat a cuprins 237 de unități, cu un total de 3375 de elevi** (răspunsurile colectate). Compararea distribuțiilor eșantionului realizat față de cel proiectat pe baza testului hi-pătrat (care a luat în considerare toate specializările subsumate fiecărui profil de liceu) a condus la concluzia că nu există diferențe semnificative între distribuția teoretică a eșantionului pe specializări și distribuția la nivelul eșantionului realizat.

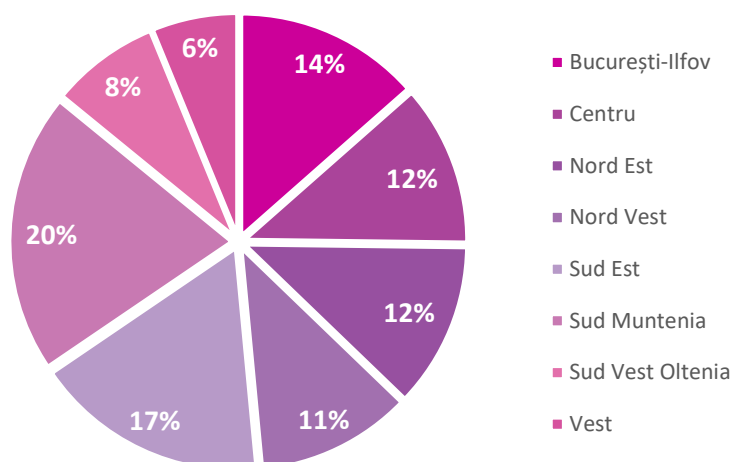
Tabelul 2. Comparații între eșantionul proiectat și eșantionul realizat

Filieră / Profil	Unități de învățământ			Elevi		
	Eșantion proiectat	Eșantion realizat	Rata de răspuns	Eșantion proiectat	Eșantion realizat	Rata de răspuns
Filiera teoretică, profil real	96	77	80,2%	1900	1240	65,2%
Filiera teoretică, profil umanist	76	59	77,6%	1520	884	58,2%
Filiera tehnologică, profil tehnic	39	33	84,6%	780	336	43,1%
Filiera tehnologică, profil resurse naturale și protecția mediului	18	18	100%	360	210	58,3%
Filiera tehnologică, profil servicii	47	32	68,1%	940	464	49,4%
Filiera vocațională	24	18	75%	500	241	48,2%
Total	300	237	78,7%	6000	3375	56,3%

Câteva **caracteristici ale populației de elevi** cuprinse în cercetare:

- Din totalul de 3375 de elevi respondenți, 63% sunt cuprinși în învățământul teoretic, 30% în învățământul tehnologic și 7% în învățământul vocațional.
- Elevii cuprinși în eșantionul realizat provin din toate regiunile de dezvoltare.

Figura 1. Distribuția eșantionului de elevi pe regiuni de dezvoltare

- Dintre elevii respondenți, 59% sunt fete și 41% băieți.
- Distribuția elevilor pe niveluri de clasă este echilibrată, la chestionar răspunzând ponderi relativ similare de elevi de clasa a IX-a, a X-a, a XI-a și a XII-a.
- 17% dintre elevii respondenți au părinții (unul sau ambii) plecați la muncă în străinătate.
- Conform declarațiilor elevilor, aceștia provin din familii cu variate niveluri de educație (determinat ca nivelul cel mai ridicat de instruire dintre cei doi părinți): 6,6% din familii cu nivel de educație redus (opt clase sau mai puțin), 52,7% din familii cu nivel mediu (învățământ profesional, liceu sau învățământ postliceal) și 39,8% din familii cu nivel superior (învățământ superior). Ponderea familiilor cu nivel de educație ridicat este mai amplă în cazul elevilor care urmează liceul la profil teoretic și la profil vocațional (artistic, teologic, pedagogic), comparativ cu elevii de la profilul tehnologic, respectiv vocațional sportiv.

2.6. Aspecte metodologice privind analiza și prelucrarea datelor

Pentru prelucrarea datelor colectate prin chestionarul adresat elevilor au fost utilizați indicatorii statistici uzuali prelucrării variabilelor nominale (calitative), respectiv **distribuții** de frecvențe sau de valori procentuale. Pentru datele de tip variabile ordinale s-a optat pentru atribuirea de scoruri de echivalare în variabile de tip cantitativ.

Răspunsurile elevilor la itemii cu răspuns deschis au fost prelucrate cu ajutorul programului **NVivo**, versiunea 1.7.1 (QSR International, 2016).

Ca **factori de influență** au fost luate în considerare aspecte privind mediul familial, mediul educațional, precum și diferite caracteristici individuale ale respondenților. Factorul analizat în cazul tuturor indicatorilor a fost domiciliul elevului, pornind de la ipoteza diferențelor dintre mediile de rezidență (cei mai mulți dintre elevii din mediul urban având unitatea de învățământ în localitatea de domiciliu, cei mai mulți dintre elevii din mediul rural fiind înscriși în unități de învățământ din altă localitate decât cea de domiciliu).

Comparările și corelările, precum și analiza influenței factorilor s-au realizat, în funcție de natura variabilelor, pe baza **testului z** de diferență între medii sau procente sau a **testului Hi-pătrat** de comparare a distribuțiilor. Analiza datelor, precum și validarea semnificației diferențelor s-a realizat în condițiile garantării rezultatelor cu o probabilitate de $p=95\%$, respectiv un risc de eroare de 5%, corespunzător pragului de semnificație $z=1,96$. Prezentarea tabelară a datelor a fost completată cu reprezentări grafice de diferite tipuri, în funcție de natura informațiilor.

2.7. Limitele cercetării

Principalele limite ale cercetării sunt date de următoarele aspecte:

- Unele limite pot fi generate de contextele de colectare a datelor cantitative prin chestionarul adresat elevilor. Acesta a fost realizat prin autocompletare, sub coordonarea unui cadru didactic din școală, fără o monitorizare a unui operator din echipa de cercetare.
- În cercetarea calitativă a fost inclus un număr redus de numai 10 unități de învățământ liceal. Deși acestea acoperă majoritatea profilurilor liceale, nu adresează varietatea situațiilor organizaționale și educaționale de la nivelul sistemului de învățământ românesc.

Capitolul 3

Rezultatele cercetării

Valorificând analiza statistică a datelor furnizate de Institutul Național de Statistică, datele de cercetare colectate prin chestionarul adresat elevilor și prin interviurile individuale și de grup cu actorii școlari (directori, profesori, elevi), capitolul de față prezintă următoarele aspecte:

- statistici cu privire la învățământul liceal din România din ultimii cinci ani școlari (rețea școlară, efective de elevi și de profesori, rate de participare, rate de abandon școlar, rate de absolvire);
- accesul la liceu (condiții, provocări și dificultăți);
- alegerea liceului (procese, motivații, surse de informare);
- participarea școlară (frecvență, absenteism, abandon, transferuri, măsuri ameliorative);
- finalizarea liceului (examene, perspective de viitor);
- schimbări așteptate la nivel de politici și practici.

3.1. Liceenii din România: statistici

3.1.1. Rețeaua școlară din învățământul liceal

Analiza **rețelei școlare** care cuprinde elevi de nivel liceal evidențiază următoarele aspecte:

- Există aproape 1500 de unități de învățământ care școlarizează elevi de liceu, numărul variind nesemnificativ de la un an școlar la altul. Rețeaua cuprinde atât licee, cât și grupuri școlare care sunt unități de învățământ ce școlarizează atât elevi de liceu, cât și elevi cuprinși în alte niveluri de educație.
- În ultimii cinci ani, numărul unităților de învățământ care școlarizează elevi de liceu a scăzut ușor, cu toate că numărul total al liceelor a înregistrat o creștere ușoară, dar constantă în această perioadă.
- Cele mai multe dintre unitățile școlare de nivel liceal se regăsesc în sistemul public de învățământ și în mediul urban.

- Unitățile școlare care cuprind elevi de liceu sunt slab reprezentate în mediul rural, iar numărul acestora a scăzut cu 6% în ultimii cinci ani școlari.

Tabelul 3. Numărul unităților de învățământ liceal din România

Total		2018/2019	2019/2020	2020/2021	2021/2022	2022/2023
		1482	1468	1461	1459	1462
Forma de organizare	Licee	329	340	342	344	355
	Grupuri școlare	1153	1128	1119	1115	1107
Forma de proprietate	Proprietate publică	1414	1400	1392	1389	1382
	Proprietate privată	68	68	69	70	80
Mediul de rezidență	Urban	1266	1258	1252	1252	1259
	Rural	216	210	209	207	203

Sursa: Caiete statistice INS, 2019-2023.

Învățământul liceal cuprinde **filiere, profiluri și specializări** variate:

- Ponderea unităților de învățământ pe filiere de formare este relativ constantă în ultimii cinci ani. S-au înregistrat foarte mici creșteri la nivelul filierei teoretice și a filierei vocaționale, concomitent cu ușoare scăderi la nivelul filierei tehnologice.
- Cel mai bine reprezentată este filiera tehnologică. Aproape jumătate dintre unitățile școlare care cuprind elevi de liceu oferă specializări din cadrul filierei tehnologice, iar 40% școlarizează elevi la filiera teoretică. Școlile cu profil vocațional reprezintă 13% din totalul unităților școlare de nivel liceal.
- În mod constant, o pondere consistentă a unităților școlare de nivel liceal din mediul rural (aproximativ două treimi) au în oferta de formare filiera tehnologică, în timp ce în mediul urban, filiera teoretică și filiera tehnologică sunt distribuite echilibrat (aproximativ 42%).
- Unitățile școlare vocaționale sunt reprezentate în proporție de aproximativ 15% în rețeaua de licee din mediul urban, respectiv 2,5% în cea din mediul rural.

- Din perspectiva profilurilor, cel real și cel tehnic sunt cel mai bine reprezentate în rețeaua de licee. În afară de liceele speciale – care au un statut aparte – unitățile de învățământ liceal slab reprezentate în rețeaua școlară sunt liceele militare, cele pedagogice și cele cu program sportiv.

Tabelul 4. Ponderea unităților de învățământ liceal din România, pe filiere și profiluri

Total filiere	2018/2019	2019/2020	2020/2021	2021/2022	2022/2023
	100%	100%	100%	100%	100%
Filiera teoretică	39,4%	39,8%	40,0%	40,2%	40,8%
Filiera tehnologică	48,0%	47,3%	46,9%	46,6%	46,2%
Filiera vocațională	12,6%	12,9%	13,1%	13,2%	13,0%
Total profiluri	100%	100%	100%	100%	100%
Real	29,8%	29,8%	29,7%	29,8%	29,6%
Umanist	9,2%	9,6%	9,9%	10,1%	10,8%
Special – Teoretic	0,4%	0,4%	0,4%	0,4%	0,5%
Tehnic	26,4%	25,8%	24,9%	24,3%	23,7%
Resurse naturale și protecția mediului	8,4%	8,2%	8,4%	8,5%	8,6%
Servicii	12,3%	12,5%	12,9%	13,0%	13,2%
Special – Tehnologic	0,9%	1,0%	0,8%	0,8%	0,7%
Pedagogic	2,0%	2,2%	2,2%	2,3%	2,3%
Artistic	3,1%	3,1%	3,2%	3,2%	3,2%
Sportiv	2,3%	2,3%	2,5%	2,5%	2,4%
Militar	0,3%	0,3%	0,3%	0,3%	0,3%
Teologic	4,8%	4,9%	4,9%	4,9%	4,9%

Sursa: Date calculate pe baza informațiilor din Caiete statistice INS, 2019-2023

3.1.2. Efective de elevi și de profesori în învățământul liceal

În învățământul liceal sunt cuprinși aproximativ **600.000 de elevi**, efective în ușoară scădere în ultimii ani. Analiza **distribuției acestora pe filiere și profiluri de formare** evidențiază următoarele aspecte:

- Aproximativ jumătate dintre aceștia sunt școlarizați în cadrul filierei teoretice și aproximativ 40% sunt școlarizați la filiera tehnologică, restul de elevi regăsindu-se la filiera vocațională.
- Per ansamblu, cei mai mulți dintre elevii școlarizați în învățământul liceal, sunt cuprinși la profilurile real (28,4%) și umanist (22,7%), urmate de profilurile tehnic și servicii, acestea din urmă având ponderi relativ egale, de aproximativ 17%. Toate celelalte profiluri au ponderi semnificativ mai reduse, de sub 7%.

Tabelul 5. Efective de elevi din învățământul liceal și ponderea lor pe filiere și profiluri

	2018/2019	2019/2020	2020/2021	2021/2022	2022/2023
Total filiere (nr.)	626.511	614.767	616.533	593.586	590.441
Total filiere (%)	100%	100%	100%	100%	100%
Filiera teoretică	50,4%	50,9%	51,0%	51,3%	51,1%
Filiera tehnologică	41,5%	40,5%	40,1%	39,5%	39,6%
Filiera vocațională	8,2%	8,6%	8,9%	9,2%	9,4%
Total profiluri	100%	100%	100%	100%	100%
Real	29,0%	29,1%	29,0%	28,9%	28,4%
Umanist	21,3%	21,8%	22,0%	22,4%	22,7%
Special – Teoretic	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%	0,0%
Tehnic	17,9%	17,2%	17,0%	16,5%	16,4%
Resurse naturale și protecția mediului	6,8%	6,6%	6,5%	6,4%	6,5%
Servicii	16,7%	16,6%	16,6%	16,5%	16,6%
Special – Tehnologic	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%
Pedagogic	1,5%	1,6%	1,7%	1,8%	1,9%
Artistic	2,3%	2,4%	2,5%	2,5%	2,5%
Sportiv	2,7%	2,9%	2,9%	3,0%	3,1%
Militar	0,3%	0,4%	0,4%	0,4%	0,4%
Teologic	1,4%	1,5%	1,5%	1,5%	1,5%

Sursa: Date calculate pe baza informațiilor din Caiete statistice INS, 2019-2023.

Distribuția pe sexe a efectivelor de elevi pe ultimii cinci ani evidențiază date relativ constante:

- Fetele sunt mai bine reprezentate decât băieții la filiera teoretică, iar băieții sunt mai bine reprezentați la filiera tehnologică.
- Băieții sunt mai bine reprezentați decât fetele la profilul real, tehnic, sportiv și teologic.
- Fetele sunt mai bine reprezentate decât băieții la profilurile umanist, servicii, pedagogic și artistic.
- Ponderea fetelor cuprinse în învățământul liceal teoretic este echilibrat distribuită între profilurile real și umanist.

Figura 2. Distribuția elevilor pe filiere și pe sexe, anul școlar 2022/2023 (%)

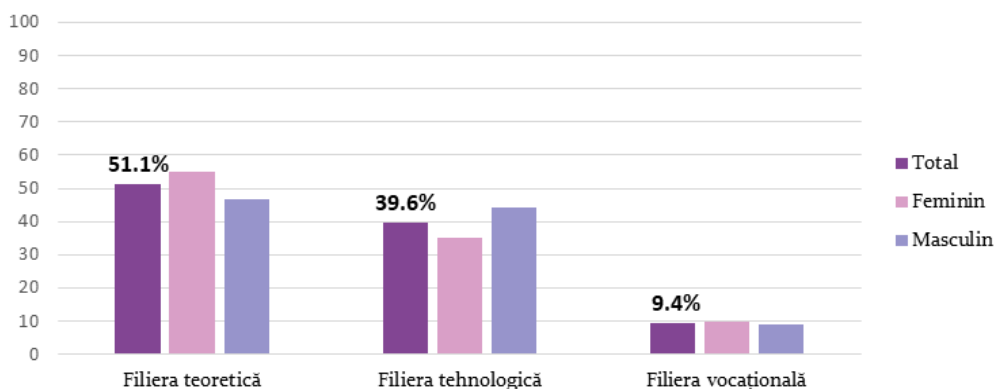
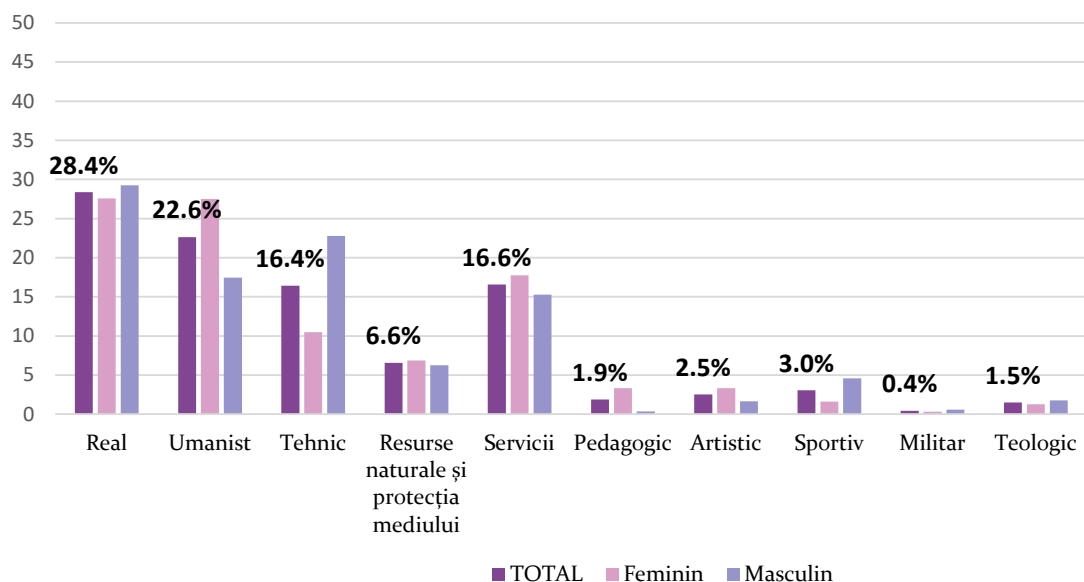

Figura 3. Distribuția elevilor pe profiluri și pe sexe, anul școlar 2022/2023 (%)

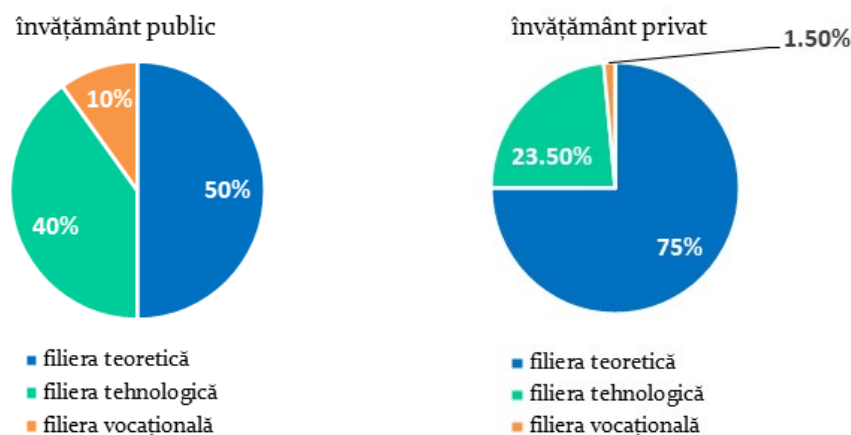

După forma de proprietate a unității de învățământ:

- La nivelul învățământului privat, cei mai mulți elevi se regăsesc la filiera teoretică (75%), alți 23,5% sunt în cea tehnologică și 1,5% în cea vocațională.
- În învățământul public, elevii sunt distribuiți în ponderi de 50% la filiera teoretică, 40% la filiera tehnologică și 10% la filiera vocațională.
- Ponderea elevilor cuprinși la profilul umanist în învățământul privat este semnificativ mai mare (56%) decât cea a elevilor cuprinși la acest profil în învățământul public (22%).
- Alte diferențe semnificative între efectivele de elevi cuprinși în învățământul public, respectiv în cel privat se constată la nivelul unor profiluri precum: real (29% în învățământul public față de 19% în învățământul privat), tehnic (17% față de 5%), resurse naturale și protecția mediului (6,7% față de 0,1%).

- Există profiluri care nu sunt reprezentate în învățământul privat, majoritatea fiind parte din filiera vocațională (artistic, militar, teologic, special).

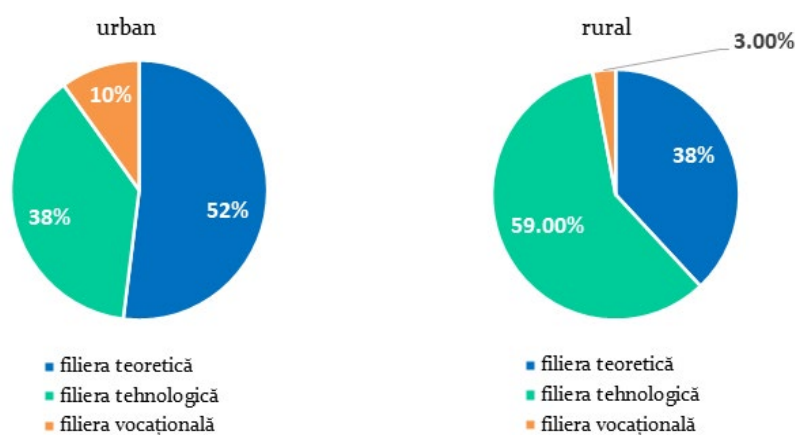
Figura 4. Ponderea elevilor pe filiere de formare, în funcție de forma de proprietate a unității de învățământ, anul școlar 2022/2023 (%)

După **mediul de rezidență** al unității de învățământ, situația este următoarea:

- În urban, cei mai mulți elevi sunt școlarizați în filiera teoretică (52%, față de 38% în rural), urmați de cei din tehnologic (38%, față de 59% în rural).
- În urban se înregistrează ponderi mai mari în cazul elevilor înscriși la profilul real (29% față de 18% în rural).
- În rural se înregistrează ponderi mai mari de elevi înscriși la profilul resurse naturale și protecția mediului (24%, față de 5% în urban).
- Este de menționat și faptul că în mediul rural nu există unități de învățământ liceal cu profilurile filierei vocaționale pedagogic, artistic și militar, și nici unități de învățământ liceal special.

Figura 5. Ponderea elevilor pe filiere de formare, în funcție de mediul de rezidență al unității de învățământ, anul școlar 2022/2023 (%)

La nivelul sistemului de învățământ liceal activează aproximativ **53.000 de profesori**, numărul acestora fiind în ușoară scădere în ultimii 5 ani, în corelație cu scăderea efectivelor de elevi.

- La nivel general, cei mai mulți dintre profesori au norma de bază la clase de la filiera tehnologică (aproximativ 46%) și la filiera teoretică (aproximativ 40%).
- O distribuție similară pe filiere se constată și în cazul profesorilor calificați.
- Cadrele didactice de sex feminin sunt mai bine reprezentate la filiera teoretică.
- Cadrele didactice care predau la unități școlare din mediul rural sunt semnificativ mai bine reprezentate la filiera tehnologică; în mediul urban, ponderile sunt mai mari în cazul celorlalte două filiere (teoretică și vocațională).
- Cei mai mulți dintre profesori au norma de bază la profilurile real, tehnic și servicii (aproximativ 70% din totalul personalului didactic).

Numărul de elevi care revine, în medie, unui cadru didactic evidențiază valori constante de la un an la altul, cu diferențe semnificative între filiere, respectiv între profiluri, precum și în funcție de forma de proprietate și de mediul de rezidență al școlii.

- Pe filiere de formare – Valoarea cea mai mare se înregistrează la nivelul filierei teoretice, iar cea mai mică la nivelul celei vocaționale.
- Pe profiluri de formare – În medie, 11 elevi de liceu revin unui cadru didactic, însă raportul este de 3 ori mai mare la profilul umanist și de 2 ori mai mic la profilurile artistic și teologic. În afară de profilul umanist, alte profiluri unde se înregistrează valori peste media națională sunt servicii, sportiv și militar.
- În funcție de forma de proprietate a școlii – Numărul de elevi care revine unui cadru didactic este mai mare în liceele private (13 elevi/profesor). Raportul elevi/profesor în învățământul privat are valori mult mai mari decât în învățământul public, la filiera tehnologică (la profilurile tehnic și servicii), respectiv valori mai mici decât în învățământul public, la filiera teoretică, ambele profiluri (mai ales în cazul celui umanist, unde valoarea indicatorului este de 20, față de 31 în cele publice).
- În funcție de mediul de rezidență al școlii – Raportul elevi/profesor are valori mai mari în mediul urban decât în rural, atât per total, cât și la filierele teoretică, respectiv tehnologică. Profilurile unde se înregistrează cele mai mari diferențe pe medii de rezidență sunt umanist (31 urban față de 20 rural), respectiv servicii (15 urban față de 9 rural).

Tabelul 6. Raportul elevi la un cadru didactic

	2018/2019	2019/2020	2020/2021	2021/2022	2022/2023
Total	12	11	12	11	11
Filiera teoretică	15	15	15	15	14
Real	11	10	11	10	10
Umanist	33	33	32	32	30
Special	4	4	4	3	2
Filiera tehnologică	10	10	10	10	10
Tehnic	7	7	7	7	7
Resurse naturale și protecția mediului	11	11	11	10	10
Servicii	16	16	16	15	15
Special	2	1	2	2	2
Filiera vocațională	7	7	7	7	7
Pedagogic	7	7	7	7	7
Artistic	5	5	5	5	5
Sportiv	15	15	15	15	16
Militar	15	16	16	16	17
Teologic	6	6	6	6	6

Sursa: Date calculate pe baza informațiilor din Caiete statistice INS, 2019-2023.

3.1.3. Rata de participare în învățământul liceal

Rata de participare la învățământul liceal (rata brută de cuprindere) reprezintă ponderea elevilor cuprinși în acest nivel de educație, raportat la populația totală în vârstă teoretică de școlarizare la acest nivel (15-18 ani). În ultimii cinci ani, valoarea acestui indicator a înregistrat o tendință descendentă, de la 75% la 68,5%. Scăderea a fost mai accentuată în cazul filierelor tehnologică și teoretică; cea vocațională a avut valori relativ constante. În contextul în care, începând cu anul 2020 învățământul obligatoriu a fost generalizat până la finalizarea liceului, rata de participare în învățământul liceal a înregistrat o ușoară scădere, fără ca această scădere să fie compensată cu o creștere a ratei de cuprindere în învățământul profesional.

Figura 6. Rata de participare la învățământul liceal, pe filiere (%)

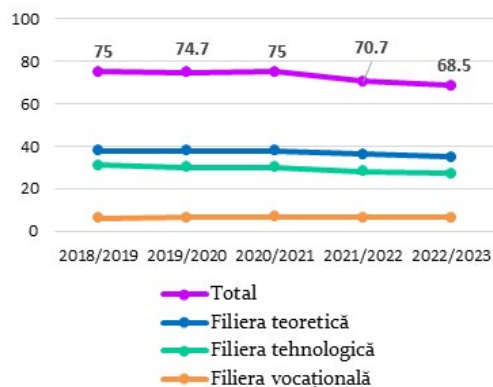
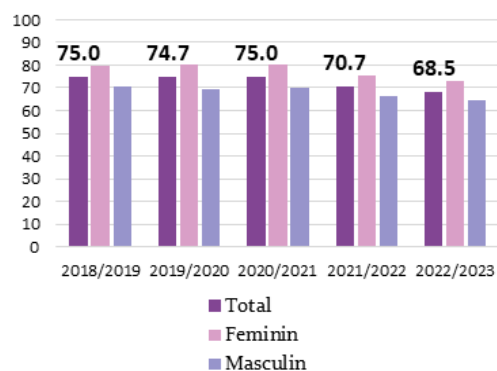

Figura 7. Rata de participare la învățământul liceal, pe sexe (%)

Sursa: Date calculate pe baza informațiilor din Caiete statistice INS, 2019-2023

Datele evidențiază o serie de **diferențe pe sexe** la nivel general și pe filiere de formare:

- Per ansamblu, se înregistrează o pondere mai mare a participării fetelor în învățământul liceal, în comparație cu băieții.
- Există o pondere mai mare a fetelor la nivelul filierelor teoretică (diferența de aproximativ 10 puncte procentuale în favoarea fetelor) și vocațională (diferența de numai 1,5 puncte procentuale în favoarea fetelor).
- La filiera tehnologică sunt școlarizați mai mulți băieți (cu aproximativ 3 puncte procentuale) decât fete.

Valorile ratelor brute de cuprindere în învățământul liceal variază pe **profiluri de formare**. Cele mai mari rate se regăsesc la profilurile real, umanist, tehnic și servicii, în acord cu oferta de școlarizare. Se remarcă diferențe pe sexe între valorile indicatorului, astfel:

- În 2018-2019, fetele erau mai bine reprezentate la profilul real decât la cel umanist, însă pe parcurs valorile indicatorului s-au egalat, pe fondul scăderii valorii indicatorului la profilul real și al stabilității la profilul umanist.
- În cazul băieților, opțiunile pentru profilurile real și umanist manifestă o relativă stabilitate de la un an școlar la altul (cu o reprezentare mai amplă cu 7-9 puncte procentuale la profilul real, comparativ cu profilul umanist).
- La profilul real, rata de participare a fetelor este mai amplă decât rata băieților cu aproximativ 1-3 puncte procentuale.
- La profilul umanist, rata de participare a fetelor este mai amplă decât rata băieților cu aproximativ 9 puncte procentuale.
- Profilul servicii este mai atractiv pentru fete decât pentru băieți, diferența pe sexe între ratele brute de cuprindere fiind de 3-4 puncte procentuale în favoarea fetelor.
- Situația se inversează în cazul profilului tehnic, unde diferența dintre valorile indicatorului pe sexe este de 7-9 puncte procentuale în favoarea băieților.
- În mod constant, profilurile pedagogic și artistic sunt opțiuni mai curând pentru fete, iar profilul sportiv o opțiune mai curând a băieților.
- Învățământul special este slab reprezentat la nivel liceal, rata brută de cuprindere a elevilor de liceu în învățământul special fiind de cel mult 0,1%.

Tabelul 7. Rata brută de cuprindere pe filiere, profiluri și sexe

	2018/2019			2019/2020			2020/2021			2021/2022			2022/2023		
	T	F	M	T	F	M	T	F	M	T	F	M	T	F	M
TOTAL	75,0	80,0	70,3	74,7	80,0	69,7	75,0	80,4	69,9	70,7	75,5	66,2	68,5	72,7	64,4
Filiera teoretică	37,8	44,1	31,8	38,0	44,4	32,1	38,3	44,6	32,4	36,2	41,8	31,0	35,0	40,1	30,1
Real	21,8	23,2	20,4	21,8	23,1	20,5	21,7	23,1	20,5	20,4	21,3	19,6	19,4	20,0	18,8
Umanist	16,0	20,9	11,3	16,2	21,2	11,5	16,5	21,5	11,8	15,8	20,5	11,4	15,5	20,0	11,2
Special	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Filiera tehnologică	31,1	29,3	32,8	30,2	28,7	31,7	30,1	28,5	31,5	28,0	26,5	29,3	27,1	25,5	28,6
Tehnic	13,4	8,7	17,8	12,8	8,5	16,9	12,7	8,5	16,6	11,7	8,0	15,2	11,2	7,6	14,7
Resurse naturale și protecția mediului	5,1	5,7	4,5	4,9	5,5	4,4	4,9	5,4	4,3	4,5	5,1	4,1	4,4	4,9	4,0
Servicii	12,5	14,8	10,3	12,4	14,7	10,3	12,4	14,5	10,5	11,6	13,4	9,9	11,3	12,9	9,8
Special	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	0,0	0,1
Filiera vocațională	6,1	6,6	5,7	6,4	7,0	5,9	6,6	7,3	6,0	6,5	7,2	5,8	6,4	7,1	5,7
Pedagogic	1,1	2,1	0,2	1,2	2,2	0,2	1,3	2,4	0,2	1,3	2,4	0,2	1,3	2,4	0,2
Artistic	1,7	2,3	1,2	1,8	2,4	1,2	1,8	2,5	1,2	1,8	2,5	1,1	1,7	2,4	1,1
Sportiv	2,0	1,1	2,9	2,1	1,2	3,0	2,2	1,2	3,1	2,1	1,2	3,0	2,1	1,2	3,0
Militar	0,2	0,1	0,3	0,3	0,2	0,3	0,3	0,2	0,3	0,3	0,2	0,3	0,3	0,2	0,4
Teologic	1,1	0,9	1,2	1,1	1,0	1,2	1,1	1,0	1,2	1,1	0,9	1,2	1,0	0,9	1,1

Sursa: Date calculate pe baza informațiilor din Caiete statistice INS, 2019-2023.

Notă: Rata brută de cuprindere (rata de participare) la învățământul liceal reprezintă ponderea elevilor cuprinși în acest nivel de educație, raportat la populația totală în vârstă teoretică de școlarizare la acest nivel (15-18 ani).

3.1.4. Rata abandonului școlar în învățământul liceal

Abandonul școlar este determinat ca raport procentual dintre diferența înregistrată între efectivele de elevi de la început și de la final de an școlar, și totalul elevilor înscriși la început de an școlar.

Analiza datelor statistice pe ultimii patru ani școlari evidențiază câteva **tendințe specifice**:

- În prima parte a intervalului analizat, valoarea abandonului școlar a scăzut (de la 2,5% în 2018-2019 la 1,6% în 2020-2021). Scăderea valorii indicatorului poate fi asociată cu efecte ale perioadei pandemice, când elevii s-au confruntat mai puțin cu dificultățile legate de transport și de cazare datorită desfășurării online a orelor (cazul celor care sunt școlarizați în altă localitate

decât cea de domiciliu) sau când piața forței de muncă a fost mai puțin ofertantă (cazul celor care sunt mai curând interesați de obținerea unor venituri decât de finalizarea studiilor).

- La finalul anului școlar 2021/2022, o pondere de 2% dintre elevi au abandonat studiile liceale, valoarea indicatorului arătând o ușoară creștere față de anul precedent.

Valoarea abandonului școlar **variază** în funcție de diferite aspecte:

- Cea mai mare valoare a indicatorului se înregistrează la filiera tehnologică, filierele teoretică și vocațională având valori ale ratei abandonului de sub 1%.
- Ponderea fetelor care abandonează studiile liceale este mai mică decât a băieților.
- În cadrul filierei teoretice se constată că mai mulți elevi de la profilul real abandonează, în comparație cu cei de la umanist.
- În cadrul filierei tehnologice, ponderi mari ale abandonului se înregistrează la profilurile tehnic și resurse naturale și protecția mediului.
- La filiera vocațională, ponderile cele mai crescute de abandon s-au înregistrat la profilurile militar și sportiv.
- Ponderea elevilor din licee situate în mediul rural care abandonează școala este mai mare decât ponderea elevilor școlarizați în licee din mediul urban care abandonează școala.

Figura 8. Rata abandonului în învățământul liceal, pe filiere (%)

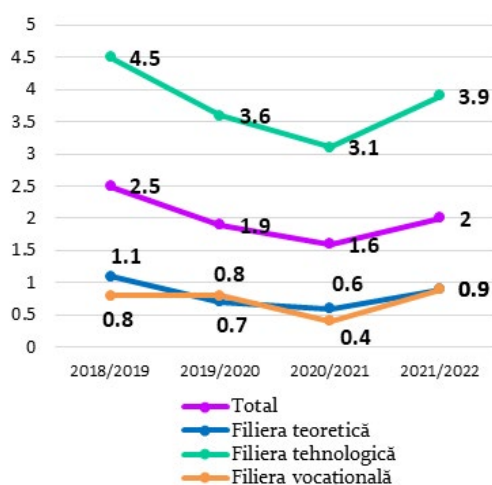
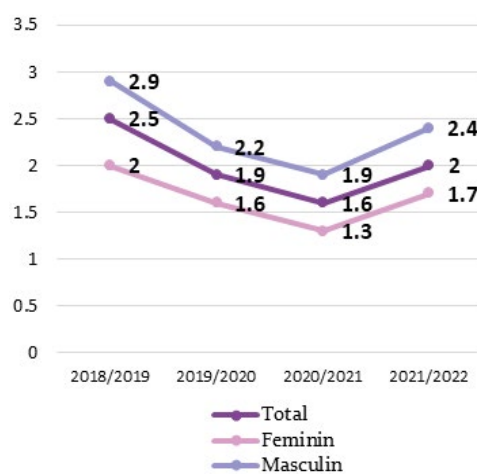

Figura 9. Rata abandonului în învățământul liceal, pe sexe (%)

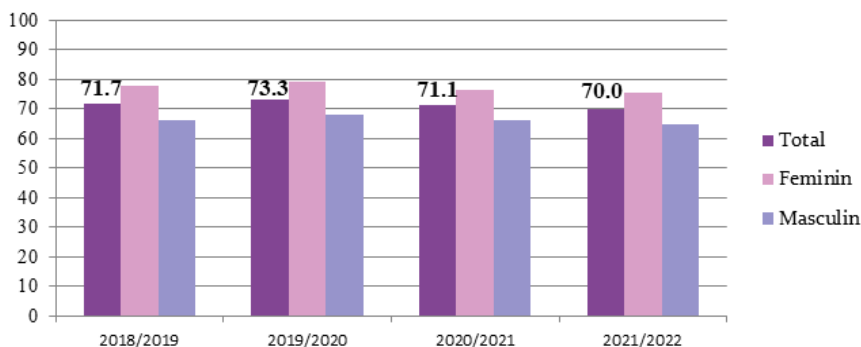
Sursa: Date calculate pe baza informațiilor din Caiete statistice INS, 2020-2023.

3.1.5. Rata de absolvire a învățământului liceal

Rata de absolvire reprezintă ponderea absolvenților de învățământ liceal din totalul populației de 18 ani (vârsta teoretică de absolvire a acestui nivel de educație). În ultimii trei ani, rata de absolvire a manifestat **tendințe descendente**. Există unele **variații** în funcție de diferite criterii, astfel:

- Pe sexe, se constată că fetele înregistrează o rată de absolvire cu aproximativ 10 puncte procentuale mai mare decât băieții; rata de absolvire mai mare în rândul fetelor este corelată cu o rată mai mică a abandonului în rândul lor.
- Rata de absolvire cu **examenul de bacalaureat** a absolvenților din promoția curentă indică o pondere de 45%, valoare relativ constantă de la un an școlar la altul.
- Rata de absolvire (cu sau fără examenul de bacalaureat) cea mai ridicată se înregistrează la elevii care urmează cursuri **cu frecvență**, iar cea mai redusă la elevii care urmează cursuri la forma de învățământ cu frecvență redusă; rata de absolvire a elevilor care urmează cursuri la seral reprezintă aproximativ o zecime din rata de absolvire a elevilor care urmează cursurile la zi/cu frecvență.

Figura 10. Rata de absolvire a învățământului liceal (cu sau fără examenul de bacalaureat), pe sexe (%)

Sursa: Date calculate pe baza informațiilor din Caiete statistice INS, 2020-2023

Tendința descendentă a ratei de absolvire se regăsește la nivelul filierelor teoretică și tehnologică, în timp ce la filiera vocațională valoarea indicatorului manifestă stabilitate. Pe fiecare filieră se constată o serie de aspecte specifice.

La filiera teoretică:

- Rata de absolvire a înregistrat fluctuații în ultimii ani, având valoarea de aproape 31% în anul școlar 2021/2022. Diferența pe sexe a ratei de absolvire este mai accentuată în filiera teoretică decât la nivelul ansamblului absolvenților (cu aproximativ 12-13 puncte procentuale mai mult în favoarea fetelor), aceasta fiind determinată în special de ponderea mare a fetelor care finalizează profilul umanist.

- În anul școlar de referință, peste jumătate dintre absolvenți cu sau fără examen de bacalaureat (52%), respectiv două peste trei dintre absolvenții cu bacalaureat din promoția curentă (68,1%) proveneau de la filiera teoretică.
- Din această filieră provin peste jumătate dintre absolvenții învățământului cu frecvență, respectiv majoritatea absolvenților de la forma cu frecvență redusă.

La filiera tehnologică:

- Rata de absolvire a fost relativ stabilă în ultimii patru ani (27-28%). Diferența pe sexe a valorilor indicatorului este de 2-3 puncte procentuale în favoarea băieților. Această diferență este determinată, în special, de rata mare de absolvire a băieților la profilul tehnic, în comparație cu fetele. La profilul servicii, fetele înregistrează o rată de absolvire net superioară.
- În anul școlar 2021/2022, o pondere de 39% din totalul absolvenților (cu sau fără examen de bacalaureat), respectiv mai puțin de un sfert (21,4%) din totalul absolvenților cu bacalaureat din promoția curentă au fost din filiera tehnologică. Această situație poate fi rezultatul unei motivații reduse a absolvenților de filieră tehnologică pentru a susține examenul de bacalaureat, consecință a unui interes slab pentru continuarea studiilor în învățământul superior sau efect al nivelului crescut de dificultate a examenului de bacalaureat pentru elevii școlarizați la această filieră.
- Majoritatea absolvenților de la forma de învățământ seral provin din această filieră.

La filiera vocațională:

- Rata de absolvire a acestei filiere a fost relativ constantă în ultimii ani.
- Aproximativ 1 din 11 absolvenți de liceu cu sau fără examen de bacalaureat (10,5%) provine din filiera vocațională. Absolvenții cu bacalaureat din promoția curentă de la filiera vocațională reprezintă mai puțin de o zecime (9%) din totalul absolvenților cu bacalaureat din promoția curentă.
- Per ansamblu, ponderea fetelor care finalizează această filieră este mai mare decât cea a băieților, tendința fiind de accentuare a acestei diferențe. Ponderea mai mare a fetelor care finalizează liceul în comparație cu băieții se regăsește la profilurile pedagogic și artistic, iar ponderea mai mare a băieților se regăsește la profilul sportiv.
- Toți absolvenții filierei vocaționale au urmat forma de învățământ de zi, pentru celelalte forme de învățământ (seral, frecvență redusă) nefiind organizate cursuri la această filieră.

Tabelul 8. Rata de absolvire a învățământului liceal (cu sau fără examenul de bacalaureat) pe filiere, profiluri, sexe

	2018/2019			2019/2020			2020/2021			2021/2022		
	T	F	M	T	F	M	T	F	M	T	F	M
TOTAL	71,7	77,8	66,0	73,3	79,1	67,9	71,1	76,4	66,2	70,0	75,3	65,0
Filiera teoretică	37,4	44,5	30,8	38,1	45,0	31,6	37,5	43,8	31,6	36,5	42,4	30,9
Real	21,2	23,0	19,5	21,6	23,2	20,2	21,1	22,7	19,6	20,3	21,4	19,3
Umanist	16,2	21,4	11,2	16,4	21,8	11,3	16,4	21,1	11,9	16,2	21,0	11,6
Special	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Filiera tehnologică	28,3	27,0	29,5	28,9	27,3	30,4	27,5	26,0	28,9	27,3	26,0	28,5
Tehnic	12,0	7,8	16,0	12,2	7,8	16,2	11,5	7,5	15,3	11,1	7,4	14,6
Resurse naturale și protecția mediului	4,7	5,3	4,1	4,5	5,0	4,1	4,2	4,6	3,8	4,4	4,9	3,9
Servicii	11,6	13,9	9,4	12,2	14,4	10,1	11,8	13,9	9,8	11,7	13,7	9,8
Special	0,1	0,0	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Filiera vocațională	6,0	6,3	5,6	6,3	6,7	6,0	6,1	6,5	5,7	6,3	6,9	5,6
Pedagogic	1,1	2,0	0,2	1,1	2,1	0,2	1,1	2,1	0,2	1,1	2,1	0,2
Artistic	1,7	2,3	1,2	1,7	2,3	1,2	1,7	2,2	1,2	1,7	2,4	1,1
Sportiv	2,0	1,1	2,8	2,2	1,3	3,0	2,0	1,1	2,9	2,1	1,2	2,9
Militar	0,2	0,1	0,3	0,2	0,1	0,4	0,2	0,2	0,3	0,3	0,2	0,3
Teologic	1,0	0,9	1,2	1,1	0,9	1,2	1,0	0,9	1,1	1,0	0,9	1,1

Sursa: Date calculate pe baza informațiilor din Caiete statistice INS, 2020-2023

3.2. Accesul elevilor la studiile liceale

În contextul cercetării de față, accesul elevilor la liceu a fost analizat din perspectiva următoarelor aspecte: situarea liceului (în localitatea de domiciliu sau în altă localitate); timpul petrecut de elevi cu drumul de acasă la liceu și la întoarcere; situațiile de navetă; mijloacele de transport utilizate.

Datele colectate prin chestionar au fost corelate cu informațiile referitoare la **specificul rețelei școlare naționale de învățământ secundar superior**. Conform datelor INS, în anul școlar 2022-2023, o pondere covârșitoare de 86% dintre licee funcționau în mediul urban și numai 13% în rural. 93,8% dintre elevi învățau în mediul urban și numai 6,1% în rural.

La nivelul eșantionului de elevi respondenți:

- 6,4% dintre elevii respondenți învăță în licee din mediul rural și restul de 93,6% în licee din mediul urban.

- 41,1% dintre elevii respondenți provin din mediul rural (au domiciliul în mediul rural), iar 58,9% în mediul urban. Ponderea elevilor care provin din urban este cea mai amplă în liceele teoretice și vocaționale (artistice și teologice) și cea mai redusă în liceele tehnologice resurse naturale și protecția mediului.
- Doar 13,8% dintre elevii cu domiciliul în rural urmează studiile în licee din rural, marea majoritate (86,2%) studiind în licee din mediul urban.
- Aproape toți elevii din liceele rurale (88,5%) provin din mediul rural, foarte puțini (11,5%) provin din mediul urban.

Tabelul 9. Distribuția eșantionului de elevi în funcție de domiciliul propriu și de mediul de rezidență al liceului

		Mediul de rezidență al liceului (nr.)			% în funcție de mediul de rezidență al elevilor			% în funcție de mediul de rezidență al liceului		
		Rural	Urban	Total	Rural	Urban	Total	Rural	Urban	Total
Mediul de rezidență al elevului	Rural	192	1196	1388	88,5%	37,9%	41,1%	13,8%	86,2%	100%
	Urban	25	1962	1987	11,5%	62,1%	58,9%	1,3%	98,7%	100%
	Total	217	3158	3375	100%	100%	100%	6,4%	93,6%	100%

Chestionați cu privire la **timpul** alocat pentru drumul de acasă până la școală, aproape două treimi dintre elevi (63%) au menționat că acesta durează sub 30 de minute, 30% alocă între 30 de minute și o oră pentru drumul către școală, iar 7% mai mult de o oră.

Mai mult de o treime (34,8%) dintre elevii din liceele investigate fac **naveta** zilnic către liceu. Mijloacele de transport utilizate sunt variate: mijloace de transport școlar (microbuzul școlii, autobuzul școlii), mijloace de transport în comun sau mijloace de transport personale, ale familiei, ale unor prieteni sau colegi. Numai 6,6% dintre elevi au declarat că locuiesc la internatul liceului, la rude sau cu chirie în localitatea în care se află liceul.

Distanțele parcurse zilnic de elevi de acasă la școală sunt ample, în unele situații. Astfel, peste 14% dintre elevi au menționat că distanța de la domiciliul până la liceu este cuprinsă între 10-20 km, iar 4,8% parcurg zilnic peste 20 km de acasă până la liceu.

Aceste aspecte (distanța amplă, timpul mare alocat drumului până la școală, naveta și accesul la mijloace de transport adecvate și corelate cu programul școlar) determină, în practică, multiple dificultăți și provocări legate de accesul și participarea elevilor la învățământul liceal așa cum evidențiază și alte date de cercetare (Dalu, Dudău, Horga & Plăeșu, 2023)¹.

1. Dalu, A.M., Dudău D.P., Horga, I., Plăeșu, A. (2023). *Neparticiparea elevilor de liceu la examenul de bacalaureat - sesiunea iunie 2023. Raport de cercetare*. Editura Centrului Național de Politici și Evaluare în Educație. <https://www.ise.ro/neparticipare-bacalaureat-sesiunea-iunie-2023>

3.3. Alegerea liceului

Alegerea liceului este un prim moment de orientare școlară a elevilor. Este etapa în care aceștia sunt îndrumați și iau decizii pentru continuarea studiilor în învățământul secundar superior, într-un profil/specializare potrivită intereselor și abilităților lor.

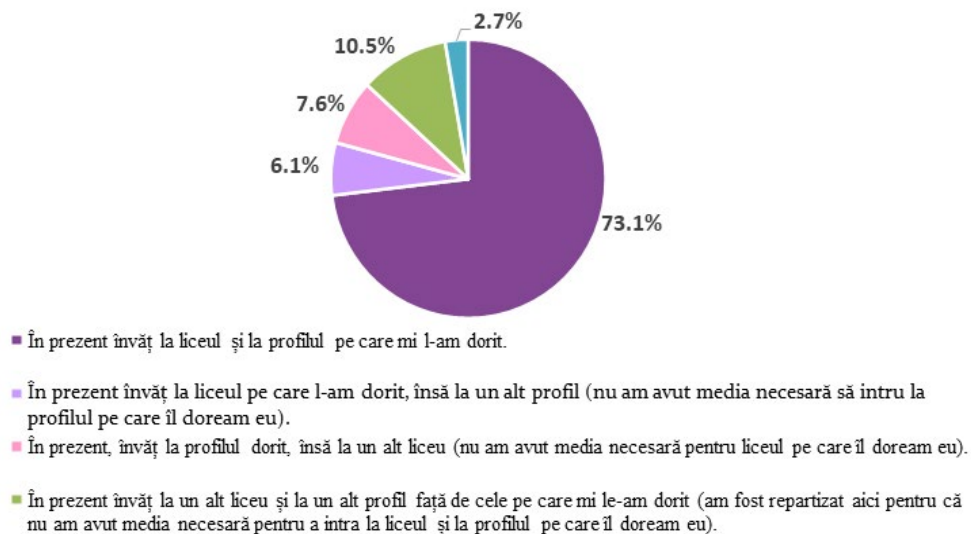
Diferite studii și rapoarte tematice (CMBRAE, 2020) evidențiază că procesul de orientare școlară are importanță majoră pentru elevii aflați la final de ciclu gimnazial și implică o serie de etape specifice: analiza nevoilor și intereselor elevilor (Cine sunt eu?); conturarea profilului vocațional (Ce mi se potrivește?); identificarea oportunităților și alternativelor de educație și formare (Ce să aleg?); consilierea și exprimarea opțiunilor, alegerea traseelor de școlarizare potrivite (Ce pot să fac, ce trebuie să fac?). În sistemul de învățământ românesc, alegerea liceului este un moment perceput ca având importanță deosebită pentru elevi, părinți, profesori, este determinată de un ansamblu de factori și este corelată direct cu participarea și rezultatele obținute la Evaluarea națională de la finalul clasei a VIII-a.

În cadrul cercetării de față, elevii au fost chestionați cu privire la motivele care stau la baza alegerii liceului și la sursele de informare folosite în procesul orientării lor școlare.

3.3.1. Opțiunile elevilor pentru diferite filiere și profiluri de formare

Aproape trei sferturi dintre elevi (73,1%) au declarat că învață în liceul și la profilul pe care și l-au dorit, fapt care evidențiază o **bună setare a opțiunilor lor la momentul admiterii în liceu**. O pondere de 13,7% dintre elevi declară că urmează fie liceul dorit, dar alt profil, fie profilul dorit, dar în alt liceu. Numai 10,5% dintre elevi învață în alt liceu și urmează alt profil decât cele dorite, situație determinată de obținerea la Evaluarea națională a unor note mai mici decât cele necesare pentru opțiunile lor inițiale. Procentul de non-răspunsuri este de 2,7%.

Figura 11. Relația dintre liceul/profilul urmat și opțiunile elevilor de orientare școlară

2. Ghid de orientare școlară, Cognitrom Career Planner, https://ccponline.ro/wp-content/uploads/2022/09/Ghid_Orientare_scolara.pdf; Studiu privind opțiunile școlare și profesionale ale elevilor din clasele a VIII-a, CMBRAE, 2020, <https://www.cmbrae.ro/2017/wp-content/uploads/2020/11/Raport-OSP-Bucure%C8%99ti-2020-2021.pdf>.

Raportându-ne la **profilul** dorit de elevi, analiza datelor relevă că 80,7% au intrat la profilul dorit, iar 16,7% la un alt profil decât cel dorit. În funcție de filiera urmată, se constată că cele mai mari ponderi ale elevilor care urmează profilul dorit se înregistrează în cazul liceelor vocaționale (94,5%), respectiv teoretice (91,5%), iar cele mai mici ponderi în cazul liceelor tehnologice (62%). Ca urmare, orientarea elevilor către liceele tehnologice nu pare a fi o primă opțiune de orientare școlară, pentru o parte semnificativă dintre elevii participanți la cercetare, ci mai degrabă rezultat al repartizării computerizate.

Răspunsurile elevilor sunt diferite, în funcție de **caracteristici socio-demografice** (mediu de rezidență, nivelul de educație al părinților, distribuția pe sexe).

Astfel, în funcție de **mediul de rezidență al elevilor**:

- O pondere mai amplă a elevilor din mediul rural manifestă un interes mai puternic pentru filiera tehnologică (în special pentru profilul resurse naturale și protecția mediului) și pentru profilul sportiv din cadrul filierei vocaționale, iar cei din urban pentru filiera teoretică și pentru filiera vocațională.
- Populația școlară feminină este cel mai bine reprezentată în cadrul filierei vocaționale, în special profilurile pedagogic și artă. Populația școlară masculină înregistrează o prezență mai numeroasă în cadrul filierei tehnologice, în special în cadrul profilului tehnic.

Defalcarea datelor după **nivelul de educație al familiilor** elevilor relevă următoarele aspecte:

- Elevii care provin din familii cu nivel redus de educație (opt clase sau mai puțin) se orientează în special spre filiera tehnologică (profilurile resurse naturale și protecția mediului și tehnic) și spre cea vocațională (în special profilul sportiv).
- Elevii din familii cu nivel mediu de educație (învățământ profesional, liceu sau învățământ postliceal) se orientează preponderent spre filiera tehnologică (în mod special profilurile resurse naturale și protecția mediului și tehnic) și spre cea teoretică (în special profilul umanist).
- Elevii din familii cu nivel înalt de educație (învățământ superior) se orientează preponderent spre filiera teoretică (în mod special profilul real) și spre cea vocațională (profilurile artă, teologic și pedagogic).

Tabelul 10. Distribuția elevilor pe filiere și profiluri ale liceului, în funcție de nivelul de educație al familiei, sexe și mediul de rezidență (%)

		Nivelul de educație al familiei			Distribuția pe sexe		Mediul de rezidență al elevului	
Filiera	Profilul liceal	redus	mediu	înalt	feminin	masculin	rural	urban
Teoretică	Total	3,9%	49,3%	46,8%	59,6%	40,4%	36,2%	63,8%
	Real	3,1%	42,9%	54,0%	53,7%	46,3%	34,6%	65,4%
	Umanist	5,0%	58,2%	36,8%	67,8%	32,2%	38,3%	61,7%
Vocațională	Total	7,6%	45,8%	46,6%	72,6%	27,4%	37,3%	62,7%
	Pedagogic	3,4%	46,6%	50,0%	90,8%	9,2%	43,7%	56,3%
	Artă	3,1%	34,4%	62,5%	87,5%	12,5%	15,6%	84,4%
	Sportiv	22,2%	57,4%	20,4%	37,0%	63,0%	53,7%	46,3%
	Teologic	2,8%	36,1%	61,1%	52,8%	47,2%	11,1%	88,9%
Tehnologică	Total	12,3%	63,2%	24,5%	55,0%	45,0%	52,5%	47,5%
	Tehnic	13,5%	66,1%	20,5%	35,8%	64,2%	49,4%	50,6%
	Servicii	8,6%	59,2%	32,2%	63,7%	36,3%	48,2%	51,8%
	Resurse naturale și protecția mediului	18,4%	67,1%	14,5%	68,1%	31,9%	66,7%	33,3%
Total		6,7%	53,2%	40,1%	59,1%	40,9%	41,1%	58,9%

În concluzie, punând în relație filiera, respectiv profilul liceal cu mediul de proveniență, nivelul de educație al familiei și distribuția pe sexe a elevilor, situația este următoarea:

- Filiera teoretică este urmată în mod special de elevi proveniți din familii cu nivel ridicat de educație (care aleg în ponderi mai ample profilul real) și de fete (care se orientează cu preponderență spre cel umanist).
- Filiera vocațională este urmată în mod special de elevi proveniți din familii cu nivel ridicat de educație (care aleg în mod deosebit profilurile artă, teologic și pedagogic), respectiv de populația feminină (care se orientează în special spre profilurile artă și pedagogic) și de cei care provin din mediul urban.
- Filiera tehnologică este urmată în mod special de elevi proveniți din familii cu nivel mediu și redus de educație, respectiv de elevi proveniți din mediul rural.

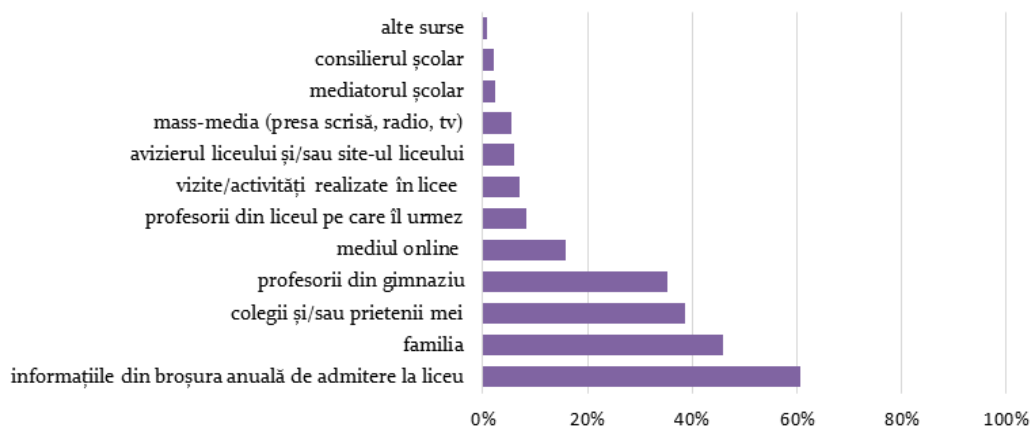
3.3.2. Surse de informare cu privire la alegerea liceului

Conform declarațiilor elevilor, principala sursă de informare pentru alegerea liceului a fost **broșura de admitere la liceu** (60,6%), care este elaborată anual de fiecare inspectorat școlar și care conține informații detaliate: lista liceelor, filiere, profiluri și specializări oferite de fiecare liceu, număr de locuri în clasa a IX-a, media ultimului admis în anul școlar anterior, alte informații necesare absolvenților de clasa a VIII-a pentru alegerea liceului).

Alte surse de informare cu privire la alegerea liceului, menționate cu ponderi ample (35-50%): **familia, colegi și/sau prieteni, profesorii** din gimnaziu.

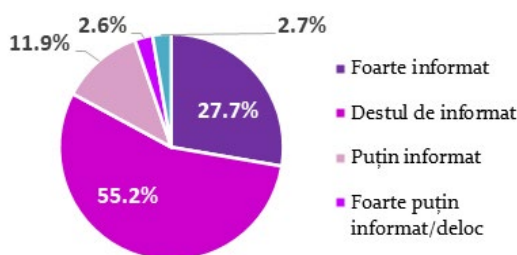
Printre sursele de informare menționate în mai mică măsură se numără: mediul online (de exemplu, forumuri de discuții despre licee), vizite/activități realizate în licee (de exemplu, „Ziua porților deschise”), avizierul liceului și/sau site-ul liceului, mass-media (5,4%). Actori precum consilierul sau mediatorul școlar au reprezentat surse de informare într-o pondere foarte redusă, evidențiind faptul că aceste resurse umane nu au un rol activ în orientarea școlară și profesională a elevilor de gimnaziu. „La noi a existat un consilier în școală, dar nu s-a preocupat deloc de partea aceasta” (focus-grup elevi).

Figura 12. Surse de informare cu privire la oferta liceelor, utilizate de elevi

În ceea ce privește autoaprecierea nivelului de informare în vederea alegerii liceului/profilului, majoritatea elevilor au declarat un nivel de informare pozitiv: peste un sfert dintre elevi consideră că au fost foarte bine informați cu privire la opțiunile posibile, iar peste jumătate că au avut un nivel de informare mediu. 11,9% apreciază că au avut informații puține, iar 2,6% că au avut foarte puține informații sau chiar deloc cu privire la opțiunile lor pentru alegerea liceului. 2,7% dintre elevi nu au răspuns la această întrebare.

Figura 13. Nivelul de informare în vederea alegerii liceului

3.3.3. Motivele care au stat la baza alegerii liceului

Perspectiva elevilor

Datele colectate prin chestionarul adresat elevilor au permis identificarea unor motive principale care au stat la baza alegerii liceului. Discuțiile purtate cu elevii în cadrul interviurilor au detaliat varietatea motivelor pentru care elevii se orientează către un liceu sau altul.

Astfel, pentru aproape 60% dintre elevi, principalul motiv care a stat la baza alegerii liceului a fost **profilul/specializarea de formare**, care răspunde nevoilor și intereselor lor de cunoaștere. Pentru unii elevi, în special cei de la unitățile de învățământ vocațional, principalul motiv al alegerii liceului a vizat pasiuni, aptitudini specifice, vocații, acestea fiind sprijinite și stimulate, în anumite situații, de mediul/familia în care au crescut:

„Eu am ales profilul acesta pentru că îmi plăcea matematica și consider acum că am făcut cea mai bună alegere pe care puteam s-o fac.”

„Pentru mine a fost o pasiune, așa că liceul acesta a fost prima opțiune. Când eram mică, tot mergem la teatru, și mă descurcam bine la desen...” (focus-grup elevi)

De asemenea, pentru 28% dintre elevi (în pondere mai ridicată în urban, comparativ cu ruralul), alegerea liceului a fost ghidată de faptul că acesta oferă **pregătirea necesară pentru facultate** pe care vor să o urmeze după finalizarea acestuia.

„Decizia mea a fost luată numai după ce m-am interesat foarte bine despre posibilitățile pe care mi le oferă liceul. Am mers pe mate-info tocmai din cauza asta, ca după terminarea liceului să am foarte multe oportunități în carieră.”

„Eu am ales acest liceu (profil învățător-educator) pornind de la ideea că la sfârșitul celor patru ani o să am o meserie asigurată, dar și posibilitatea să mă îndrept înspre orice altceva îmi doresc, atunci când termin.” (focus-grup elevi)

Apropierea unității de învățământ de domiciliu a constituit motiv al alegerii liceului pentru aproape o treime dintre elevi (31,6%).

Pentru ponderi importante dintre elevi, alte motive care au stat la baza alegerii liceului au vizat: **prestigiul** liceului (24,9%), **sugestia** profesorilor din gimnaziu (22,6%), rata ridicată de **promovare** a examenului de bacalaureat (21,9%), alegerea aceluiași liceu cu alți **prieteni sau colegi de clasă** (21,2%).

„Este uneori și efectul ăsta de turmă, să zicem, pentru că dacă am auzit de la niște prieteni... Noi, în clasa a VIII-a, nu știam cu ce se mănâncă liceul, nu a venit nimeni de la liceu să ne zică, să ne dea sfaturi, să ne spună pe față și bune și rele, nu doar bune. Așa că am ales ce au ales și prietenii mei.” (focus-grup elevi)

Aproape 15% dintre elevi au declarat că au ales liceu/profilul la **sugestia părinților**. Discuțiile din cadrul focus-grupurilor au detaliat acest aspect, subliniind rolul hotărâtor al părinților în orientarea școlară a acestor elevi la final de gimnaziu:

„La mine a fost destul de interesantă alegerea profilului din liceu, deoarece eu am luat notă mare la examenul de mate, asta fiind și singura materie care îmi plăcea, mi se pare că îți dezvoltă gândirea într-un mod diferit, dobândind o gândire mult mai logică, mult mai analitică. Mama nu a prea fost de acord cu chestia asta, ea terminând tot în liceul ăsta. Și tata la fel. Așa că am venit și eu aici. Pe parcursul liceului am constatat că eu chiar nu mă regăsesc în domeniul acesta.”

„Pentru mine a fost mai mult alegerea părinților la început, eu nici n-am știut dacă vreau să vin la liceul ăsta sau nu... Nu am vrut chiar profilul ăsta la început, dar cu timpul a ajuns să îmi placă.” (focus-grup elevi)

Alte motive care au înregistrat valori mai mici (13,2-14,3%) au fost: oferta atractivă de activități școlare și extrașcolare organizate de liceu, asigurarea de servicii de masă sau/și cazare (internat, semi-internat, cantină). 4,4% au afirmat că liceul respectiv era singurul din localitate, iar 1,2% l-au ales pentru facilitarea obținerii unui loc de muncă. Unii dintre elevi au optat să continue studiile liceale în aceeași unitate de învățământ în care au urmat gimnaziul. Numai 2,4% dintre elevi au afirmat că nu au avut un motiv clar pentru alegerea liceului.

Perspectiva directorilor și a profesorilor

În opinia directorilor și a profesorilor intervievați, principalele motive pentru care elevii aleg să se înscrie în liceele respective sunt: specializarea oferită – pentru filierele vocațională și tehnologică aceasta este coroborată cu certificarea profesională oferită la finalizarea liceului; proximitatea față de domiciliul elevilor; media de admitere; resursele unităților de învățământ și oferta lor educațională (calitatea corpului profesoral, dotarea materială); continuarea studiilor în cadrul aceleiași unități școlare, în cazul unităților care școlarizează elevi și în cadrul nivelului gimnazial.

Certificarea profesională oferită este un atu pentru specializarea aleasă de elevi, aceștia având dubla posibilitate, la finalizarea liceului, de a intra pe piața muncii ca personal calificat sau de a continua studiile în domeniul început sau într-un altul. Acest aspect reiese pregnant din discuțiile purtate cu directorii de licee din filiera vocațională (de exemplu, profilurile militar, pedagogic, teologic etc.), respectiv din filiera tehnologică. Conform directorilor, mulți dintre elevii care urmează oricare dintre aceste două filiere (vocațională, respectiv tehnologică) provin din familii cu părinți care au ocupații în același domeniu profesional (de exemplu, profilurile militar, pedagogic, teologic, silvic etc.).

Conform declarațiilor directorilor și ale profesorilor, un alt aspect important pentru alegerea liceului îl reprezintă **localizarea** acestuia. Anumite profiluri și specializări (precum cele cu profil militar, teologic sau silvic) au un număr redus de unități de învățământ, care deservește educațional un bazin de elevi proveniți nu doar din județul respectiv (unde sunt amplasate acestea), ci și din alte județe limitrofe sau chiar mai îndepărtate de localitatea

în care este amplasat liceul. Alta este situația în cazul liceelor cu profil teoretic și al unora dintre cele vocaționale (de exemplu, pedagogic sau artistic) sau tehnologice care sunt mai bine reprezentate în profil teritorial, având adesea cel puțin o instituție la nivel județean; în aceste situații, elevii care le urmează cursurile provin predominant din județul respectiv. Un caz aparte îl reprezintă elevii care au finalizat ciclul gimnazial în cadrul instituției care oferă și nivel liceal și care, pe lângă motivul proximității, îl au și pe acela al cunoașterii din interior a instituției (climat școlar, profesori, colegi etc.).

În ceea ce privește **media de admitere** în clasa a IX-a, aceasta este cu atât mai mare cu cât liceul pentru care candidează elevii este mai prestigios. Prin urmare, printre factorii care cântăresc puternic în alegerea liceului se află și acela al mediei de intrare: cu cât aceasta este mai mare față de media elevului candidat, cu atât ea devine un factor constrângător, demotivant în alegerea liceelor cu medii de admitere mari.

Cât privește **resursele umane** ale unității de învățământ, situația este apreciată diferit în funcție de prestigiul și căutarea liceului de către elevi. Fiecare director interviuat prezintă într-o lumină bună profesorii din instituția pe care o conduce. În cazul liceelor în care media de admitere în clasa a IX-a este mai mică, directorii evidențiază efortul semnificativ pe care trebuie să îl depună profesorii lor pentru a crește rezultatele elevilor, în așa fel încât aceștia să recupereze golurile cu care vin din gimnaziu și să facă față cu succes examenului de bacalaureat.

„Colegii mei sunt niște oameni foarte bine pregătiți, așa cum sunt și alți colegi din țară, dar sunt și extraordinar de devotați... Practic muncesc dublu sau triplu pentru obținerea acestor rezultate... cu acești copii care vin din medii vulnerabile, care nu intră neapărat cu niște medii foarte mari în clasa a IX-a..., spre deosebire de liceele cu care suntem în competiție, care au media de admitere în jur de 9. Și atunci imaginați-vă ce înseamnă datele de start: să pleci cu un copil de 9, și ce înseamnă să pornești cu un copil de 7 sau chiar mai puțin!”
(interviu director)

Dotarea materială a liceului (starea și aspectul clădirii/sălilor de clasă, dotarea cu resurse TIC etc.), inclusiv deținerea unui internat și/sau a unei cantine reprezintă un alt factor care contribuie la alegerea de către elevi a unui liceu. Mai ales pentru elevi al căror domiciliu nu se află în proximitatea școlii și/sau care nu dețin o situație economică prea bună în familie, accesul la un loc de cazare în internat și posibilitatea luării meselor la cantină reprezintă aspecte deloc neglijabile în opțiunea lor pentru un liceu sau altul.

Un alt factor care influențează alegerea liceului este, în opinia profesorilor, **oferta curriculară și de activități extrașcolare** pe care liceele le pun la dispoziția elevilor (ex. proiecte Erasmus+, activități extrașcolare, cluburi etc.). În același timp, profesorii au declarat că unii dintre elevi aleg liceul nu neapărat pentru ceea ce oferă acesta, ci pentru **„a fugi” de anumite discipline de studiu** (de exemplu, orientarea spre profilul umanist a elevilor cărora nu le place matematica sau au anxietate față de această disciplină de studiu).

3.4. Participarea școlară a elevilor de liceu

3.4.1. Frecvența școlară: situație, motivații, măsuri de ameliorare

Participarea elevilor la școală poate fi **definită** ca procesul prin care aceștia sunt implicați în activități academice sau non-academice, laolaltă cu alți actori educaționali, în procesul instructiv-educativ care este cuantificabil printr-o frecvență școlară constantă (prezența zilnică la ore) (OECD, 2023)³. Participarea elevilor la programul școlar asigură șanse de dezvoltare a competențelor vizate prin curriculumul școlar și implică, în același timp, formarea unor percepții pozitive față de mediul școlar, dezvoltarea atitudinilor pozitive față de școală și față de învățare (Huebner, Gilman, Reschly & Hill, 2012)⁴.

Conform **reglementărilor** în vigoare la nivelul sistemului de învățământ românesc (*Legea învățământului preuniversitar nr. 198/2023; Ordin nr. 4183/2022 pentru aprobarea Regulamentului-cadru de organizare și funcționare a unităților de învățământ preuniversitar; Ordin nr. 3797/2023 pentru modificarea și completarea Statutului elevului*), frecventarea școlii reprezintă o îndatorire a elevilor, fiind elementul definitoriu pentru calitatea de elev, alături de participarea la activitățile existente în programul fiecărei unități de învățământ.

Cercetările din domeniul educației (Klein, Sosu & Dare 2022)⁵ relevă faptul că există o corelare directă între absenteism și performanțele școlare scăzute ale elevilor. Astfel, absenteismul reduce timpul de expunere a elevilor la intervenții educative și conduce la lacune în învățare. De asemenea, absenteismul se corelează și cu o serie de alte cauze și consecințe specifice:

- Elevii care beneficiază de mai puține ore de predare din cauza absențelor în timpul anului școlar sunt dezavantajați în ceea ce privește învățarea lor, primesc note mai mici, obțin rezultate mai slabe la examene și au șanse mai mari să abandoneze studiile.
- Absenteismul se asociază cu riscul de manifestare a comportamentelor delincvente sau riscante (cum ar fi consumul de alcool, droguri etc.) în rândul elevilor care nu participă la procesul de învățământ.
- Absențele determinate de boală pot semnală probleme de sănătate pe termen lung, care afectează negativ rezultatele educaționale.
- Absențele reduc interacțiunile cu colegii și cu profesorii, ducând la dificultăți de integrare în clasa de elevi, la sentimente de înstrăinare, de izolare în mediul școlar.

3. OECD (2003). *Student Engagement at School: A Sense of Belonging and Participation: Results from PISA 2000*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/9789264018938-en>.

4. Huebner, E.S., Gilman, R., Reschly, A.L., & Hill, R. (2012). *Positive Schools*. In Shane J. Lopez, and C. R. Snyder (eds), *The Oxford Handbook of Positive Psychology (2nd ed.)*. Oxford Academic. <https://psycnet.apa.org/record/2009-05143-053>.

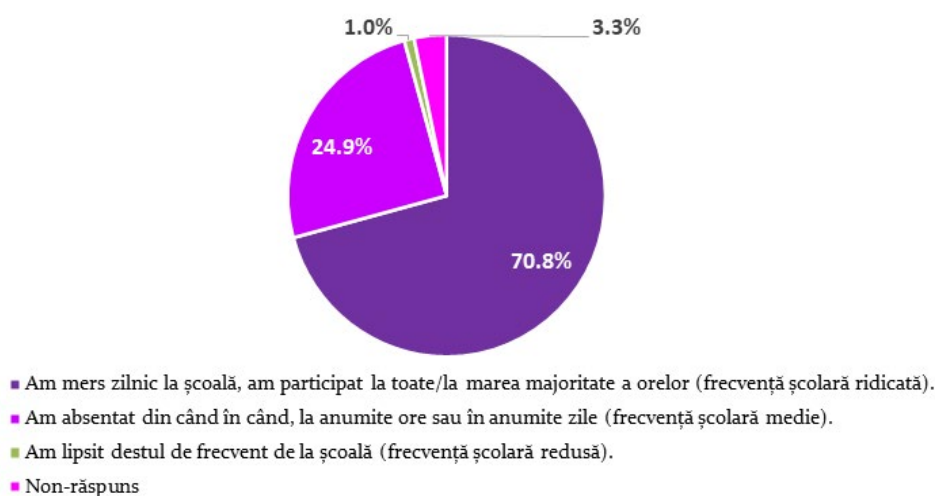
5. Klein, M., Sosu, E. M., & Dare, S. (2022). *School Absenteeism and Academic Achievement: Does the Reason for Absence Matter?* AERA Open, 8. SAGE. <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/23328584211071115>.

- Alte cauze ale absenteismului sunt corelate cu circumstanțe domestice excepționale (de exemplu, diferite dificultăți în familie) sau cu vacanțele organizate de familie în timpul anului școlar.

Declarațiile elevilor privind frecvența lor școlară și absenteismul

Peste 70% dintre elevii chestionați apreciază că au o participare școlară ridicată, frecventând toate/majoritatea orelor. Un sfert dintre elevi au declarat că au o frecvență medie, absentând ocazional (la anumite ore sau în anumite zile din programul școlar). Numai 1% dintre elevi au menționat că au un absenteism ridicat. 3,3% dintre elevi nu au răspuns la această întrebare.

Figura 14. Declarațiile elevilor cu privire la frecvența lor școlară

Conform reglementărilor în vigoare (*Ordin nr. 4183/2022 pentru aprobarea Regulamentului-cadru de organizare și funcționare a unităților de învățământ preuniversitar*), absențele elevilor pot fi motivate în circumstanțe clar stabilite, pe baza documentelor justificative: adeverință medicală; cererea scrisă a părinților, în limita a 40 de ore de curs pe an școlar, fără a depăși 20% din numărul orelor alocate unei discipline. Elevii participanți la investigație au fost chestionați cu privire la **ponderea absențelor nemotivate**.

- Aproape o treime dintre aceștia (31,4%) au declarat că nu au astfel de absențe, iar peste jumătate dintre elevi au menționat că au unele absențe nemotivate, dar în număr foarte redus (52,1%).
- Aproximativ 12% au menționat că au absențe nemotivate mai multe, fără însă a fi în risc să depășească limita maximă.
- Puțin peste 1% dintre elevi au afirmat că au multe absențe nemotivate și sunt în risc să depășească limita maximă. Cu toate că acest ultim procent nu pare să fie semnificativ, efectele absenteismului ridicat sunt multiple, iar

6. OECD (2016) *Low Performing Students: Why They Fall behind and How to Help Them Succeed*. PISA. OECD Publishing, Paris. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264250246-en>.

consecințele se pot manifesta pe termen lung, în plan personal, școlar și social mai larg (OECD, 2016) ⁶.

- În cadrul discuțiilor de grup, elevii au menționat că recurg uneori la diferite „tehnici” prin care negociază cu profesorii lor să le motiveze absențele.

Tabelul 11. Declarații ale elevilor privind absențele nemotivate (%)

Absențe nemotivate	Total
Nu am absențe nemotivate.	31,4%
Am absențe nemotivate, dar foarte puține.	52,1%
Da, dar nu depășesc limita maximă.	11,9%
Da, am multe absențe nemotivate și sunt în risc să depășesc limita maximă.	1,3%
Non-răspuns	3,3%
Total	100%

Prelucrarea statistică a datelor referitoare la frecvența școlară și absenteismul nemotivat (prin atribuirea de scoruri de echivalare în variabile de tip cantitativ) a permis calcularea un **indicator general de participare**. Analiza factorilor de influență asupra acestui indicator de participare (pe baza testului Hi-pătrat de comparare a două sau mai multor distribuții) a evidențiat o serie de **diferențe semnificative statistic** în funcție de: distribuția pe sexe, statutul familial, profilul urmat, accesul la liceu, nivelul de clasă. Astfel, valorile indicatorului de participare școlară sunt semnificativ mai mici (frecvență școlară redusă, număr mare de absențe nemotivate) în următoarele situații:

- băieții (comparativ cu fetele);
- elevii care au părinți plecați în străinătate (comparativ cu cei care au părinții în țară);
- elevi care nu se află la profilul dorit (comparativ cu cei care se urmează la profilul dorit, pentru care au optat pe primele locuri la momentul admiterii);
- cei care fac naveta (comparativ cu cei care locuiesc în aceeași localitate în care se află liceul);
- de asemenea, indicatorul de participare are valori în scădere de la clasa a IX-a la clasa a XII-a (crește numărul de absențe de la un nivel de clasă la altul).

Motivele pentru o frecvență școlară ridicată

Motivele care stau la baza frecvenței școlare ridicate, formulate de actorii școlari în cadrul discuțiilor de grup, sunt variate. În primul rând, prezența zilnică la școală este considerată rezultatul **conștientizării importanței educației** pentru dezvoltarea personală și profesională viitoare a elevilor. O astfel de atitudine se corelează cu capacitatea „agentică” a elevilor (engl. „*student agency*”) de a influența pozitiv propria viață, de a stabili un scop, de a reflecta și de a acționa responsabil pentru a efectua schimbarea, de a lua decizii și a face alegeri responsabile, de a se implica activ în propria învățare (OECD, 2019)⁷.

La acest aspect se adaugă **rolul motivant al profesorilor**, care acordă suport și motivare pentru participare școlară. Impactul calității relației elev-profesor asupra participării școlare a fost afirmată de elevii și de profesorii participanți la focus-grupuri.

Un alt motiv al frecvenței școlare, menționat de profesorii intervievați, a vizat interesul elevilor pentru obținerea unui **certificat** la finalul studiilor:

„La noi ajung mulți copii care își doresc, pentru că știu că aici se învață și pot să ajungă să dobândească o calificare utilă. Cam 20% nu au avut ca prima opțiune liceul nostru; ulterior, majoritatea își schimbă opinia, nu se așteptau ca aici chiar să se facă carte; și aici este meritul profesorilor, care își fac treaba.” (focus-grup profesori)

O parte dintre profesorii intervievați au menționat că participarea la **activitățile extrașcolare** a constituit un factor de influență important pentru frecvența școlară ridicată și pentru un interes sporit față de școală, prin:

- implicarea elevilor în diferite proiecte ale școlii: *„Un element de atracție este și diversitatea activităților extracurriculare, de exemplu la noi aproape fiecare copil își dorește să meargă în Erasmus+”;*
- participarea la cercuri, cluburi tematice: *„Noi am făcut de Ziua lecturii o întâlnire deschisă la bibliotecă și la sala de lectură, în care am implicat peste 100 de elevi. Pe lângă aceste evenimente, am încercat să înființăm și cluburi ale elevilor...”;*
- participarea la proiecte școlare are asigură suport educațional și material: *„Avem programe (ex. ROSE) în care elevii primesc pregătire suplimentară pentru bacalaureat și cei care au vrut să se salveze de la situațiile de corigență au primit sprijin...”* (focus-grup profesori).

7. OECD (2019). *OECD Future of Education and Skills 2030 Conceptual learning framework Learning Compass 2030*. OECD Publishing. https://www.oecd.org/education/2030-project/teaching-and-learning/learning-learning-compass-2030/OECD_Learning_Compass_2030_concept_note.pdf.

Motivele care determină absenteismul școlar

În chestionarul completat de elevi au fost listate o multitudine de **motive ce au determinat absenteismul școlar**, care țin de factori individuali, de mediul școlar, de mediul familial sau de contextul social mai larg. Aceste motive au fost analizate în detaliu în cadrul discuțiilor de grup cu elevii și cu profesorii, care au subliniat faptul că, de multe ori, cauzele absenteismului școlar sunt multiple, cumulând variați factori și contexte de dezavantaj.

La nivelul **factorilor individuali** care determină situațiile de absenteism școlar, au fost menționate diferite aspecte:

- Elevii au menționat în primul rând **probleme de sănătate**: situații de îmbolnăvire, oboseală psihică resimțită de elevi ca urmare a unui program școlar încărcat, programări la consult medical în timpul programului școlar etc.: „Uneori am fost bolnav, uneori cedam psihic și aveam nevoie de câte o zi de pauză ca să îmi revin” (focus-grup elevi). De asemenea, profesorii au semnalat că mulți elevi vin adesea cu diferite scutiri medicale pentru a-și motiva absențele acumulate: „Au absențe foarte multe și vin cu fel și fel de scutiri pe care uneori nici nu le putem descifra, noi trebuie să motivăm”; „Sunt copii pe care îi vedem episodic; mama e doctor, motivează mereu.” (focus-grup profesori)
- Alte aspecte menționate de actorii școlari au făcut referire la **dificultățile elevilor de adaptare la programul școlar** (ex. trezirea târzie): „Mă trezesc greu dimineața. Dorm mai mult și uneori pierd noaptea”; „Lipsim în general la primele ore sau la ultimele ore, suntem obosiți”; „Să nu mai vorbim de profesori care pun absențe pentru întârziere și refuză să le motiveze.” (focus-grup elevi)
- **Prioritizarea timpului pentru alte activități școlare și extrașcolare** reprezintă un alt motiv de absenteism (ex. participarea la diferite activități extrașcolare, pregătirea pentru bacalaureat și/sau pentru admiterea la facultate etc.): „Suntem în clasa a XII-a și avem meditații, pregătiri pentru bac. Noi facem cu profesorii de la liceu sau facem pregătiri extra. Uneori poate nu reușim să ajungem la anumite ore și primi absențe.” (focus-grup elevi)
- Un alt motiv, menționat cu prioritate de profesori, face referire la **motivația redusă a elevilor pentru învățare**, pentru investiția personală în educație, valorizarea insuficientă a școlii și a educației.

Conform declarațiilor elevilor, multe motive ale absenteismului sunt determinate de **factori care țin de mediul școlar**.

- Cu frecvență ridicată au fost menționate situații de stres, temeri, **frici legate de anumite materii de studiu, de note mici sau de anumiți profesori**. Aceste situații au fost corelate – atât de

către elevi, cât și de către profesori – cu probleme de relaționare și comunicare cu unii dintre profesori, cu atitudinea unor profesori față de elevi, dar și cu lipsa de pregătire pentru școală (ex. elevii nu au învățat, nu au rezolvat temele pentru acasă etc.), care poate aduce riscul obținerii de note mici sau critici, observații din partea profesorilor. În acest context se repune în discuție rolul notei, nu ca sancțiune, ci ca o sursă de informare cu privire la rezultatele învățării, la potențialul de reușită a elevilor.

„Am colegi care nu vin la ore pentru că le e frică de profesori. De ce o să le facă atunci când o să îi vadă. E o frică pur și simplu de ce se întâmplă la ore...”

„La doamna de matematică, când nu știi o problemă, sare pe tine de zici că n-ai știut nimic. Eu o dată am ieșit la tablă, era să leșin, n-am mai mers. Eu, a XII-a fiind, mi-e frică s-o întreb ceva dacă nu știi ceva, deci eu prefer să tac, să lipsesc.. De bătut, nu ne bate, dar cu privirea ne taie...”

„Nu doresc să vin la acele materii deoarece nu mă simt bine la anumite ore și nu îmi place abordarea profesorilor și felul în care ne tratează.”

„Dacă aveam test sau ne asculta la o anumită materie și nu am învățat, nu am mai venit.” (focus-grup elevi)

„Sunt elevi care mai absentează de frica aceasta, să nu ia o notă mică. Mai bine iau o absență decât o notă mică!” (focus-grup profesori)

■ **Dificultățile de integrare în mediul școlar** constituie adesea motiv pentru o frecvență școlară scăzută (ex. lipsa unor relații pozitive cu colegii, lipsa stării de bine în mediul școlar):

„Noi avem o colegă care absentează mult. În primul rând, nu cred că este integrată într-o bisericuță care să îi și placă, să se simtă bine când vine la școală, să aibă un motiv pentru care să vină, când se trezește de dimineață. Cred că nu-i place. Are unele momente când vorbește cu noi, când comunică, dar altfel, nu, dacă tu nu mergi la ea să vorbești, s-o întrebi ceva, nimic.” (focus-grup elevi)

■ Un alt motiv care determină absenteismul elevilor face trimitere la **specificul procesului de învățământ** din unele licee, care: nu pune accent pe motivarea elevilor pentru învățare, nu oferă contexte de învățare atractive în relație cu interesele elevilor, nu pune accent suficient pe aspectele aplicative ale învățării.

„Nu fac nimic la anumite ore uneori, așa că prefer să mă odihnesc pentru activitățile mele de după școală. Pentru că e frustrant să stai într-o bancă 6-7 ore fără să înveți ceva care te ajută cu adevărat în viața reală sau măcar ceva interesant.”

„Sunt și profesori care nu știu să își predea materia și să te facă să vii la oră.”

„De obicei, principalul motiv ar fi că mulți profesori nu ajung la sufletul copiilor și nu avem tragere de inimă.” (focus-grup elevi)

La nivelul factorilor care țin de **mediul familial** au fost menționate, de asemenea, variate motive care determină absenteismul elevilor:

- probleme de relaționare în familie, starea de sănătate a unui părinte;
- nevoi socio-economice, implicarea elevilor în activitățile gospodăriei sau în alte activități aducătoare de venituri (ex. munca la pădure, creșterea animalelor, comerț etc.);
- lipsa de supraveghere din partea părinților, care sunt plecați în străinătate (copiii rămân în grija altor membri ai familiei sau chiar singuri în gospodărie);
- preluarea modelului familiilor care nu valorizează educația.

O altă categorie de motive care determină absenteismul elevilor de liceu face referire la **mediul social** mai larg: influența grupului de prieteni și/sau a anturajului.

„Și noi am avut o colegă care venea la școală din an în Paște, pentru că pleca de fiecare dată cu prietenii, care și ei chiuleau și așa... Anturajul. N-o interesa nici școala foarte mult, așa că a rămas repetentă.” (focus-grup elevi)

O cauză specifică a absenteismului școlar la liceeni face referire la **difficultăți determinate de navetă și transport** (circulația rutieră aglomerată, infrastructura precară, lipsa unor mijloace de transport corelate cu orarul școlar, condițiile de vreme etc.). Astfel de motive sunt mai des întâlnite în cazul elevilor care locuiesc într-o altă localitate decât cea în care se află liceul.

„Stau la 40 de km de oraș... A fost groaznic: la prima oră nu ajungeam și trebuia să plec, să mă cer de la penultima oră, jumătate de oră, și la ultima nu ajungeam deloc, ca să pot să ajung și eu acasă.” (focus- grup elevi)

„Unii copii absentează din cauza navetei. Uneori pierd autobuzul din cauza vremii... Alții au autobuz la 10 de la ei de acasă, încep orele la 14 și ajung la 21 seara acasă, în varianta în care noi terminăm la 18,30. Trebuie să-i lăsăm să plece mai devreme, fiindcă altfel nu mai prind autobuzul și nu mai au altul...”: „Sunt copii din mediul rural și sunt autobuze doar la anumite ore, așa că absentează la ultimele ore. Avem internat, dar părinții evită să-i lase la internat. Unii nu-și doresc, alții nu au o situație financiară care să le permită acest lucru.” (focus- grup profesori)

Măsuri de prevenție sau de sprijin pentru a crește frecvența școlară

Directorii de școli și profesorii participanți la cercetare au listat o serie de măsuri pe care le-au aplicat la nivelul liceelor lor, pentru a crește participarea școlară în rândul liceenilor, pentru a preveni situațiile de absenteism ridicat sau pentru a rezolva astfel de cazuri.

Monitorizarea frecvenței școlare a elevilor este practică curentă în toate liceele cuprinse în cercetare. Directorii au semnalat că această activitate derulată cu sprijinul diriginților permite identificarea timpurie a situațiilor de risc de abandon școlar.

Profesorii au declarat că obiectivul creșterii frecvenței școlare este vizat prin toate activitățile lor. Aceștia au subliniat **importanța relațiilor pozitive cu elevii**, a manifestării empatiei și înțelegerii față de cei care au dificultăți școlare, a comunicării deschise, bazate pe încredere – ca aspecte care au rol esențial în creșterea ratei de participare la școală în rândul elevilor.

„Încercăm să îl ajutăm pe acel copil care are probleme, e clar că el are o grămadă de dificultăți din exterior, dacă și noi îi întoarcem spatele, atunci copilul acela poate fi pierdut pentru totdeauna. Chiar este o comunicare aici și încercăm să suplinim cât putem nevoile lui, să-l ajutăm.” (focus-grup profesori)

O altă măsură face referire la **informarea periodică a părinților** cu privire la rezultatele învățării și motivarea acestora pentru a asigura frecvența școlară a copiilor lor.

„Am convins familia să nu mai țină copilul în gospodărie pentru anumite activități, măcar să reducă numărul absențelor pentru a nu rămâne mult în urmă... Însă comunicarea este dificil...” (focus-grup profesori).

Unele licee au apelat la activitatea **consilierilor școlari** pentru a promova în rândul elevilor importanța participării școlare, pentru a oferi îndrumare și sprijin, atât pentru elevi, cât și pentru părinții acestora, în situațiile problematice care afectează frecvența școlară. Directorii și profesorii au semnalat însă că resursele de timp ale consilierilor școlari alocați unei unități de învățământ sunt reduse, astfel încât aceștia nu pot derula activități consistente și periodice pe astfel de teme.

De asemenea, profesorii recunosc faptul că **sprijinul în învățare** oferit elevilor în risc poate conduce la diminuarea absenteismului școlar. Astfel de sprijin este oferite prin activități periodice organizate de școală sau în cadrul unor **programe și proiecte educaționale** (ex. ROSE, Școala după școală, Masa caldă/Masă sănătoasă etc.) cu componente de intervenție ameliorativă directă sau indirectă asupra participării școlare, prin: activități de educație remedială, activități de pregătire pentru bacalaureat, acordarea de masă caldă, organizarea de activități extrașcolare etc.

În unele situații mai problematice, în care elevii cu absențe multe întâmpinau probleme legate de mediul familial, directorii au recurs la **alți reprezentanți din comunitatea școlară** (ex. compartimentul de asistență socială din cadrul primăriei), pentru a analiza cauzele absenteismului și a identifica măsuri de sprijin.

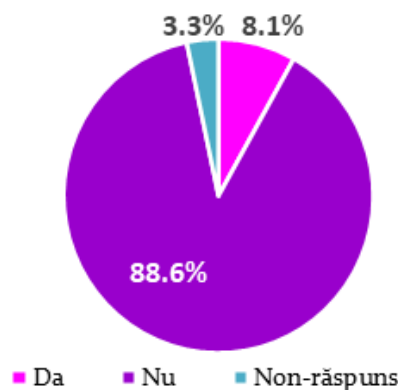
3.4.2. Abandonul școlar; intenții de renunțare la studii, motive

Capitolul 3.1.4 din raport analizează în detaliu rata abandonului școlar la nivelul studiilor liceale. În cadrul chestionarului și a discuțiilor cu elevii, profesorii și directorii de licee au fost aprofundate diferite aspecte referitoare la abandonul școlar. Analiza datelor colectate evidențiază complexitatea contextelor care generează acest fenomen, cu impact major atât la nivelul dezvoltării, inserției sociale și profesionale a elevilor, cât și la nivel macrosocial.

Intenții de renunțare la studiile liceale

Elevii au fost întrebați dacă au avut **intenții de renunțare la studiile liceale/abandon școlar**. 88,6% dintre aceștia au declarat că nu s-au gândit niciodată să renunțe la studiile liceale, dar 8,1% au declarat că s-au confruntat cu situații problematice care i-au condus către această idee.

Figura 15. Intenții de renunțare la studiile liceale

Ponderea celor care s-au gândit să renunțe la studiile liceale este mai amplă în următoarele situații: elevii de clasa a X-a, după finalizarea primului an de liceu (9,4%), elevii care urmează un alt profil/ală specializare decât cea dorită (12,3%).

Motivele care au determinat intențiile de abandon școlar

Motivele care i-au determinat pe unii dintre elevi să se gândească la renunțarea studiilor liceale sunt diverse.

- Peste jumătate (50,7%) dintre cei care au declarat această intenție au menționat ca motiv **lipsa de relevanță pentru viață** a ceea ce învață în liceu. La acest aspect se adaugă lipsa obținerii unei calificări/specializări la finalul liceului (13,9%). Se remarcă existența unor diferențe statistice semnificative pe medii de rezidență: aceste motive au fost formulate în pondere mai mare de elevii care provin din urban, comparativ cu cei din rural. Trebuie menționat că ponderea elevilor care provin din urban este cea mai amplă în liceele teoretice și vocaționale și cea mai redusă în liceele tehnologice.

■ Două categorii de motive menționate cu pondere amplă (aproximativ un sfert dintre elevi) se referă la **învățare**: solicitări prea mari din partea profesorilor; rămânări în urmă/lacune în învățare, acumulate în multe situații încă din perioada gimnaziului.

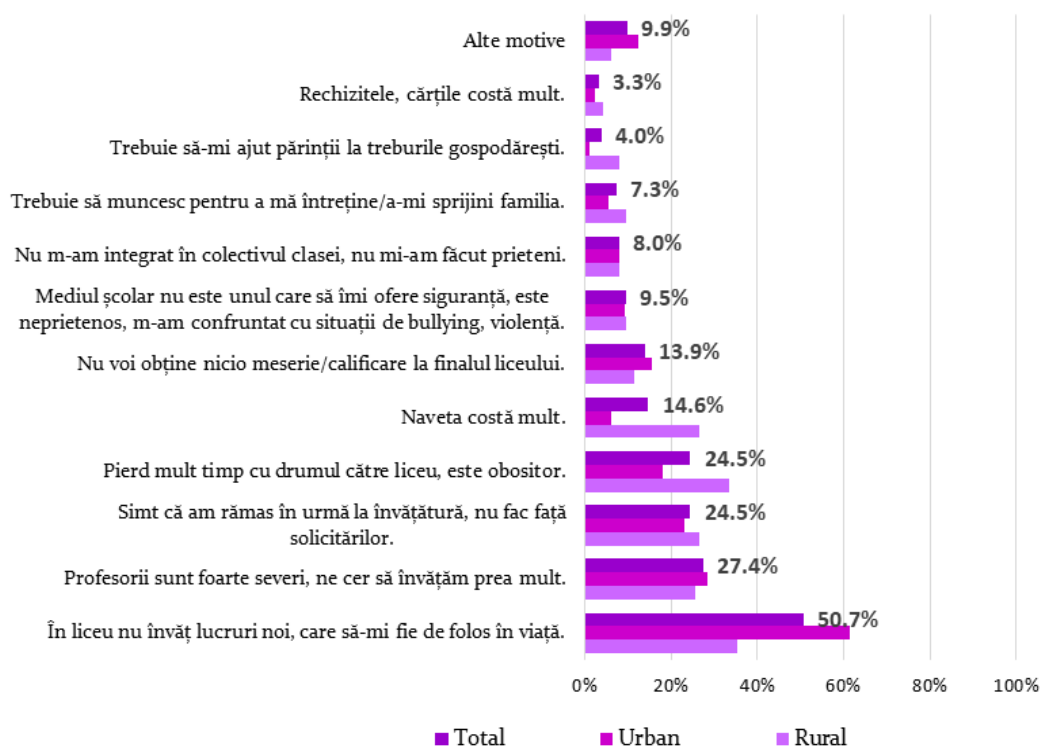
■ Alte motive care i-au determinat pe unii elevi să se gândească la abandonarea studiilor sunt legate de **drumul casă-liceu**: timpul amplu consumat cu deplasarea către și de la liceu (24,5%); costurile navetei pentru a merge la liceu și a reveni la domiciliu (14,6%). Aceste aspecte au fost menționate în ponderi mult mai mari de elevii care provin din mediul rural.

■ Unele aspecte legate de **climatul școlar** au fost menționate pe lista motivelor: lipsa unui mediu prietenos, situații de violență școlară sau bullying din partea colegilor sau a unor profesori (9,5%); dificultăți de integrare în clasa de elevi (8%).

■ **Dificultățile socio-economice, financiare** sunt menționate ca motive care pot duce la abandon școlar: nevoia de a presta muncă aducătoare de venituri necesare pentru întreținerea proprie sau a familiei (7,3%); nevoia de a ajuta familia la treburile gospodărești (4%); costurile rechizitelor și a celor necesare frecventării liceului (3,3%). Aceste aspecte au fost formulate cu prioritate de elevii din rural, comparativ cu cei din urban.

■ La nivel general, pentru elevii din rural, tendința de a abandona studiile pare a fi influențată cu prioritate de motivele legate de relevanța învățării, dificultăți economice și dificultăți în învățare. Pentru elevii din urban, motivele cu pondere mai mare fac referire la relevanța celor învățate și dificultăți în învățare.

Figura 16. Motive care au influențat intenția de renunțare la studiile liceale
(% din total elevi care au declarat această intenție)

Datele de cercetare colectate prin chestionarul adresat elevilor au fost completate de informațiile identificate în discuțiile cu elevii, profesorii, directorii de licee. Acestea au evidențiat **complexitatea factorilor care pot influența riscul de abandon școlar** și au semnalat necesitatea abordării diferențiate atât în explorarea cauzelor fenomenului, cât și în formularea soluțiilor ameliorative. Discuțiile de grup au completat tabloul etiologic al tendinței de abandon școlar cu următoarele aspecte:

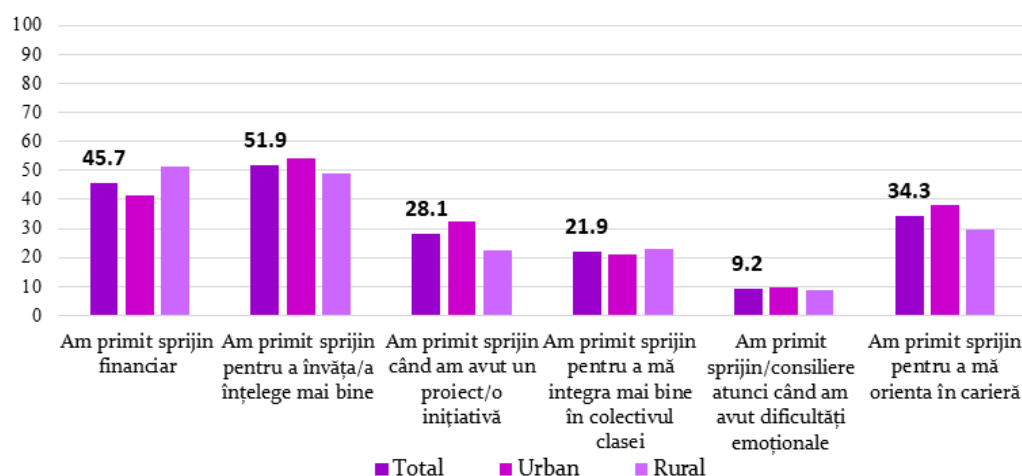
- **Migrația**, atât la nivelul populației de bază, cât și al refugiaților, determină diferite efecte sociale, inclusiv în ceea ce privește frecvența școlară a elevilor, riscul de a abandona studiile.
- Problematika multi-fațetată a **sărăciei** este frecvent întâlnită mai ales în contextul de viață al elevilor din mediul rural, înscriși în învățământul tehnologic: *„Situatiile familiale sunt mult mai grave decât la clasele de liceu și atunci acolo apar probleme, precum cele legate de abandon.”* (focus-grup profesori)
- **Familia** și manifestările sale disfuncționale sunt adeseori clamate de profesori drept sursa majoră a problemelor școlare, a situațiilor de risc de abandon școlar. Au fost semnalate inclusiv cazuri diverse de abuz, munca minorilor pentru întreținerea familiei, anturaje periculoase.
- Alături de vulnerabilitățile sociale, economice, familiale, datele calitative nuanțează profilul elevului expus riscului de a abandona studiile, prin detalieri ale unor **vulnerabilități educaționale**. Astfel, au fost expuse cazurile unor elevi în risc de abandon care s-au confruntat în liceu cu bariere suplimentare legate de aspecte precum: lipsa unui climat de înțelegere între elevi, relațiile conflictuale cu alți colegi, insuficienta preocupare pentru starea de bine socio-emoțională a elevilor, mediul școlar competitiv, severitatea excesivă a unor profesori, lipsa de empatie și centrarea exclusivă pe transmiterea de cunoștințe, lipsa sprijinului pentru a depăși dificultățile în învățare și pentru ameliorarea rezultatelor școlare slabe. De asemenea, au fost evidențiate cazuri în care liceele au implementat măsuri ameliorative, prin activități curente sau proiecte instituționale. Discuțiile au arătat că, atunci când există resurse, școala poate aduce în acțiune pârguri care pot „transforma vieți” (UNESCO, 2015) și își poate asuma rolul său complex în planul educației.

3.4.3. Sprijinul primit de elevi din partea școlii

În chestionarul elevilor și în interviurile de grup cu elevii, profesorii și directorii s-a abordat problematica sprijinului pe care liceenii l-au primit atunci când au avut diferite nevoi specifice. Majoritatea elevilor respondenți la chestionar (82%) – în ponderi relativ similare pe medii de rezidență – apreciază că au primit sprijin pe parcursul liceului, atunci când au avut nevoie. **Tipurile de sprijin** primit au fost variate, cu unele diferențe semnificative statistic între elevii școlarizați în licee din mediul urban și cei școlarizați în licee din mediul rural.

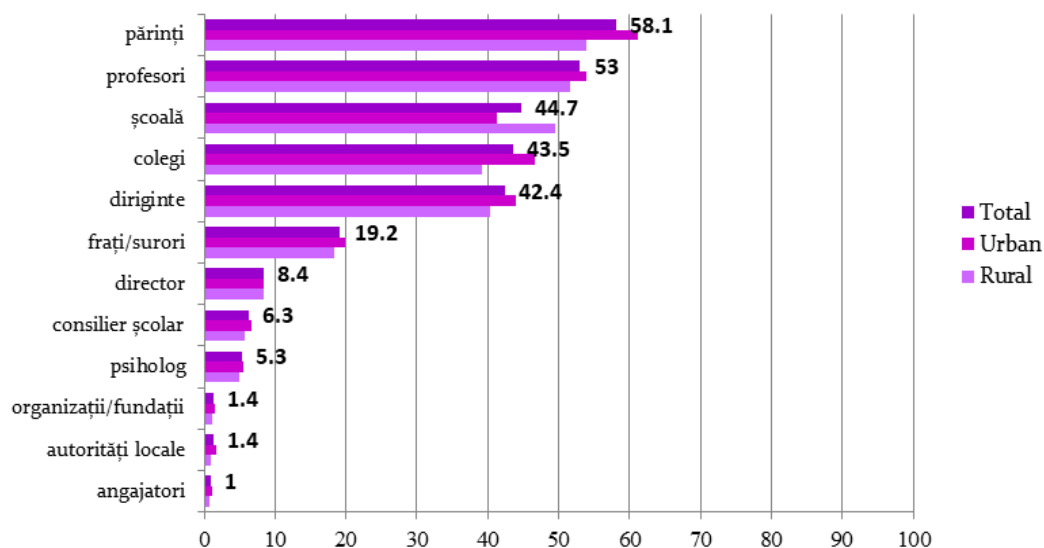
- Cei mai mulți dintre elevi asociază sprijinul primit pe parcursul liceului, cu învățarea. Astfel, peste jumătate dintre respondenți (52%) menționează că au primit **sprijin în învățare** la disciplinele la care întâmpinau dificultăți. De acest tip de sprijin au beneficiat în mai mare măsură elevii școlarizați în licee din mediul urban, decât cei școlarizați în licee din mediul rural. Acest fapt poate fi determinat de factori variați (de exemplu, o mai mare preocupare a liceelor din mediul urban pentru recuperarea rămănelor în urmă în învățarea elevilor, o mai mare disponibilitate de timp a profesorilor din urban pentru organizarea de activități remediale, accesul elevilor mai facil sau mai rapid la informații și resurse care pot stimula învățarea).
- Un procentaj de 45,7% dintre elevi au menționat **sprijinul financiar** primit la nivelul școlii, prin bursele sociale sau prin finanțări din unele proiecte ori diferite alte organizații. Liceenii școlarizați în mediul rural au declarat acest tip de sprijin în mai mare măsură decât colegii din mediul urban. Acest tip de sprijin este cu atât mai necesar cu cât elevii din mediul rural se află, în general, într-o situație defavorizată din punct de vedere economic.
- Un alt tip de sprijin primit de elevii de liceu a constat în **consilierea și orientarea școlară și profesională**. O treime dintre elevii participanți la studiu afirmă că au participat la astfel de activități, însă de acest serviciu au beneficiat în mai mare măsură elevii din liceele situate în mediul urban. Această situație este determinată, în principal, de accesul mai facil al elevilor din mediul urban la aceste servicii, prin proximitatea față de centre de consiliere și orientare în carieră (CJRAE/CMBRAE sau organizații private care oferă astfel de servicii), dar și prin acoperirea cu personal specializat (consilieri școlari) într-o pondere mai mare în școlile din mediul urban.
- Elevii au menționat sprijinul primit în contextul **realizării unor proiecte, al implementării unor inițiative**. Un astfel de sprijin a fost menționat mai frecvent tot de elevii din liceele urbane, comparativ cu cei din liceele rurale, liceele situate în mediul urban având de obicei un acces mai facil la resurse, rețele care să sprijine inițiativele elevilor.
- Alte tipuri de sprijin primit de liceeni au vizat **climatul școlar**: sprijin pentru o mai bună integrare în colectivul clasei, pentru comunicarea cu colegii (aproximativ 1 din cinci elevi), respectiv sprijin pentru depășirea unor dificultăți emoționale sau a unor situații de violență cu care s-au confruntat (aproximativ 1 din 10 elevi). Nu au fost înregistrate diferențe semnificative pe medii de rezidență, din perspectiva acestor categorii de acțiuni de sprijin.

Figura 17. Tipuri de sprijin de care au beneficiat liceenii, pe medii de rezidență ale liceului (%)

Principalele categorii de actori care au oferit sprijin elevilor de liceu au fost deopotrivă familia (părinții, frați/surori) și școala (ca organizații în ansamblu sau reprezentată de diferite categorii de personal). Organizațiile sau autoritățile locale au fost instanțe de sprijin pentru foarte puțini elevi.

Figura 18. Categorii de actori care au oferit sprijin liceenilor, pe medii de rezidență ale liceului (%)

Notă: Se face referire mediul de rezidență al liceelor în care sunt școlarizați respondenții.

Analiza datelor evidențiază următoarele aspecte:

- **Părinții** constituie principala instanță de sprijin pentru elevi. Mai mult de jumătate dintre elevii participanți la studiu (58%) au menționat că au primit sprijin de la părinți, pentru depășirea dificultăților cu care s-au confruntat pe parcursul liceului. Elevii care provin din mediul urban au menționat mai frecvent acest sprijin, în comparație cu colegii din mediul rural:

„În unele probleme cerem ajutorul părinților, mai ales acolo unde este importantă experiența de viață.” (focus-grup elevi)

■ Sprijinul primit din partea **profesorilor** este resimțit în ponderi relativ echilibrate de elevi din liceele urbane și cele rurale (53%). Această situație poate fi influențată de practica adoptată de multe licee de a sprijini elevii pentru recuperarea lacunelor în învățare sau pentru pregătirea examenului de bacalaureat sau de practici noi ale profesorilor de a avea o comunicare permanentă cu elevii prin intermediul rețelelor sociale.

„Profesorii sunt disponibili, chiar prin mesaje, texte, avem grupuri de WhatsApp aproape la toate materiile. Ne sprijină foarte mult.”; „Unii dintre profesori stau cu noi în plus o oră, două. Ne ajută pregătirea aceasta.”; „Profesorii ne-au sprijinit ca să mergem mai departe la facultate. Ne-au încurajat să lucrăm pentru visurile noastre...” (focus-grupuri elevi)

„Și profesorii și-au schimbat demersul didactic, se încearcă acoperirea lacunelor în clasă, ia mai mult timp. Nu este ușor, mai ales după cei doi ani de pandemie, se vede clar diferența, finalitatea procesului educațional este aceeași și trebuie depus un efort mai mare. (...) Avem ore de cerc științific în care se lucrează în plus cu elevii, unii sunt interesați.”; „Eu mă feresc să am de-a face cu părinții, iau problema în mâna mea, părinții nu au pregătirea necesară. Lucru individual, exerciții simple... , avem Google Classroom unde le dau exerciții. Uneori intru pe video cu ei și rezolvăm probleme, iar în timp se vede.” (focus grup profesori)

■ **Școala** în ansamblu este menționată ca instanță de sprijin. Bursele sau diferite proiecte derulate de licee pentru a sprijini elevii în învățare sunt menționate ca măsuri de sprijin, în pondere mai mare de către elevii din liceele situate în mediul rural – cel mai probabil pe fondul măsurilor de susținere a participării la educație a elevilor din medii defavorizate, proveniți preponderent din comunități rurale. În discuțiile de grup au fost menționate și diferite alte activități extrașcolare derulate de licee, unele chiar la inițiativa elevilor; sprijinul unor astfel de contexte se concretizează prin competențele ce sunt dezvoltate la nivelul elevilor, prin dezvoltarea culturii organizaționale și prin ameliorarea integrării elevilor în comunitatea școlară.

„Avem proiecte derulate de școală, inițiate de noi sau chiar de elevi pe diferite tematici. Ei se întâlnesc adesea și fără sprijinul nostru în diferite ateliere sau activități de tip club în școală.” (focus grup profesori)

■ Alte instanțe de sprijin menționate de elevi au făcut referire diferiți **alți actori școlari**: profesorii diriginți (42,4%), directorii (8,4%), consilierii școlari (6,3%) sau psihologii școlari (5,3%).

Aceste categorii înregistrează ponderi relativ similare pe medii de rezidență, în aprecierile elevilor cu privire la sprijinul pe care l-au primit.

■ **Colegii** reprezintă o altă categorie de sprijin, menționată de 43,5% dintre elevi. Datele de cercetare evidențiază că elevii din liceele situate în mediul urban sunt mai solidari cu colegii lor; ponderea liceenilor școlarizați în mediul urban care menționează că au primit sprijin de la colegi este cu 7 puncte procentuale mai mare decât a elevilor școlarizați în licee din mediul rural. De asemenea, discuțiile cu elevii și cu profesorii au semnalat că elevii care locuiesc în cămine/internate școlare sunt în general mai solidari cu colegii decât cei care locuiesc împreună cu familia.

„Noi cei care stăm aici [în internat], seara după masă ne întâlnim (...) ca să repetăm, să ne ajutăm. Mai sunt cei mai mici, cei de clasa a IX-a care au nevoie de ajutor. Stau și buchisesc, stau să învețe, cei mari mai stau și îi sprijină.”; „Da, se practică ajutorul reciproc, comunicare pe orizontală. Prima dată când avem o întrebare, ne gândim la colegi.” (focus grup elevi)

„Internatul pentru ei este un avantaj și văd asta în diferența dintre interni și externi. Cei din interior se mai ajută unul pe altul, se încurajează, lucrează. Se adună un grup de doi-trei, unul îi ajută pe ceilalți, și contează mult.” (focus-grup profesori, liceu urban)

■ **Comunitatea locală** (autoritățile locale, organizațiile sau angajatorii din comunitate) nu constituie un sprijin semnificativ pentru elevii de liceu, fiind menționate foarte puține situații în care elevii au primit ajutor la acest nivel.

■ Alte categorii de actori care au oferit sprijin liceenilor sunt prietenii și familia lărgită.

3.4.4. Mobilitatea elevilor pe parcursul liceului; transferuri, motive

Transferul elevilor în cadrul sistemului de învățământ preuniversitar – de la o clasă/formațiune de studiu la alta sau de la o unitate școlară la alta – este un proces clar reglementat de **legislația** în vigoare (*Legea învățământului preuniversitar nr. 198/2023; Ordin nr. 4183/2022 pentru aprobarea Regulamentului-cadru de organizare și funcționare a unităților de învățământ preuniversitar*), care stabilește: tipurile de transfer, condițiile specifice, perioadele din anul școlar în care se pot realiza aceste transferuri, documentele necesare, responsabilitățile unităților de învățământ și ale inspectoratelor școlare județene. La nivelul liceului, transferul elevilor are o serie de aspecte specifice, în condițiile migrării elevilor între filiere, profiluri și specializări diferite, condiționate de promovarea unor examene de diferență.

Perspectiva elevilor cu privire la mobilitatea lor pe parcursul liceului

Analiza răspunsurilor oferite de elevi în cadrul chestionarului (un număr de 3242 din totalul de 3375) relevă că 84,5% dintre respondenți nu s-au transferat pe parcursul liceului și

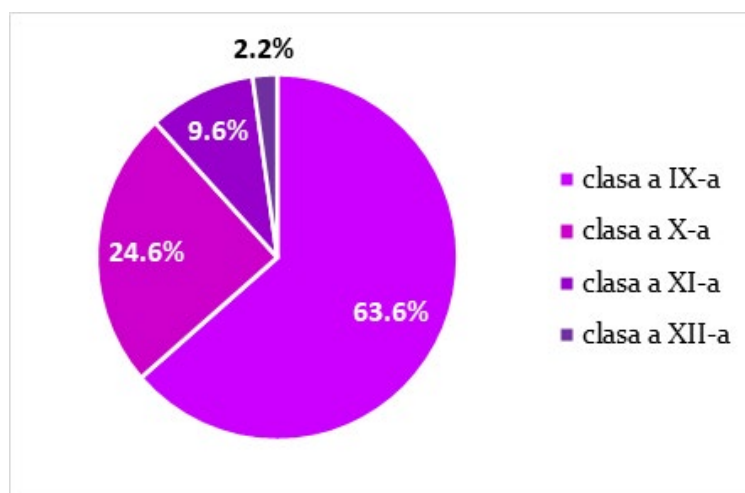
nici nu au în plan/intenție acest lucru. 8,3% au declarat că intenționează să se transfere, iar 7,2% **că s-au transferat**. Situațiile de transfer au fost variate: transfer la alt liceu (3,2% la alt profil, iar 1,3% la același profil), transfer în cadrul aceluiași liceu, dar la altă clasă (1,2% la alt profil, iar 1,5% la același profil).

În ceea ce privește **motivele care au stat la baza transferului**, elevii aflați în această situație (în număr de 235) au invocat aspecte variate:

- Motivul cel mai frecvent face referire la dorința de schimbare a profilului/specializării (59%).
- Alți 34% dintre elevi au ales transferul pentru a fi mai aproape de domiciliu.
- Ponderi de 19-20% au menționat aspecte care țin de mediul școlar: inadaptarea la colectivul clasei, orientarea spre un mediu școlar mai serios/mai solicitant pentru învățare, în care beneficiază de susținerea profesorilor și care poate asigura creșterea șanselor de a obține rezultate mai bune la examenul de Bacalaureat.
- Motivele menționate cu ponderi mai reduse (6-8%) sunt: creșterea șanselor de angajare după absolvire, confruntarea cu situații de violență școlară, solicitările mai mici cu privire la învățare și oferta mai mare de activități școlare și extrașcolare.

Referitor la **momentul transferului**, răspunsurile elevilor care s-au transferat pe parcursul studiilor liceale evidențiază că mobilitatea se realizează cu prioritate în prima clasă de liceu sau la finalul acesteia. Aceste date evidențiază că, în aceste situații, repartizarea elevilor în clasa a IX-a nu s-a realizat în acord cu nevoile și interesele acestora către un anume domeniu/profil de formare, dar și posibile dificultăți de adaptare la mediul liceal.

Figura 19. Momentul transferului pe parcursul studiilor liceale
(% din total elevi care s-au transferat)

În cadrul interviurilor de grup cu elevii au fost aduse în discuție motive care au dus la situații de transfer al lor sau al altor colegi ori motive care au susținut decizia de a nu se transfera.

Principalele **motive invocate pentru păstrarea liceului** în care au fost admiși au fost relațiile (foarte) bune și/sau obișnuința cu colegii și cu profesorii. Elevii care au urmat cel puțin gimnaziul în cadrul aceleiași unități de învățământ menționează în mod special cunoașterea colectivului de profesori și a unor colegi din clase liceale, de la care află și informații concrete despre învățământul liceal. Adesea, prezența în școală a unor profesori/diriginți care reprezintă un model/reper pentru elevi contribuie substanțial la rămânerea în liceul respectiv. Alți factori care au influențat păstrarea liceului țin de rezultatele bune ale elevilor, atât la examenul de bacalaureat, cât și la admiterea în învățământul superior. De altfel, vorbind despre o școală prietenoasă, în care se simt bine, elevii au menționat, în mod repetat, ideea unei școli care are în centru respectul reciproc, colaborarea și încrederea. Climatul pozitiv este un factor care contribuie foarte mult, cel puțin în opinia elevilor, atât la rămânerea lor în liceul la care au fost admiși, cât și la motivația pentru a învăța, prin asigurarea unei stări psihologice pozitive.

Elevii care au adus în discuție **motivele transferului** au menționat aspecte legate de vocație/schimbare de plan față de profilul ales inițial și dificultăți de integrare în clasă, aspecte legate de climatul școlar.

Perspectiva directorilor cu privire la mobilitatea elevilor pe parcursul liceului

În cadrul discuțiilor purtate cu directorii au fost analizate **motivele** pentru care unii elevi solicită transferul după intrarea în clasa a IX-a. Principalele aspecte invocate de directori au făcut referire la:

- aspecte legate de mediul școlar: orientarea către un alt liceu mai prestigios sau către unul în care să învețe (mai bine) o meserie; dificultăți legate de organizarea programului școlar (ex. program școlar în două schimburi/ după-amiaza); dificultăți de integrare în mediul școlar (ex. probleme de relaționare cu ceilalți elevi, cu unii profesori);
- aspecte legate de nevoile și interesele elevilor (ex. faptul că elevii nu se (mai) regăsesc în specializarea aleasă sau își descoperă, pe parcursul liceului, alte interese de cunoaștere);
- aspecte legate de familie (de exemplu, schimbarea domiciliului familiei în altă localitate);
- dificultăți determinate de navetă (ex. timp amplu alocat drumului între domiciliu și școală).

3.5. Finalizarea liceului: despre examenele finale și perspective de viitor

3.5.1. Intenții privind momentul de finalizare a studiilor

Elevii de liceu au fost chestionați cu privire la **intențiile lor de finalizare a studiilor liceale**:

- Peste 90% dintre elevi și-au exprimat opțiunea de a finaliza liceul integral (clasele IX-XII), cu susținerea examenului de bacalaureat. Interesul pentru finalizarea liceului crește pe parcursul celor patru ani de studiu, de la 88,1% în cazul elevilor de clasa a IX-a la 91,1% în cazul elevilor din clasa a XII-a.
- Mai puțin de 2% dintre liceeni au menționat că intenționează să finalizeze toate cele patru clase de liceu, dar cu amânarea susținerii examenului de Bacalaureat; valorile sunt mai ridicate în rândul elevilor de clasa a IX-a (2,7%) și mai reduse în rândul celor de a XII-a (0,9%). Datele referitoare la acest aspect se corelează cu rezultatele unui raport de cercetare recent (Dalu, Dudău, Horga & Plăeșu, 2023)⁸, care a analizat în profunzime fenomenul neparticipării elevilor la examenul de bacalaureat: la finalul anului școlar 2022-2023, ponderea absenților de la examenul de bacalaureat a fost de 2,3% din promoția curentă.
- În foarte puține cazuri, elevii au menționat că vor să finalizeze numai clasele IX-X, iar 1% dintre elevi au declarat că nu s-au decis cu privire la momentul finalizării liceului.
- Nu s-au înregistrat diferențe ale răspunsurilor elevilor în funcție de variabilele luate în analiză (mediul de rezidență al unității de învățământ, respectiv domiciliul elevului, distribuția pe sexe, nivelul de educație al părinților etc.).
- Ponderea respondenților celor care nu se pot pronunța cu privire o decizie clară în acest sens este foarte redusă (0,9-1,2%) în cazul fiecărei variante.

Figura 20. Intenții ale elevilor privind momentul finalizării studiilor liceale

8. Dalu, A.M., Dudău D.P., Horga, I., Plăeșu, A. (2023). *Neparticiparea elevilor de liceu la examenul de bacalaureat - sesiunea iunie 2023. Raport de cercetare*. Editura Centrului Național de Politici și Evaluare în Educație. <https://www.ise.ro/neparticipare-bacalaureat-sesiunea-iunie-2023>

Elevii respondenți la chestionar au fost invitați să își aprecieze **șansele de finalizare a liceului** (pe scala 0 = șanse foarte slabe, 10 = șanse extrem de mari).

- 56% dintre elevii respondenți consideră că au șanse extrem de mari (nivelul 10) de a absolvi studiile liceale. Gradul de încredere în reușită crește de la o clasă la alta, odată cu apropierea de momentul finalului de liceu (55% în clasa a IX-a, respectiv 57% în clasa a XII-a).
- De asemenea, alți 30% dintre elevi apreciază că au șanse mari (nivelurile 7-9) să finalizeze studiile liceale.
- Mai puțin de 1% dintre elevi apreciază că au șanse minime de a finaliza liceul, cele mai mari procente înregistrându-se în ciclul inferior al liceului (1% la clasa a IX-a, respectiv 1,2% la clasa a X-a).
- Scorurile în funcție de domiciliul elevilor (mediu urban sau rural) sunt relativ apropiate și nu conduc la diferențe semnificative.
- Datele evidențiază anumite corelații între gradul de încredere al elevilor în finalizarea liceului și nivelul de satisfacție a acestora față de rezultatele școlare proprii. Astfel, peste 18% dintre elevii care au afirmat că sunt puțin și foarte puțin mulțumiți de rezultatele academice apreciază că au șanse reduse de a absolvi studiile liceale, comparativ cu numai 2,3% dintre cei care au un nivel ridicat de satisfacție față de propriile rezultate. În același timp, o pondere amplă (50%) dintre elevii cu satisfacție redusă față de rezultatele lor sunt de părere că au șanse foarte mari de a absolvi liceul, comparativ cu ponderi de aproximativ 63% în cazul celor care înregistrează niveluri foarte mari de satisfacție școlară. Astfel, datele evidențiază că există multe situații în proiecțiile pozitive cu privire la finalizarea liceului nu sunt corelate cu rezultatele lor școlare pe parcursul anilor de liceu.

Tabelul 12. Aprecieri ale elevilor privind șansele de finalizare a studiilor liceale (%)

0 = șanse foarte slabe 10 = șanse extrem de mari	Total	a IX-a	a X-a	a XI-a	a XII-a
0	0,0%	0,1%	0,0%	0,0%	0,0%
1	0,2%	0,0%	0,5%	0,1%	0,3%
2	0,1%	0,0%	0,1%	0,2%	0,1%
3	0,2%	0,2%	0,0%	0,2%	0,4%
4	0,4%	0,7%	0,6%	0,2%	0,0%
5	2,7%	2,3%	3,2%	2,1%	3,2%
6	2,5%	3,0%	2,3%	2,9%	1,9%
7	7,6%	7,4%	7,6%	8,5%	6,7%
8	10,8%	11,2%	12,1%	9,5%	10,5%
9	12,3%	11,7%	12,4%	12,6%	12,7%
10	56,0%	55,2%	55,6%	56,2%	57,2%
Non-răspuns	7,1%	8,2%	5,7%	7,5%	6,9%

Investigația s-a focalizat și pe **efortul auto-perceput în ceea ce privește procesul de învățare** (pe scala 0 = efort foarte redus, 10 = efort foarte mare):

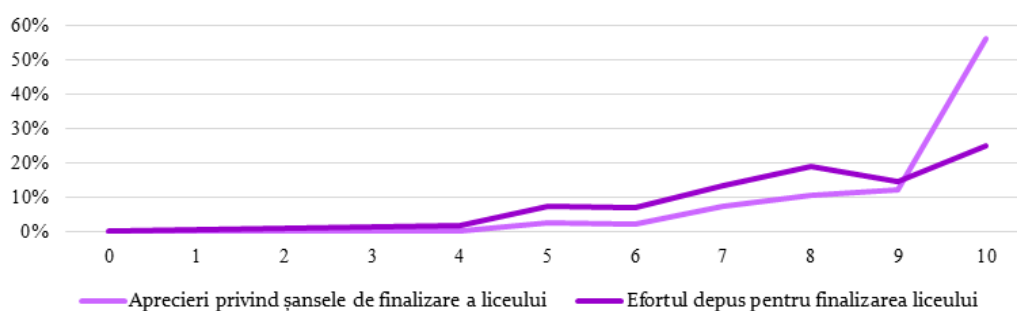
- Peste un sfert dintre cei chestionați afirmă că depun un efort foarte mare pentru a finaliza liceul, procentul cel mai ridicat fiind înregistrat la nivelul elevilor din ultimul an de liceu (26,2%).
- Potrivit răspunsurilor elevilor, șapte din zece declară că depun un efort mare și foarte mare pentru a finaliza învățământul liceal.
- Mai puțin de 6% dintre respondenți susțin că depun un efort redus sau foarte redus în acest scop, procentul cel mai ridicat înregistrându-se tot la nivelul celor din clasa a XII-a (6,4%).

Tabelul 13. Aprecieri ale elevilor privind efortul depus pentru finalizarea liceului (%)

0 = efort foarte redus 10 = efort foarte mare	Total	a IX-a	a X-a	a XI-a	a XII-a
0	0,3%	0,2%	0,4%	0,4%	0,1%
1	0,8%	0,9%	0,8%	0,9%	0,8%
2	1,2%	1,0%	1,1%	1,2%	1,4%
3	1,5%	1,5%	1,1%	1,7%	1,6%
4	2,1%	1,9%	2,4%	1,7%	2,5%
5	7,4%	5,7%	8,8%	8,5%	6,7%
6	7,1%	7,2%	6,9%	6,1%	8,3%
7	13,5%	13,9%	13,7%	14,1%	12,1%
8	19,1%	20,2%	17,8%	17,8%	20,5%
9	14,8%	14,3%	16,6%	15,2%	13,0%
10	25,2%	25,0%	24,6%	24,9%	26,2%
Non-răspuns	7,1%	8,2%	5,7%	7,5%	6,9%

Corelând cele două aspecte – șansele de finalizare a liceului și efortul personal depus în acest scop – se evidențiază faptul că o parte dintre elevii de liceu au proiecții foarte pozitive cu privire la finalizarea liceului, fără a relaționa întotdeauna această așteptare cu efortul depus în învățare pe parcursul anilor de liceu.

Figura 21. Opinii ale elevilor privind șansele de finalizare a liceului și efortul depus în acest scop (%)

3.5.2. Intenții privind participarea la examenul de certificare a competențelor profesionale

În acord cu reglementările în vigoare (*Legea educației nr. 1/2011, respectiv Legea învățământului preuniversitar nr. 198/2023; OMEN nr. 4434/2014 privind Metodologia de organizare și desfășurare a examenului de certificare a calificării absolvenților învățământului liceal, filiera tehnologică, cu modificările și completările ulterioare*), pentru anumite filiere, profiluri, specializări sau calificări, absolvenții învățământului liceal pot susține un examen de certificare a calificării, separat de examenul de bacalaureat:

- Elevii din liceele tehnologice pot susține și primi **certificat de calificare profesională de nivel 4**, conform Cadrului național al calificărilor, și suplimentul descriptiv al certificatului, în format Europass. Acest certificat conferă dreptul de acces pe piața muncii la profesia relevantă pentru domeniul de certificare sau accesul în învățământul postliceal.
- Elevii care finalizează alte profiluri și specializări (ex. absolvenții liceelor din filiera vocațională, profilurile artistic, pedagogic, teologic și sportiv; absolvenții liceelor teoretice profil real, specializarea matematică-informatică) pot susține **un examen de atestare a competențelor profesionale**.

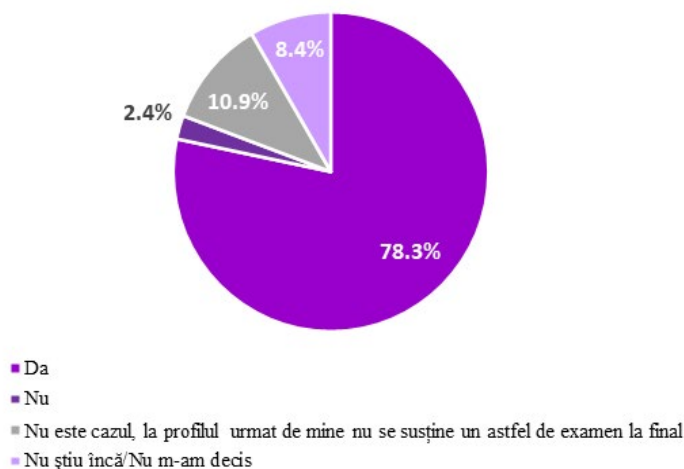
Cadrul legal asigură **accesul deschis** al elevilor la examenul de certificare a competențelor. Aceștia pot susține examenul de certificare fără taxă, de cel mult două ori; prezentările ulterioare la examen sunt condiționate de achitarea unei taxe. Obținerea certificatului de calificare nu este condiționată de promovarea examenului național de bacalaureat.

Date de cercetare din alte studii recente referitoare la finalizarea liceului (Dalu, Dudău, Horga & Plăeșu, 2023)⁹ au evidențiat faptul că ponderea elevilor care participă la examenul de certificare a competențelor profesionale este foarte ridicată. Majoritatea elevilor de la învățământul de zi, dar și mulți dintre cei de la seral și frecvență redusă reușesc să promoveze acest examen la finalul liceului, obținând certificatul de calificare de nivel 4.

În contextul cercetării de față, elevii au fost chestionați cu privire la **intențiile de participare la examenul de certificare a competențelor**. O pondere majoritară de 78,3% dintre elevi au declarat că intenționează să participe la examenul de certificare a competențelor. Ceilalți elevi fie nu erau încă deciziși la momentul investigației (8,4%), fie proveneau din profiluri și specializări care nu oferă posibilitatea de a obține un certificat la finalul studiilor (10,1%). Foarte puțini elevi (2,4%) au declarat că nu intenționează să susțină acest examen. Situațiile de neparticipare sunt reduse, determinate de cazuri de abandon școlar pe parcurs sau de plecarea elevilor în străinătate imediat după finalizarea studiilor liceale.

9. Dalu, A.M., Dudău D.P., Horga, I., Plăeșu, A. (2023). *Neparticiparea elevilor de liceu la examenul de bacalaureat - sesiunea iunie 2023. Raport de cercetare*. Editura Centrului Național de Politici și Evaluare în Educație. <https://www.ise.ro/neparticipare-bacalaureat-sesiunea-iunie-2023>

Figura 22. Intenții ale elevilor privind participarea la examenul de certificare a competențelor profesionale

Datele colectate prin interviurile individuale și de grup organizate în cadrul studiului de față evidențiază că participarea ridicată la acest examen are la bază motivația elevilor de liceu de a obține un **certificat util pentru integrarea imediată pe piața muncii**. Astfel, directorii liceelor tehnologice au menționat că certificatul de calificare de nivel 4 are o importanță considerabilă pentru elevi, fiind perceput a fi mai util decât diploma de bacalaureat, în condițiile în care aceasta nu este solicitată de către toți angajatorii. De asemenea, examenul de obținere a certificatului este apreciat de elevi a fi mai accesibil ca nivel de dificultate; realizarea unui proiect și susținerea orală a acestuia sunt considerate mai ușoare decât probele de bacalaureat, care sunt teoretice și cu niveluri ridicate de dificultate.

3.5.3. Despre participarea la examenul de bacalaureat

Statisticile la nivel național (Ministerul Educației, 2023a)¹⁰ evidențiază următoarele aspecte cu privire la participarea la examenul de bacalaureat și rata de absolvire: la examenul de bacalaureat 2023 au participat 133.571 de elevi, dintre care 86,7% din promoția curentă și 13,3% din promoțiile anterioare. Din totalul elevilor prezenți la acest examen de bacalaureat, 77,3% au promovat. Rata de succes la bacalaureat a fost mai ridicată în rândul absolvenților din promoția curentă (opt din zece elevi prezenți au promovat examenul de bacalaureat), în comparație cu absolvenții din promoțiile anterioare (patru din zece elevi prezenți au promovat examenul de bacalaureat). Cele mai mari valori ale ratei de promovare se înregistrează în cazul filierei teoretice, iar cele mai mici la nivelul celei tehnologice (aproximativ nouă din zece elevi din liceele teoretice prezenți la examenul de bacalaureat au promovat, opt din zece elevi din liceele vocaționale și șase din zece elevi din cele tehnologice).

Alte date de cercetare¹¹ au semnalat o serie de aspecte specifice care se corelează cu riscul de neparticipare la examenul de bacalaureat: elevi care au obținut rezultate slabe la

10. Ministerul Educației (2023). *Raport privind starea învățământului preuniversitar din România 2022 – 2023*, https://www.edu.ro/sites/default/files/_fi%C8%99iere/Minister/2023/Transparenta/Rapoarte_sistem/Raport-Starea-Invatamantului-preuniversitar-2022-2023.pdf.

11. Dalu, A.M., Dudău D.P., Horga, I., Plăeșu, A. (2023). *Neparticiparea elevilor de liceu la examenul de bacalaureat - sesiunea iunie 2023. Raport de cercetare*. Editura Centrului Național de Politici și Evaluare în Educație. <https://www.ise.ro/neparticipare-bacalaureat-sesiunea-iunie-2023>

Evaluarea Națională de la finalul clasei a VIII-a, cei care urmează studiile liceale la formele seral și cu frecvență redusă, cei care au fost înscriși în filiera tehnologică, elevii care au urmat un liceu în mediul rural, elevii care au avut rezultate slabe pe parcursul liceului.

În contextul cercetării de față, directorii intervievați au menționat că atât participarea la examenul de bacalaureat, cât și rezultatele obținute de elevi sunt puternic asociate cu filiera și cu profilul liceelor.

- Astfel, situații mai bune cu privire la participarea la bacalaureat se înregistrează în cadrul filierelor teoretice și vocaționale; în cazul celei tehnologice, procentul de absenteism este mai ridicat.
- În cazul filierei teoretice, situația din teren pare să releve o puternică asociere între prestigiul liceului, implicit mediile mari de intrare în clasa a IX-a în aceste licee și ponderi foarte ridicate de participare și reușită la examen.
- În cazul filierei vocaționale (cel puțin la profiluri precum militar și teologic), atât participarea, cât și reușita la examen sunt apreciate a fi apropiate de cele de la filiera teoretică, respectiv de la liceele de prestigiu.
- Rezultatele în cazul filierei tehnologice sunt apreciate a fi net mai slabe, aici participarea la examen coborând în unele situații spre 50% sau chiar mai puțin, iar reușita fiind și mai mică.
- Directorii au semnalat complexitatea factorilor care determină situațiile punctuale de neparticipare la examenul de bacalaureat, rezultatele școlare slabe obținute pe parcursul liceului fiind însoțite adesea de alți factori de influență (ex. lacune mari în învățare cu care unii elevi vin din gimnaziu și care nu sunt recuperate pe parcursul liceului, situația socio-economică defavorizată, lipsa valorizării educației, absenteismul ridicat, lipsa intenției de continuare a studiilor după finalizarea liceului, interesul pentru integrarea rapidă pe piața muncii, situațiile de migrare/remigrare etc.).

3.5.4. Intenții privind parcursul viitor

Informațiile cu privire la așteptările și modalitățile prin care absolvenții de liceu își continuă parcursul școlar și profesional după finalizarea liceului au fost culese atât prin intermediul interviurilor realizate cu elevi, profesori și directori, cât și prin intermediul chestionarului adresat elevilor. Principalele aspecte investigate au fost: intențiile de continuare a studiilor; motivele care stau la baza continuării sau necontinuării studiilor; modalități de informare și consiliere a elevilor cu privire la parcursul de după finalizarea liceului.

Opțiuni la final de liceu: perspectiva elevilor, perspectiva profesorilor și a directorilor

Conform directorilor intervievați, **principalele opțiuni ale absolvenților de liceu** sunt: continuarea studiilor în învățământul superior sau în învățământul postliceal,

inserția pe piața muncii. Cei care, din diverse rațiuni, nu reușesc să își găsească un loc de muncă, intră în șomaj.

- Directorii de licee apreciază că studiile universitare sunt urmate în special de absolvenții de la filiera teoretică, dar și de cei de la filiera vocațională. Acest fapt se întâmplă într-o mai mică măsură cu absolvenții de filieră tehnologică. Cei din filiera teoretică și din cea vocațională urmează studii în domenii variate, preponderent în concordanță cu profilul liceal urmat. Cei care absolvă cu succes examenul de bacalaureat și provin din filiera tehnologică merg cu prioritate către învățământ superior tehnic.

- Referitor la inserția pe piața muncii imediat după finalizarea liceului, directorii au declarat că această situație este întâlnită mai ales în cazul celor care absolvă liceul cu certificare profesională (de exemplu, cei din filiera tehnologică sau vocațională pedagogic și teologic), dar și cei care provin din familii care întâmpină dificultăți materiale/financiare ce nu permit susținerea lor pentru continuarea studiilor în învățământul superior. Au fost semnalate și situații în care unii absolvenți de liceu își găsesc un loc de muncă și se înscriu concomitent și în învățământul superior (de exemplu, absolvenții liceelor pedagogice). Directorii au menționat că sunt destule cazuri de absolvenți care își găsesc locuri de muncă în domenii pentru care nu au fost pregătiți și/sau certificați prin învățământul liceal (de exemplu, în domenii precum serviciile de ospitalitate HoReCa, transport/livrare de mărfuri etc.).

Discuțiile purtate cu elevii, inclusiv cu reprezentanți ai lor în Consiliul de Administrație și/sau în Consiliul Elevilor au detaliat aspectele referitoare la parcursul dorit după finalizarea studiilor liceale. Răspunsurile oferite în cadrul chestionarului evidențiază **cerere amplă a elevilor pentru continuarea studiilor după finalizarea liceului** (aproximativ trei sferturi dintre liceeni):

- Majoritatea (72,2%) planifică înscrierea la o facultate (în țară – 57,9%; 10,3% – în afara țării) sau la o școală postliceală (4%). Orientarea elevilor către învățământul superior crește progresiv, de la clasa a IX-a către clasa a XII-a. 2,6% dintre elevi intenționează să se înscrie la un curs de formare profesională/calificare în vederea angajării.

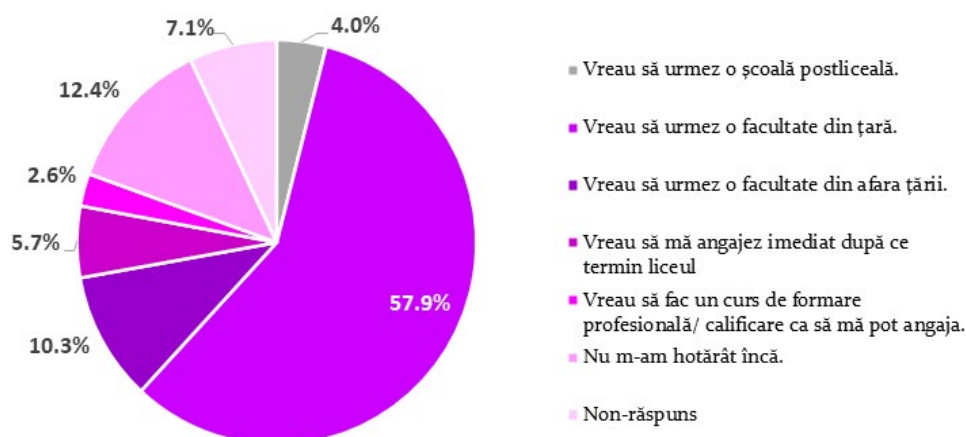
- Discuțiile de grup cu elevii au detaliat acest aspect al continuării studiilor. Majoritatea elevilor din licee teoretice și vocaționale intenționează să își continue studiile în învățământul superior, mai ales dacă această opțiune poate fi susținută financiar de familie. De regulă, alegerea primă vizează continuarea studiilor în același profil cu cel urmat în liceu (mai ales la elevii din învățământul vocațional) sau în domenii conexe (de exemplu, de la matematică-informatică spre cibernetică/informatică/studii economice, de la umanist spre psihologie, științele educației, filologie, de la teologie spre muzică sau drept, de la arte spre arhitectură/design etc.).

Conform declarațiilor elevilor, angajarea imediat după finalizarea liceului este o opțiune pentru puțini dintre aceștia:

- Numai 5,6% dintre cei chestionați au declarat această intenție, la finalizarea liceului.
- În cadrul discuțiilor de grup, intrarea pe piața muncii a fost menționată mai ales de către elevii care vor primi certificat de competențe profesionale la finalul liceului (ce permite angajarea ca personal calificat) sau de către cei care doresc să devină mai independenți față de părinți ori provin din familii cu posibilități financiare reduse, care nu pot asigura susținerea pentru continuarea studiilor.
- Unii dintre elevi au declarat că vor să continue studiile concomitent cu angajarea pe piața muncii, preponderent din rațiuni de auto-susținere financiară.

12,4% dintre elevi sunt încă indeciși, iar 7,1% nu au răspuns la această întrebare.

Figura 23. Opțiuni ale elevilor la finalizarea liceului

Elevii au fost chestionați și cu privire la **motivele care stau la baza opțiunii școlare și profesionale viitoare**:

- În cazul elevilor care intenționează să își continue studiile după finalizarea liceului, în învățământul superior sau în cel postliceal (72,2% din totalul elevilor chestionați), motivele alese sunt legate cu prioritate de posibilitățile de inserție pe piața muncii, ca urmare a acestui traseu de pregătire: obținerea unui loc de muncă mai bine plătit – 70,4%; găsirea mai rapidă a unui loc de muncă – 52,5%; accesul la poziții de conducere sau la o carieră de succes – 51,8%. De asemenea, elevii au menționat și alte motive care fac referire la dezvoltarea personală și profesională prin absolvirea învățământului superior (56,7%), creșterea prestigiului personal în cadrul comunității (17,3%), dar și satisfacerea dorinței părinților lor (7,5%).

- Pentru cei care nu intenționează să își continue studiile după finalizarea liceului (5,6% din totalul elevilor chestionați), motivele invocate mai frecvent fac referire la nevoia de a se angaja pentru a avea independență financiară. Alte motive menționate în ponderi mai reduse au vizat: posibilitățile limitate ale familiei de a susține studiile superioare; opinia elevilor că la finalul liceului sunt suficient de pregătiți pentru a reuși în viață; autoaprecierea negativă a nivelului de pregătire la finalul liceului, în raport cu cerințele facultății sau școlii postliceale: *„Mi-aș fi dorit să învăț mai mult în timpul liceului și acum mă apucă regretul. Ne-am trezit acum că nu știm ce să facem cu viața noastră. Nu ne-a plăcut ceva anume și nu a fost bine.”* (focus-grup elevi)

Informare și orientare cu privire la parcursul școlar și profesional la final de liceu

Discuțiile de grup cu **directorii** și cu **profesorii** au identificat diverse demersuri organizaționale de informare, consiliere și orientare a elevilor **cu privire la traseul de după finalizarea liceului**:

- La nivelul unităților de învățământ liceal predomină activitățile derulate de diriginții, consilierii/psihologii școlari, profesorii de diverse discipline cu relevanță pentru continuarea studiilor și/sau a intrării pe piața muncii, reprezentanții unor organizații externe (unități de învățământ superior, angajatori, ONG-uri etc.). Profesorii au menționat că poartă discuții cu elevii referitoare la diverse profesii care li s-ar potrivi, de discipline care ar trebui stăpânite pentru accesul la acele profesii, de surse de informare, de aspecte legate de motivație, de completarea unor anumite documente/portofolii etc.

„Consilierea elevilor este realizată atât de profesorii diriginți, cât și de psihologul școlar. De asemenea pentru alegerea carierei au fost derulate activități precum vizite în centre de învățământ superior, școli de vară, întâlniri cu oameni de afaceri din zonă, antreprenori, reprezentanți ai unor școli militare” (interviu director).

- Derularea, pe parcursul studiilor liceale, a unor proiecte care au și componentă de dezvoltare personală și/sau orientare în carieră facilitează alegerea elevilor cu privire la continuarea studiilor sau intrarea pe piața muncii. În cadrul acestora, discuția directă a elevilor cu reprezentanți ai unor angajatori le aduce elemente concrete, detalii cu privire la cerințele și beneficiile diverselor locuri de muncă, ceea ce poate facilita o mai bună orientare profesională.

„Sunt desfășurate astfel de activități de consiliere și prin ROSE... Aici am avut o platformă de dezvoltare personală, care a funcționat foarte bine și am avut forumuri în care am adus foarte multe personalități din mediul universitar și așa mai departe, profesori, diverși specialiști din domeniu. Și elevii au putut intra în contact

direct cu ce presupune o profesie. Altfel, pot avea o imagine uneori deformată a ceea ce își închipuie ei că ar fi, comparative cu ceea ce există efectiv în domeniul respectiv. Și atunci când vine de la persoana care este efectiv angajată, angrenată, lucrurile se clarifică” (interviu director).

- Alte modalități de informare, menționate de profesori, au fost: evenimente de informare realizate în comun cu universități și/sau reprezentanți ai angajatorilor, școli de vară organizate de universități, prezentări/discuții cu foști absolvenți ai liceului.

În cadrul discuțiilor de grup, **elevii** au confirmat unele dintre modalitățile menționate de profesori, prin care se informează cu privire la opțiunile pe care le au la finalul liceului, și au detaliat și alte aspecte specifice:

- Una dintre sursele principale de informare privind continuarea studiilor o reprezintă canalele de comunicare cu universități: vizite în licee ale unor reprezentanți ai acestora, care oferă informații punctuale despre activități, oferta de cursuri, opțiuni de intrare pe piața muncii etc.; broșuri informative furnizate în contextul unor activități precum târguri educaționale; vizite ale elevilor în universități (de exemplu, evenimente precum Ziua porților deschise sau Săptămâna Altfel), în cadrul cărora aceștia au și posibilitatea de a asista la cursuri, de a vedea dotarea materială și sălile de cursuri/laboratoarele, de a discuta direct cu profesori și studenți. Astfel de contexte de informare sunt valorizate pozitiv de către elevi.

- O altă sursă de informare și orientare o reprezintă corpul profesoral din școală, inclusiv psihologul/consilierul școlar, care realizează anumite analize de competențe, interese și nevoi (de exemplu, aplică teste specifice, analizează rezultatele elevilor la anumite discipline) și oferă sugestii privind o direcție sau alta de continuare a studiilor. Sunt și situații în care profesorii, dacă văd un anumit potențial al unora dintre elevi, îi susțin, îi încurajează să urmeze direcția respectivă.

- În unele situații, elevii au semnalat însă lipsa unor activități consistente ale liceelor, în scopul informării lor cu privire la opțiunile pe care le au la final de liceu.

„Liceul nu ne ajută să explorăm oportunități de carieră.”; “M-am trezit în clasa a XII-a că nu știu ce să fac. Nu m-a ajutat cu nimic liceul pentru asta...”; „Noi nu ne-am decis unde vrem să dăm, nu știm ce posibilități avem.” (focus-grup elevi)

- Unii elevi au declarat că, pentru alegerea parcursului viitor, sunt sprijiniți de discuțiile pe care le au cu prieteni, cu colegi mai mari de liceu, care le povestesc despre ceea ce fac la universitățile sau locurile de muncă pe care le-au găsit după absolvirea liceului.

- Elevii au menționat că și ei înșiși reprezintă o sursă de orientare, deseori caută singuri informațiile despre posibilitățile pe care le au la final de liceu, cel mai adesea apelând la mediul online. Își asumă faptul că sunt la vârsta la care pot reflecta asupra propriilor nevoi, interese și abilități, pot evalua dacă domeniile de studiu pe care le urmează în liceu le sunt potrivite sau nu, se pot reorienta către alte interese de cunoaștere și de dezvoltare personală și profesională.

Concluzii

Statistici privind învățământul liceal din România

■ Rețeaua școlară din învățământul liceal cuprinde aproape 1500 de unități școlare, care sunt situate preponderent în mediul urban (86%) și fac parte majoritar din învățământul public (94,5%). La nivel național, cele mai multe dintre licee școlarizează elevi la filiera tehnologică (46%), urmate de liceele teoretice (41%) și liceele vocaționale (13%). Filiera tehnologică este reprezentată în aproximativ două treimi dintre liceele din mediul rural, respectiv în 40% dintre liceele din mediul urban. Profilurile cel mai bine reprezentate în rețeaua școlară sunt cel real și cel tehnic, iar cel mai puțin reprezentate sunt profilurile sportiv, pedagogic, militar.

■ În liceele din România sunt școlarizați aproximativ 600.000 de elevi, efective în ușoară scădere în ultimii ani. Aproximativ 94% dintre elevi învață în licee din mediul urban și numai 6,1% în licee din rural. Puțin peste jumătate dintre elevi se regăsesc în licee teoretice, aproximativ 40% în licee tehnologice și restul de 9% în licee vocaționale. Profilurile la care sunt școlarizați cei mai mulți dintre elevi sunt: real (28%), umanist (23%), servicii (17%) și tehnic (16%). Distribuția pe sexe arată că fetele sunt mai bine reprezentate la filiera teoretică, respectiv la profilurile umanist, servicii, pedagogic, artistic, iar băieții la filiera tehnologică, respectiv la profilurile real, tehnic, sportiv, teologic.

■ În învățământul liceal activează aproximativ 53.000 de profesori. Cei mai mulți profesori au norma de bază la filiera tehnologică (46%) și la filiera teoretică (40%). Cadrele didactice de sex feminin sunt mai bine reprezentate la filiera teoretică. În medie, 11 elevi de liceu revin unui cadru didactic, numărul acestora fiind mai mare la filiera teoretică (14 elevi la un profesor) și mai mică la filiera vocațională (7 elevi la un profesor); la filiera tehnologică, 10 elevi revin unui cadru didactic.

■ Analiza ratei de participare la învățământul liceal arată că puțin peste două treimi dintre tinerii de 15-18 ani sunt cuprinși în acest nivel de învățământ. În ultimii ani, valoarea indicatorului a înregistrat o tendință descendentă, scăderea fiind mai accentuată în cazul filierelor tehnologică și teoretică. Datele evidențiază o mai mare pondere a participării fetelor în învățământul liceal, în comparație cu băieții. Cele mai mari rate de participare la liceu se regăsesc la profilurile real, umanist, tehnic, servicii.

■ La nivel liceal, 2 din 100 elevi abandonează studiile. Valorile cele mai mari ale ratei abandonului școlar se înregistrează la filiera tehnologică, în rândul băieților, respectiv la elevii școlarizați în licee situate în mediul rural.

- Rata de absolvire a liceului (calculată prin raportarea numărului de absolvenți la totalul populației de 18 ani) este de aproximativ 70%, fiind mai mare în rândul fetelor (75%) decât în rândul băieților (65%). Rata de absolvire cu promovarea examenului de bacalaureat a elevilor din promoția curentă este de aproximativ 45%, valoare relativ constantă de la un an școlar la altul.

Accesul elevilor la studiile liceale

- La nivel național, **ponderea elevilor** care provin din urban este cea mai amplă în liceele teoretice și vocaționale și mai redusă în liceele tehnologice. Majoritatea elevilor care provin din rural (86,2%) studiază în licee din mediul urban; doar 13,8% dintre aceștia urmează studiile în licee tot din rural. Aproape toți elevii din liceele rurale (88,5%) provin din mediul rural, foarte puțini (11,5%) provin din mediul urban.
- O treime dintre elevii participanți la cercetare alocă zilnic **timp** amplu pentru deplasarea domiciliul-liceu (mai mult de o oră pentru drumul dus-întors), dat fiind specificul dezvoltării rețelei școlare de învățământ liceal la nivel național.
- Mai mult de o treime (34,8%) dintre elevii din liceele investigate fac **naveta** zilnic către liceu. Numai 6,6% dintre elevi au declarat că locuiesc la internatul liceului, la rude sau cu chirie în localitatea în care se află liceul.
- **Distanțele** parcurse zilnic de elevi de acasă la școală sunt ample, în unele situații. Peste 14% au menționat că distanța de la domiciliul până la liceu este cuprinsă între 10-20 km, iar 4,8% parcurg zilnic peste 20 km de acasă până la liceu.

Alegerea liceului

Opțiunile elevilor pentru diferite filiere și profiluri de formare

- Aproape trei sferturi dintre elevi (73,1%) au declarat că învață în liceul și la profilul pe care și l-au dorit, fapt care evidențiază o **bună setare a opțiunilor lor la momentul admiterii în liceu**; 13,7% declară că urmează fie liceul dorit, dar alt profil, fie profilul dorit, dar în alt liceu și o altă zecime că învață urmează alt liceu/alt profil decât cele dorite.
- **Filiera teoretică este urmată** în ponderi mai ample de elevii din mediul urban, de cei ce provin din familii cu nivel ridicat de educație (în pondere mai mare la profilul real), respectiv de fete (în pondere mai mare la profilul umanist).
- **Filiera vocațională este urmată** în ponderi mai ample de elevii proveniți din familii cu nivel ridicat de educație (la profilurile artă, teologic și pedagogic), de populația feminină (în pondere mai mare la profilurile artă și pedagogic), respectiv de cei care provin din mediul urban.

- La **filiera tehnologică**, ponderile mai mari se înregistrează în cazul elevilor proveniți din familii cu nivel mediu și redus de educație, al elevilor proveniți din mediul rural, respectiv al populației masculine.

Surse de informare cu privire la alegerea liceului

- Principala **sursă de informare pentru alegerea liceului** a fost broșura de admitere la liceu (60,6% dintre elevi); alte surse menționate cu ponderi ample (35-50%) au fost: familia, colegi și/sau prieteni, profesorii din gimnaziu.
- În ceea ce privește **autoaprecierea nivelului de informare** în vederea alegerii liceului/profilului, majoritatea elevilor (83%) a declarat un nivel de informare pozitiv (foarte informați, respectiv destul de informați); 11,9% apreciază că au avut informații puține, iar 2,6% că au avut foarte puține informații sau chiar deloc.

Motivele care au stat la baza alegerii liceului

- În **opinia elevilor, principalele motive** au fost: profilul/specializarea de formare, care răspunde nevoilor și intereselor lor de cunoaștere (60%), apropierea unității de învățământ de domiciliu (32%) și faptul că liceul ales oferă pregătirea necesară pentru facultatea pe care vor să o urmeze după finalizarea acestuia (28%). Alți factori menționați mai frecvent (21-25%) au fost: prestigiul liceului, sugestia/orientarea din partea profesorilor din gimnaziu, rezultatele bune ale liceului (rata ridicată de promovare a examenului de bacalaureat), alegerea aceluiași liceu cu alți prieteni sau colegi de clasă.
- În **opinia directorilor și a profesorilor, principalele motive** sunt: specializarea oferită (pentru filierele vocațională și tehnologică aceasta este coroborată cu certificarea profesională oferită la finalizarea liceului); proximitatea față de domiciliul elevilor; media de admitere; resursele unităților de învățământ și oferta lor educațională (calitatea corpului profesoral, dotarea materială); continuarea studiilor în cadrul aceleiași unități de învățământ, în cazul unităților care școlarizează elevi și în cadrul nivelului gimnazial.

Participarea școlară a elevilor de liceu

Frecvența școlară: situație, motivații, măsuri de ameliorare

- Elevii chestionați apreciază pozitiv **frecvența lor școlară**. Peste 70% declară că au o participare școlară ridicată, frecventând toate/majoritatea orelor. Absenteismul ocazional este menționat de un sfert dintre elevi. Numai 1% au declarat că au un absenteism ridicat. Frecvența școlară redusă, respectiv numărul mare de absențe nemotivate sunt întâlnite mai mult în următoarele **situații**: băieți, elevi care au părinți plecați în străinătate, elevi care nu se află la profilul dorit, elevi care fac naveta la liceu, elevi din clasele terminale de liceu.

■ Dincolo de responsabilitatea elevilor de a participa la ore, actorii școlari au menționat o serie de **factori care sprijină frecvența școlară**: conștientizarea importanței educației de către liceeni, rolul motivant al profesorilor, implicarea în proiecte și activități extrașcolare, preocuparea elevilor pentru obținerea certificatului de calificare profesională la final de liceu.

■ Elevii și profesorii au menționat variați **factori care determină absenteismul** unora dintre elevii de liceu, acțiunea acestora fiind adesea una combinată: factori individuali, școlari, familiari, la nivel social mai larg.

■ Cel mai frecvent au fost menționați **factori individuali** care determină absenteismul școlar: probleme de sănătate (îmbolnăvire, oboseală psihică determinată de un program școlar încărcat), dificultăți de adaptare la programul școlar, prioritizarea timpului pentru alte activități școlare și extrașcolare sau pentru pregătirea pentru bacalaureat și facultate, motivația redusă a elevilor pentru învățare.

■ La nivelul **factorilor școlari** care influențează absenteismul au fost menționate următoarele aspecte, cu prioritate de către elevi: situații de stres, frici legate de anumite materii de studiu, de note mici sau de anumiți profesori, dificultățile de integrare în clasa de elevi, lipsa stării de bine în mediul școlar, oferta școlară neatractivă în raport cu interesele lor, nemotivantă pentru învățare și fără aspecte aplicative.

■ Problemele legate de frecvența școlară au fost corelate și cu aspecte care țin de **mediul familial**: probleme de relaționare în familie, starea de sănătate a părinților, lipsuri socio-economice, implicarea elevilor în activitățile gospodăriei sau în alte activități aducătoare de venituri, lipsa de supraveghere din partea părinților plecați în străinătate, preluarea modelului familiilor care nu valorizează educația. La aceste aspecte se adaugă factori care țin de **mediul social mai larg**, precum influența grupului de prieteni și/sau a anturajului.

■ **Dificultățile determinate de navetă și transport** (de exemplu, circulația rutieră aglomerată, infrastructura precară, lipsa unor mijloace de transport corelate cu orarul școlar, condițiile nefavorabile de vreme etc.) sunt frecvent menționate ca motive de absenteism de elevii care locuiesc într-o altă localitate decât cea în care se află liceul.

■ În scopul ameliorării situației frecvenței școlare, liceele au aplicat variate **măsuri de prevenție a absenteismului**: monitorizarea frecvenței școlare de către directorii școlari, informarea periodică a părinților cu privire la rezultatele învățării, promovarea unor relații pozitive cu elevii, implicarea consilierilor școlari în activități școlare de informare și sprijin, organizarea unor activități de sprijin în învățare prin diferite programe și activități de educație remedială, apelul la alți reprezentanți ai comunității.

Abandonul școlar; intenții de renunțare la studii, motive, măsuri de sprijin

- 8,1% dintre elevi (aproape 1 din 10 elevi) au declarat că s-a confruntat cu **situații problematice** care i-au făcut să se gândească la abandonarea studiilor liceale. Astfel de situații se manifestă mai frecvent după finalizarea primului an de liceu, respectiv în situațiile în care elevii urmează un alt profil/ală specializare decât cea dorită.
- **Motivele** care i-au determinat pe unii dintre elevi să se gândească la renunțarea studiilor liceale sunt diverse. Majoritatea celor menționate de elevi țin de mediul școlar (lipsa de relevanță pentru viață a ceea ce învață în liceu, dificultăți/lacune în învățare corelate cu solicitări prea mari din partea profesorilor, naveta, climatul școlar competitiv și neincluziv). Alte aspecte menționate ca riscuri de abandon școlar fac referire la situațiile de sărăcie/dificultățile socio-economice și financiare, probleme ale familiilor din care provin elevii, migrația/remigrarea.
- Actorii școlari subliniază au evidențiat **complexitatea factorilor care pot influența riscul de abandon școlar** și semnalează necesitatea identificării timpurii a situațiilor de risc, precum și abordarea diferențiată atât în explorarea cauzelor fenomenului, cât și în formularea soluțiilor ameliorative.

Sprijinul primit de elevi pentru evitarea situațiilor de abandon școlar

- Majoritatea elevilor respondenți la chestionar au declarat că au primit sprijin pe parcursul liceului, atunci când au avut nevoie. Principalele măsuri au vizat: sprijin în învățare (52%), suport financiar (48%), consilierea și orientarea în carieră (34%). Elevii care învață în liceele din urban au menționat în ponderi mai ample sprijinul în învățare și orientarea în carieră, iar cei din liceele din mediul rural, sprijinul financiar și suportul primit în contextul unor programe și proiecte.
- Aproximativ 1 din 10 elevi a menționat sprijinul primit pentru o mai bună integrare în colectivul clasei, pentru depășirea unor dificultăți emoționale.
- Familia și școala sunt principalele instanțe de sprijin pentru liceeni, iar autoritățile locale și organizațiile oferă sprijin liceenilor doar ocazional.
- Sprijinul familiei este mai evident la elevii din mediul urban.
- Școala în ansamblu, este percepută de elevi ca o instanță de sprijin, prin măsuri variate: activități de educație remedială, programe de sprijin financiar care încurajează participarea la educație, proiecte și activități extrașcolare, suport oferit de diriginți, consilieri școlari, psihologi. Sprijinul din partea profesorilor a fost declarat în egală măsură de elevii din mediul urban și de cei din rural.
- Colegii de liceu constituie instanțe de sprijin menționate de elevi în repetate rânduri și în contexte variate. Mai evident pentru elevii școlarizați în mediul

urban, sprijinul colegial evidențiază un tip de solidaritate care se transmite între generații.

Mobilitatea elevilor pe parcursul liceului; transferuri, motive

■ **Majoritatea elevilor (84,5%) nu s-au transferat pe parcursul liceului** și nici nu au intenționat acest lucru; 8,3% au declarat că intenționează să se transfere, iar 7,2% că s-au transferat. În cazul acestora din urmă, predomină transferul la alt liceu, respectiv alt profil.

■ **Motivele** invocate cel mai des de către cei care s-au transferat pe parcursul studiilor liceale au fost: dorința de schimbare a profilului/specializării (59%), alegerea unui liceu situat mai aproape de domiciliu (34%), respectiv inadaptarea la colectivul clasei și orientarea spre un mediu școlar mai incluziv, mai serios/mai solicitant pentru învățare, în care beneficiază de susținerea profesorilor și care poate asigura creșterea șanselor de a obține rezultate mai bune la examenul de Bacalaureat (19-20%).

■ Referitor la **momentul transferului**, răspunsurile elevilor care s-au transferat pe parcursul studiilor liceale evidențiază că mobilitatea se realizează cu prioritate în prima clasă de liceu sau la finalul acesteia. Această situație poate sugera atât că repartizarea elevilor în clasa a IX-a nu s-a realizat în acord cu nevoile și interesele lor către un anumit domeniu/profil de formare, cât și posibile dificultăți de adaptare la mediul clasei.

■ Principalele **motive menționate de directori** pentru care unii elevi solicită transferul au făcut referire la: aspecte legate de mediul școlar (orientarea către un alt liceu mai prestigios sau către unul în care să învețe o meserie; dificultăți legate de organizarea programului școlar, respectiv dificultăți de integrare în mediul școlar), aspecte legate de nevoile și interesele elevilor (de exemplu, faptul că elevii nu se regăsesc în specializarea aleasă sau își descoperă, pe parcursul liceului, alte interese de cunoaștere), aspecte legate de familie (de exemplu, schimbarea domiciliului familiei în altă localitate) și dificultăți determinate de navetă.

Finalizarea liceului: despre examenele finale și perspective de viitor

Intenții privind momentul de finalizare a studiilor

■ Peste 90% dintre elevi și-au exprimat opțiunea de a finaliza liceul integral, cu susținerea examenului de bacalaureat; interesul pentru finalizarea liceului crește de la o clasă la alta, pe parcursul celor patru ani de studiu. Foarte puțini elevi (2%) își propun să finalizeze toate cele patru clase de liceu, dar cu amânarea susținerii examenului de Bacalaureat.

■ Peste 85% dintre elevi consideră că au șanse foarte mari/mari de a absolvi studiile liceale. Gradul de încredere în reușită crește de la o clasă la alta, odată

cu apropierea de momentul finalului de liceu. Mai puțin de 1% dintre elevi apreciază că au șanse minime de a finaliza liceul.

- Referitor la efortul auto-perceput în ceea ce privește procesul de învățare: șapte elevi din zece declară că depun un efort mare, respectiv foarte mare pentru a finaliza învățământul liceal. Mai puțin de 6% dintre respondenți susțin că depun un efort redus sau foarte redus în acest scop.

- Se evidențiază anumite corelații între gradul de încredere al elevilor în finalizarea liceului și nivelul de satisfacție a acestora față de rezultatele școlare proprii, respectiv efortul personal pentru învățare. Datele arată că o parte semnificativă dintre elevii de liceu au proiecții pozitive cu privire la finalizarea liceului, fără a relaționa întotdeauna aceste așteptări cu rezultatele lor școlare pe parcursul anilor de liceu, respectiv cu efortul depus în învățare.

Intenții privind participarea la examenul de certificare a competențelor profesionale

- Directorii și profesorii declară că ponderea elevilor care participă la examenul de certificare a competențelor profesionale este foarte ridicată.

- Foarte puțini elevi au declarat că nu intenționează să susțină acest examen. Situațiile de neparticipare sunt reduse, determinate de cazuri de abandon școlar pe parcurs sau de plecarea elevilor în străinătate imediat după finalizarea studiilor liceale.

- Participarea ridicată la acest examen are la bază motivația elevilor de liceu de a obține un certificat util pentru integrarea imediată pe piața muncii.

- Elevii apreciază că acest certificat este mai ușor de obținut decât diploma de bacalaureat (probele de bacalaureat sunt apreciate a fi teoretice și cu niveluri ridicate de dificultate) și mai util pe piața muncii (în condițiile în care diploma de bacalaureat nu este solicitată de către toți angajatorii, pentru ocuparea unui loc de muncă după liceu).

Despre participarea la examenul de bacalaureat

- Directorii intervievați au menționat că atât **participarea la examenul de bacalaureat**, cât și rezultatele obținute de elevi sunt puternic asociate cu filiera și cu profilul liceelor; astfel, situații mai bune cu privire la participarea la bacalaureat se înregistrează în cadrul filierelor teoretice și vocaționale; în cazul celei tehnologice, procentul de absenteism este mai ridicat.

- Directorii au semnalat complexitatea factorilor care determină situațiile punctuale de **neparticipare la examenul de bacalaureat**, rezultatele școlare slabe obținute pe parcursul liceului fiind însoțite adesea de alți factori de influență (ex. lacune mari în învățare cu care unii elevi vin din gimnaziu și care nu sunt recuperate pe parcursul liceului, situația socio-economică defavorizată, lipsa valorizării educației, absenteismul ridicat, lipsa intenției de continuare a

studiilor după finalizarea liceului, interesul pentru integrarea rapidă pe piața muncii, situațiile de migrare/remigrare etc.).

Intenții privind parcursul viitor

■ Directorii apreciază că **studiile universitare sunt urmate** în special de absolvenții de la filiera teoretică și de cei de la filiera vocațională și într-o mai mică măsură de cei de la filiera tehnologică; cei din filierele teoretică și vocațională urmează studii în domenii variate, preponderent în concordanță cu profilul liceal urmat, iar cei care provin din filiera tehnologică merg cu prioritate către învățământ superior tehnic.

■ Referitor la **inserția pe piața muncii**, directorii au declarat că această situație este întâlnită mai ales în cazul celor care absolvă liceul cu certificare profesională, dar și în rândul celor care provin din familii care întâmpină dificultăți materiale/financiare ce nu permit susținerea lor pentru continuarea studiilor în învățământul superior.

■ Aproape trei sferturi dintre elevi au declarat că intenționează să își **continue studiile după finalizarea liceului**, în învățământul superior sau în cel postliceal. Motivele menționate sunt legate cu prioritate de creșterea posibilităților de inserție pe piața muncii, după finalizarea studiilor superioare (obținerea unui loc de muncă mai bine plătit, găsirea mai rapidă a unui loc de muncă, accesul la poziții de conducere sau la o carieră de succes) dar și de nevoia de dezvoltarea personală și profesională.

■ Principalele **surse de informare în legătură cu continuarea studiilor** care au fost menționate de elevi au constat în: comunicarea cu universități (vizite și evenimente organizate de licee sau de universități, târguri, broșuri informative), activitățile derulate de profesori și consilierii școlari pe teme referitoare la continuarea studiilor și/sau integrarea pe piața muncii, întâlniri cu reprezentanți ai angajatorilor sau ai altor organizații, discuțiile cu prieteni sau colegi de liceu.

Bibliografie

Apostu, O. & Goia, D. (Coord.). (2023). *Neparticiparea elevilor la Evaluarea Națională de la finalul clasei a VIII-a 2023. Raport de cercetare*. Editura Centrului Național de Politici și Evaluare în Educație. <https://www.ise.ro/wp-content/uploads/2024/01/Raport-neparticipare-EvN-2023-isbn.pdf>

Attwood, G., & Croll, P. (2006). Truancy in secondary school pupils: Prevalence, trajectories and pupil perspectives. *Research Papers in Education*, 21, 467–484.

Bonea, G. V. (2019). Abandonul școlar. *Calitatea vieții*, XXX(4), 387–403. <https://revistacalitatevietii.ro/2019/CV-4-2019/05.pdf>

CMBRAE (2020). *Studiu privind opțiunile școlare și profesionale ale elevilor din clasele a VIII-a*. <https://www.cmbrae.ro/2017/wp-content/uploads/2020/11/Raport-OSP-Bucure%C8%99ti-2020-2021.pdf>.

Dalu, A.M. (coord.). **Apostu, O., Blendea, P., Dalu, A.M., Fartușnic, C., Horga, I., Iftode, O., Lazăr, M., Miulescu, M., Plăeșu, A., Scoda, A., Țăranu, A.M., & Voinea, L.** (2021). *Învățarea la distanță. Studiu cu privire la activitățile educaționale desfășurate în România, în perioada suspendării cursurilor școlare față-în-față*. Editura Trei. <https://www.edituratrei.ro/carte/coord-ana-maria-dalu-invatarea-la-distanța-studiu-cu-privire-la-activitatile-educationale-desfasurate-in-romania-in-perioada-suspendarii-cursurilor-scolare-fata-in-fata/3607/>

Dalu, A.M., Dudău D.P., Horga, I., Plăeșu, A. (2023). *Neparticiparea elevilor de liceu la examenul de bacalaureat - sesiunea iunie 2023. Raport de cercetare*. Editura Centrului Național de Politici și Evaluare în Educație. <https://www.ise.ro/neparticipare-bacalaureat-sesiunea-iunie-2023>

Fartușnic, C. (Coord.). (2012). *Studiul național România: analiza situației copiilor aflați în afara sistemului de educație în România*. Editura Alpha MDN. https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000221282_rum

Fartușnic, C., & Jigău, M. (Coord.). (2014). *Participarea la educație în învățământul secundar superior. O provocare pentru politicile curente în România*. <https://www.ise.ro/wp-content/uploads/2017/11/Participarea-la-educatie-in-invatamantul-secundar-superior-2014.pdf>

Gökyer, N. (2012). The views of students on the causes of absenteeism at high schools. *Kastamonu Eğitim Fakültesi*, 20(3), 913–938.

Gottfried, M. A. (2009). Excused versus unexcused: How student absences in elementary school affect academic achievement. *Educational Evaluation and Policy Analysis*, 31(4), 392–415.

Henry, K. L. (2007). Who's skipping school: Characteristics of truants in 8th and 10th grade? *Journal of School Health*, 77(1), 29–35.

Horga, I., Jigău, M., Apostu, O., & Fartușnic, C. (2017). *La școală – O privire asupra participării la educație folosind analiza pe cohortă*. Editura Alpha MDN. <https://www.ise.ro/la-scoala-o-privire-asupra-participarii-la-educatie-folosind-analiza-pe-cohorta>

Huebner, E.S., Gilman, R., Reschly, A.L., & Hill, R. (2012). Positive Schools. In Shane J. Lopez, and C. R. Snyder (eds), *The Oxford Handbook of Positive Psychology* (2nd ed.). Oxford Academic. <https://psycnet.apa.org/record/2009-05143-053>.

Jigău, M. (Coord.) (2002b). *Participarea la educație a copiilor romi. Probleme, soluții, actori*. Ed. Marlink.

Jigău, M. (Coord.) (2006). *Program pilot de intervenție prin sistemul Zone Prioritare de Educație*. Alpha MDN. <https://www.ise.ro/program-pilot-de-interventie-prin-sistemul-zone-prioritare-de-educatie>

Jigău, M. & Fartușnic, C. (Coord.). (2011). Estimarea dimensiunii fenomenului de abandon școlar folosind metodologia analizei pe cohortă. Institutul de Științe ale Educației. https://www.oportunitatiegale.ro/pdf_files/ise-unicef%20studiu-abandon.pdf

Jigău, M. (Coord.). (2002a). *Învățământul rural din România: condiții, probleme și strategii de dezvoltare*. Ed. MarLink.

Klein, M., Sosu, E. M., & Dare, S. (2022). School Absenteeism and Academic Achievement: Does the Reason for Absence Matter? *AERA Open*, 8. SAGE. <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/2332858421107115>.

Kottasz, R. (2005). Reasons for non-attendance at lectures and tutorials. *University Teaching and Learning*, 2(2), 5–16.

Lewin, K. M. (2015). Educational access, equity, and development: planning to make rights realities. *Fundamentals of Educational Planning* 98. Paris: UNESCO-IIEP. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000235003/PDF/235003eng.pdf.multi>

McCray, E. D. (2006). It's 10 a.m.: Do you know where your children are? The persisting issue of school truancy. *Intervention in School and Clinic*, 42(1), 30–33.

Moonie, S., Sterling, D. A., Figgs, L. W., & Castro, M. (2008). The relationship between school absence, academic performance, and asthma status. *Journal of School Health*, 78, 140–148.

Morrissey, T. W., Hutchison, L. A., & Winsler, A. (2014). Family income, school absences, and student achievement. *Developmental Psychology*, 50(3), 741–753.

Nedelcu, A., & Ciolan, L. (Coord.). (2008). *Școala așa cum este*. Editura Vanemonde.

OECD (2016) *Low Performing Students: Why They Fall behind and How to Help Them Succeed*. PISA. OECD Publishing, Paris. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264250246-en>.

OECD (2019). *OECD Future of Education and Skills 2030 Conceptual learning framework Learning Compass 2030*. OECD Publishing. https://www.oecd.org/education/2030-project/teaching-and-learning/learning/learning-compass-2030/OECD_Learning_Compass_2030_concept_note.pdf

OECD (2003). *Student Engagement at School: A Sense of Belonging and Participation: Results from PISA 2000*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/9789264018938-en>.

Paisey, C., & Paisey, N. J. (2004). Student attendance in an accounting module – reasons for non-attendance and the effect on academic achievement at a Scottish university. *Accounting Education*, 13(1), 39–53.

Pehlivan, Z. (2006). *The absenteeism at state secondary schools and related school management policies (Ankara Case)*. Doctoral dissertation, Ankara University, Ankara, Turkey.

Simons, E., Hwang S.-A., Fitzgerald, E. F., Kielb, C., & Lin, S. (2010). The impact of school building conditions on student absenteeism in upstate New York. *American Journal of Public Health*, 100(9), 1679–1686.

Smink, J., & Reimer, M. (2005). *Fifteen effective strategies for improving student attendance and reducing truancy*. National Dropout Prevention Center/Network, Clemson University.

Teasley, M. L. (2004). Absenteeism and truancy: Risk, protection, and best practice implications for school social workers. *Children and Schools*, 26(2), 117–128.

Tripșa, O. F. et al. (2023). *Studiu privind abandonul școlar în comunități defavorizate din județul Brașov*. <https://www.cjraebbrasov.ro/files/PROIECT-ABANDONUL-%C8%98COLAR%20FINAL-4.pdf>

Țoc, S. (2018). *Clasă și educație. Inegalitate și reproducere socială în învățământul românesc*. Editura Pro Universitaria.

UNESCO (2015). Education 2030: Incheon Declaration and Framework for Action Towards inclusive and equitable quality education and lifelong learning for all, <https://iite.unesco.org/publications/education-2030-incheon-declaration-framework-action-towards-inclusive-equitable-quality-education-lifelong-learning/>.

Virtanen, T. E., Räikkönen, E., Lerkkanen, M.-K., Määttä, S., & Vasalampi, K. (2021). Development of Participation in and Identification With School: Associations With Truancy. *Journal of Early Adolescence*, 41(3), 394–423. <https://doi.org/10.1177/0272431620919155>

Wilkins, J. (2008). School characteristics that influence student attendance: Experiences of students in a school avoidance program. *The High School Journal*, 91(3), 12–24.

*** Guvernul României (2015a, aprilie). Hotărâre nr. 251 din 15 aprilie 2015 privind aprobarea Programului național „Sprijin la bacalaureat, acces la facultate”. Ministrul Educației și Cercetării Științifice

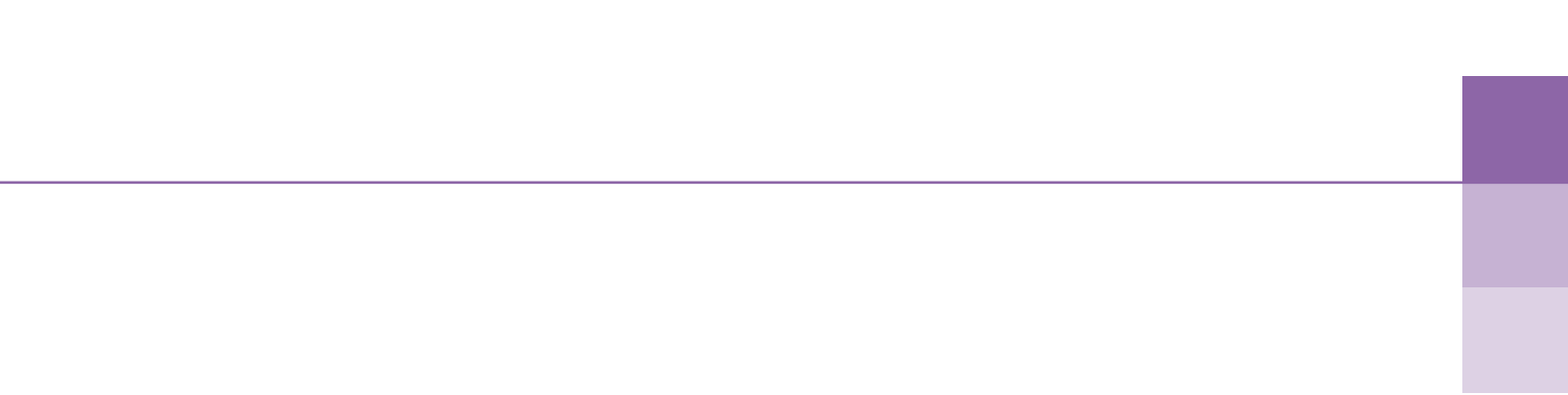
*** Guvernul României (2015b, iulie). Hotărâre nr. 567 din 15 iulie 2015 pentru modificarea Hotărârii Guvernului nr. 918/2013 privind aprobarea Cadului național al calificărilor. Ministrul Educației și Cercetării. Ministrul Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice

*** Guvernul României (2018, septembrie). Hotărâre pentru modificarea art 2. Din Hotărârea Guvernului nr 1,488/2004 privind aprobarea criteriilor și a cuantumului sprijinirii financiar ce se acordă elevilor în cazul Programului național de protecție socială „Banii de liceu”. Ministerul Educației Naționale. Ministerul Fondurilor Publice. Ministerul Muncii și Justiției Sociale

*** Guvernul României (2020, mai). Hotărâre nr. 435 din 28 mai 2020 privind aprobarea procedurii de decontare a cheltuielilor de transport al elevilor, precum și pentru modificarea și completarea Normelor metodologice privind acordarea facilităților de transport intern feroviar și cu metroul pentru elevi și studenți, aprobate prin Hotărârea Guvernului nr. 42/2017. Ministrul Educației și Cercetării. Ministrul Lucrărilor Publice, Dezvoltării și Administrației. Ministrul Transporturilor, Infrastructurii și Comunicațiilor. Ministrul Finanțelor Publice

*** Guvernul României (2021a, iulie). România Educată Proiect al Președintelui României. <http://www.romaniaeducata.eu/wp-content/uploads/2021/07/Raport-Romania-Educata-14-iulie-2021.pdf>

- *** Ministerul Educației (2023). Legea învățământului preuniversitar nr. 198/2023.
- *** Guvernul României (2021b, septembrie). Hotărâre de Guvern privind aprobarea Programului de implementare a Proiectului „România Educată”
- *** Guvernul României (2022a, aprilie). Hotărâre pentru modificarea Normelor metodologice pentru aplicarea Legii nr. 269/2004 privind acordarea unui ajutor financiar în vederea stimulării achiziționării de calculatoare, aprobate prin Hotărârea Guvernului nr. 1294/2004. Ministerul Educației
- *** Ministerul Educației (2021b). Repere metodologice pentru aplicarea curriculumului la clasa a IX-a în anul școlar 2021 - 2022
- *** Ministerul Educației (2022a). Ordin pentru modificarea Metodologiei de organizare și desfășurare a examenului de certificare a calificării profesionale pentru absolvenții învățământului profesional cu durata de 3 ani, aprobată prin Ordinul ministrului educației naționale nr. 4.435/2014
- *** Ministerul Educației (2022b, septembrie). Ordin pentru aprobarea Criteriilor generale de acordare a burselor elevilor din învățământul preuniversitar
- *** Ministerul Educației (2022c). Ordin nr. 4183/2022 pentru aprobarea Regulamentului-cadru de organizare și funcționare a unităților de învățământ preuniversitar
- *** Ministerul Educației (2023a). Raport privind starea învățământului preuniversitar din România 2022-2023
- *** Ministerul Educației (2023b, ianuarie). Ordin nr. 6.469 din 2022 pentru aprobarea Nomenclatorului de încadrare a calificărilor profesionale de nivel 3 și de nivel 4 conform Cadrului național al calificărilor, pe domenii de pregătire de bază
- *** Ministerul Educației (2023c). Ordin nr. 3797/2023 pentru modificarea și completarea Statutului elevului.
- *** Ministerul Educației Naționale (2017, august). Ordin pentru modificarea și completarea Metodologiei de organizare a Programului „Școala după școală”, aprobată prin Ordinul ministrului educației, cercetării, tineretului și sportului nr. 5349/2011
- *** Ministerul Educației Naționale. Platforma „Alege-ți drumul!”. Centrul Național pentru Dezvoltarea Învățământului Profesional și Tehnic. <https://www.alegetidrumul.ro/despre>
- *** National Forum on Education Statistics (2021). Forum Guide to Attendance, Participation, and Engagement Data in Virtual and Hybrid Learning Models (NFES2021058). U.S. Department of Education. Washington, DC: National Center for Education Statistics. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED615275.pdf>
- *** Proiectul „CRED-Curriculum relevant, educație deschisă pentru toți” (CRED), <https://www.educared.ro>
- *** Proiectul privind Învățământul Secundar (Romania Secondary Education Project – ROSE). <https://www.rose-edu.ro/proiectul-rose/>
- *** SELFIE pentru învățarea la locul de muncă. <https://education.ec.europa.eu/ro/selfie/selfie-for-work-based-learning>

Anexă:

Instrumentele de cercetare

CHESTIONAR ADRESAT ELEVILOR DE LICEU

Acest chestionar a fost elaborat de Unitatea de Cercetare în educație – Centru Național de Politici și Evaluare în Educație și are scopul de a analiza experiențele de învățare ale elevilor de liceu.

Avem nevoie de sprijinul tău pentru a cunoaște mai bine aspecte specifice ale vieții liceenilor. Te rugăm să citești cu atenție întrebările de mai jos și să răspunzi în funcție de opinia sau experiența ta. Nu există răspunsuri corecte sau greșite. Vei completa chestionarul prin bifarea uneia sau mai multor variante de răspuns sau, după caz, prin completarea unor răspunsuri deschise.

Chestionarul este anonim, nu trebuie să menționezi numele tău sau al liceului în care înveți. Răspunsurile vor fi folosite numai în scopuri de cercetare și nu au nici o influență asupra activității și rezultatelor tale școlare.

Îți mulțumim pentru participare!

Date de identificare

1. Denumirea liceului tău:
2. Mediul de rezidență al liceului: a) Urban b) Rural
3. **Tu ești elev(ă) într-o clasă de:**
 - a) liceu teoretic, profil umanist (filologie, științe sociale)
 - b) liceu teoretic, profil real (matematică-informatică, științe ale naturii)
 - c) liceu vocațional, profil pedagogic
 - d) liceu vocațional, profil teologic
 - e) liceu vocațional, profil artistic
 - f) liceu vocațional, profil sportiv
 - g) liceu vocațional, profil militar
 - h) liceu tehnologic, profil servicii (Economic, Turism și alimentație, Comerț, Estetica și igiena corpului omenesc)
 - i) liceu tehnologic, profil tehnic (Fabricarea produselor din lemn, Electronică automatizări, Chimie industrial, Mecanică, Electromecanică, Electric, Materiale de construcții, Construcții, instalații și lucrări publice, Industrie textilă și pielărie, Producție media, Tehnici poligrafice)
 - j) liceu tehnologic, profil resurse naturale (Agricultură, Silvicultură, Chimie industrială, Protecția mediului, Industrie alimentară)
4. Tu ești: a) fată b) băiat
5. Ești în clasa: a) a IX-a b) a X-a c) a XI-a d) a XII-a
6. Ce vârstă ai (în ani împliniți)?
 - a) 14 ani sau mai puțin
 - b) 15 ani
 - c) 16 ani

- d) 17 ani
 - e) 18 ani sau mai mult
7. În prezent, tu locuiești (domiciliul stabil): a) în mediul urban b) în mediul rural
8. Care este cel mai înalt nivel de educație absolvit de mama ta? *(alege un singur răspuns)*
- a) facultate, masterat, doctorat
 - b) școală postliceală
 - c) liceu
 - d) școală profesională
 - e) Învățământ gimanzial (8 clase)
 - f) mai puțin de 8 clase
 - g) nu știu
 - h) nu se aplică (nu am mamă)
9. Care este cel mai înalt nivel de educație absolvit de tatăl tău? *(alege un singur răspuns)*
- i) facultate, masterat, doctorat
 - j) școală postliceală
 - k) liceu
 - l) școală profesională
 - m) Învățământ gimanzial (8 clase)
 - n) mai puțin de 8 clase
 - o) nu știu
 - p) nu se aplică (nu am tată)
10. În prezent, părinții tăi sunt plecați la muncă în străinătate? *(alege un singur răspuns)*
- a) Da, tata
 - b) Da, mama
 - c) Da, ambii părinți
 - d) Nu

Alegerea liceului. Acces la educație (A)

11. Cât timp durează drumul tău de acasă până la școală (doar dus)? *(alege un singur răspuns)*
- a) sub 30 de minute
 - b) între 30-60 de minute
 - c) peste 60 de minute
12. Liceul în care înveți se află în localitatea în care locuiești? *(alege un singur răspuns)*
- a) da (salt la item 16)
 - b) nu
13. Dacă NU, te rugăm să ne spui care dintre următoarele aspecte descriu situația ta: *(alege un singur răspuns)*
- a) Fac naveta zilnic din localitatea mea în localitatea în care este liceul;
 - b) Locuiesc la rude/prieteni de familie, în localitatea în care se află liceul.
 - c) Locuiesc cu chirie în localitatea în care se află liceul.
 - d) Locuiesc la internatul liceului.
 - e) Altă situație; care?

14. Distanța pe care trebuie să o parcurgi zilnic de acasă până la liceu este de aproximativ km.

15. Ce mijloace de transport folosești pentru a ajunge la liceu? *(alege un singur răspuns)*

- a) mijloace de transport școlar (microbuzul școlii, autobuzul școlii)
- b) mijloace de transport în comun, care au orar potrivit cu programul meu școlar
- c) mijloace de transport în comun, dar acestea nu au orar adaptat la programul meu școlar
- d) mijloace de transport personale, ale familiei, ale unor prieteni sau colegi
- e) taxi
- f) altă modalitate care?

16. Care dintre situațiile de mai jos reflectă cel mai bine cazul tău?

- a) În prezent învăț la liceul și la profilul pe care mi l-am dorit.
- b) În prezent învăț la liceul pe care l-am dorit, însă la un alt profil (nu am avut media necesară să intru la profilul pe care îl doream eu).
- c) În prezent, învăț la profilul dorit, însă la un alt liceu (nu am avut media necesară pentru liceul pe care îl doream eu).
- d) În prezent învăț la un alt liceu și la un alt profil față de cele pe care mi le-am dorit (am fost repartizat aici pentru că nu am avut media necesară pentru a intra la liceul și la profilul pe care îl doream eu).

17. Care au fost, pentru tine, cele mai importante motive care au stat la baza alegerii acestui liceu? *(alege toate răspunsurile care se potrivesc situației tale)*

- a) Liceul are profilul pe care mi l-am dorit.
- b) Am ales acest liceu pentru că este aproape de domiciliul meu.
- c) Am ales acest liceu pentru că este singurul liceu din localitatea mea.
- d) Am ales acest liceu pentru că profilul acesta mă pregătește pentru facultatea pe care vreau să o urmez.
- e) Am ales acest liceu pentru că este un liceu de prestigiu.
- f) Am ales acest liceu pentru că are o rată ridicată de promovare a examenului de bacalaureat.
- g) Am ales acest liceu pentru că are profesori apreciați.
- h) Am ales acest liceu pentru că și alți colegi/prieteni au venit aici.
- i) Am ales acest liceu pentru că asigură servicii de masă sau/și cazare (internat, semi-internat, cantină).
- j) M-au sfătuit profesorii din gimnaziu să aleg acest liceu.
- k) Am fost sfătuit de părinți să aleg acest liceu.
- l) Am ales acest liceu pentru că are o ofertă atractivă de activități școlare și extrașcolare, care mă interesează.
- m) Am ales acest liceu pentru că absolvirea lui mă ajută să găsesc mai ușor un loc de muncă.
- n) alt motiv; care?

18. Ce surse de informare ai folosit atunci când ai făcut opțiunile pentru liceu? *(alege toate răspunsurile care se potrivesc situației tale)*

- a) informațiile din broșura anuală de admitere la liceu, realizată de inspectorate
- b) profesorii din gimnaziu
- c) profesorii din liceul pe care îl urmez

- d) consilierul școlar
- e) mediatorul școlar
- f) avizierul liceului și/sau site-ul liceului
- g) familia
- h) colegii și/sau prietenii mei
- i) mass-media (presa scrisă, radio, tv)
- j) vizite/activități realizate în licee (de exemplu, "ziua porților deschise")
- k) alte surse: care?.....

19. Cât de informat ai fost atunci când ai ales liceul și profilul pe care l-ai dorit?

- a) Foarte informat
- b) Destul de informat
- c) Puțin informat
- d) Foarte puțin informat/deloc

Participare școlară (P)

20. Cât de des ai mers la școală în acest an școlar? *(alege un singur răspuns)*

- a) Am mers zilnic la școală, am participat la toate/la marea majoritate a orelor (frecvență școlară ridicată).
- b) Am absentat din când în când, la anumite ore sau în anumite zile (frecvență școlară medie).
- c) Am lipsit destul de frecvent de la școală (frecvență școlară redusă).

21. Dacă nu ai reușit să ajungi la toate orele, care au fost principalele motive?

22. Ai absențe nemotivate? *(alege un singur răspuns)*

- a) Nu am absențe nemotivate.
- b) Am absențe nemotivate, dar foarte puține.
- c) Da, dar nu depășesc limita maximă pentru a finaliza anul școlar.
- d) Da, am multe absențe nemotivate și sunt în risc să depășesc limita maximă pentru a finaliza anul școlar.
- e) Da, am multe absențe nemotivate și am depășit deja limita maximă pentru a finaliza anul școlar.

23. Pe parcursul liceului te-ai gândit vreodată să renunți la școală? *(alege un singur răspuns)*

- a) Da
- b) Nu (salt la item 25)

24. Dacă DA, care au fost principalele motive? *(alege toate răspunsurile care se potrivesc situației tale)*

- a) Naveta costă mult.
- b) Pierd mult timp cu drumul către liceu, este obositor.
- c) Profesorii sunt foarte severi, ne cer să învățăm prea mult.
- d) Simt că am rămas în urmă la învățătură, nu fac față solicitărilor.
- e) În liceu nu învăț lucruri noi, care să-mi fie de folos în viață.
- f) Nu voi obține nicio meserie/calificare la finalul liceului.
- g) Rechizitele, cărțile costă mult.
- h) Nu m-am integrat în colectivul clasei, nu mi-am făcut prieteni.

- i) Mediul școlar nu este unul care să îmi ofere siguranță, este neprietenos, m-am confruntat cu situații de bullying, violență școlară din partea altor elevi sau profesori.
- j) Trebuie să-mi ajut părinții la treburile gospodărești.
- k) Trebuie să muncesc pentru a mă întreține/a-mi sprijini familia.
- l) M-am căsătorit / am un copil.
- m) Alte motive; care?

25. Pe parcursul liceului ai primit sprijin atunci când ai avut nevoie? *(alege un singur răspuns)*

- a) Da
- b) Nu *(salt la item 28)*

26. Dacă da, ce fel de sprijin ai primit? *(alege toate răspunsurile care se potrivesc situației tale)*

- a) Am primit sprijin financiar (bursă socială, finanțare din unele proiecte sau de la unele organizații etc.).
- b) Am primit sprijin pentru a învăța/a înțelege mai bine la materiile la care aveam dificultăți.
- c) Am primit sprijin când am avut un proiect/o inițiativă.
- d) Am primit sprijin pentru a mă integra mai bine în colectivul clasei și pentru comunicarea cu ceilalți.
- e) Am primit sprijin/consiliere atunci când am avut dificultăți emoționale sau când m-am confruntat cu situații de bullying, violență școlară din partea altor elevi sau profesori.
- f) Am primit sprijin pentru a mă orienta în carieră, pentru a-mi alege o profesie în viitor.
- g) Alt tip de sprijin; care?

27. De la cine ai primit acest sprijin? *(alege toate răspunsurile care se potrivesc situației tale)*

- a) de la școală (prin diferite proiecte și/sau prin programul de burse)
- b) de la profesori
- c) de la colegi
- d) de la diriginte
- e) de la consilierul școlar
- f) de la director
- g) de la o organizație/fundație/biserică
- h) de la un psiholog
- i) de la autoritățile locale (primărie, poliție)
- j) de la un angajator
- k) de la părinții mei
- l) de la frați/surori mai mari
- m) de la alte persoane; care?

28. Până în prezent, te-ai transferat pe parcursul liceului? *(alege un singur răspuns)*

- a) Da, în cadrul aceluiași liceu, la altă clasă cu același profil
- b) Da, în cadrul aceluiași liceu, la alt profil
- c) Da, la alt liceu cu același profil

- d) Da, la alt liceu cu alt profil
- e) Nu m-am transferat, dar intenționez să fac acest lucru. (*salt la item 31*)
- f) Nu m-am transferat și nici nu intenționez să fac acest lucru. (*salt la item 31*)

29. Care a fost motivul transferului? (*alege toate răspunsurile care se potrivesc situației tale*)

- a) Pentru a fi mai aproape de domiciliul meu.
- b) Pentru că nu îmi plăcea profilul/specializarea la care eram.
- c) Pentru că mi-am descoperit între timp interesul pentru alt domeniu de specializare.
- d) Pentru că la noua clasă/noul liceu mi se cere să învăț mai puțin și reușesc să fac față solicitărilor.
- e) Pentru că la noua clasă/noul liceu se învață mai serios, profesorii îi ajută mai mult pe elevi.
- f) Pentru că nu m-am putut adapta în colectivul de elevi din fostul liceu.
- g) Pentru că m-am confruntat cu situații de bullying, violență școlară.
- h) Pentru că la noua clasă/noul liceu am mai mulți prieteni.
- i) Pentru că noul liceu asigură mai multe șanse să mă angajez după absolvire.
- j) Pentru că la noul liceu am mai multe șanse să iau note bune la Bacalaureat.
- k) Pentru că la noul liceu sunt mai multe proiecte/activități extrașcolare.
- l) Alte motive; care?

30. În ce clasă erai atunci când te-ai transferat? (*alege un singur răspuns*)

- a) pe parcursul/la finalul clasei a IX-a
- b) pe parcursul/la finalul clasei a X-a
- c) pe parcursul/la finalul clasei a XI-a
- d) pe parcursul clasei a XII-a

31. Ești mulțumit de rezultatele școlare pe care le obții?

- a) în foarte mare măsură
- b) în mare măsură
- c) În mică măsură
- d) În foarte mică măsură

32. Care a fost media ta generală la finalul anului școlar trecut? (*alege un singur răspuns*)

- a) sub 5
- b) între 5-5,99
- c) între 6-6,99
- d) între 7-7,99
- e) între 8-8,99
- f) între 9-10

Implicare și autonomie (I)

33. Cât de mulțumit(ă) ești de următoarele aspecte? *(alege un singur răspuns, pe fiecare rând)*

	Foarte mulțumit	Mulțumit	Puțin mulțumit	Foarte puțin/deloc mulțumit
a) modul în care profesorii predau și te implică la ore				
b) temele/ sarcinile de lucru pe care le primești				
c) atmosfera din clasa ta				
d) modul în care comunică și te înțelege cu profesorii tăi				
e) modul în care colaborezi cu colegii tăi pentru a învăța				

34. În liceul tău, participi la activități extrașcolare? *(alege un singur răspuns)*

- a) Da
- b) Nu *(salt la item 37)*

35. Dă câteva exemple de activități extrașcolare pe care le desfășori în afara orarului școlar:

.....

36. Care sunt motivele pentru care te implici în activitățile extrașcolare? *(alege toate răspunsurile care se potrivesc situației tale)*

- a) Sunt diferite de ceea ce fac la școală.
- b) Învăț lucruri care îmi vor fi de folos în viață.
- c) Mă pun mai mult în valoare.
- d) Pot să colaborez mai bine cu colegii/prietenii.
- e) Pot obține o diplomă de participare care îmi va fi de folos în viitor.
- f) Îmi oferă mai multă libertate.

37. Ești implicat în activități asociative ale elevilor (de exemplu, consilii ale elevilor, asociații ale elevilor etc.)?

- a) da
- b) nu

38. În care anume?

39. În opinia ta, în ce măsură sunt respectate drepturile copilului în liceele din România?

- a) Sunt respectate toate drepturile copilului.
- b) Unele drepturi ale copilului nu sunt respectate; care anume?
- c) Nu este respectat niciunul dintre drepturile copilului.
- d) Nu știu.

40. Dă exemple de drepturi ale copilului care nu sunt respectate la tine în liceu.

41. Atunci când înveți, cât de des te-ai aflat în situațiile menționate? (*alege un singur răspuns, pe fiecare rând*)

	Foarte des	Des	Rar	Foarte rar/ Niciodată
a) Dacă nu am învățat ceva la o anumită disciplină, mă simt responsabil(ă) pentru asta.				
b) Îmi stabilesc propriile obiective de învățare, pentru fiecare disciplină, dincolo de ceea ce îmi cer profesorii.				
c) În plus față de temele date de profesor, mă informez pe cont propriu din diferite surse, lucrez suplimentar.				
d) Îmi stabilesc un program de învățare/aloc zilnic un timp pentru învățare.				
e) Am propriile mele metode și modalități pentru a învăța la diferite discipline.				
f) Dacă observ că metoda mea de învățare este nepotrivită, caut rapid una mai eficientă.				
g) Atunci când am o temă de realizat, mă aștept ca profesorul să o noteze sau să o corecteze.				
h) Îmi place atunci când profesorul mă ajută să identific ce greșeli am făcut și să le corectez.				
i) Învăț mai bine cu sprijinul profesorului.				
j) Învăț mai bine atunci când lucrez pe cont propriu.				
k) Învăț mai bine atunci când lucrez în echipă, cu alți colegi.				
l) Prefer ca profesorul să-mi explice în clasă toate informațiile, pentru a (le) putea învăța.				
m) Învăț mai bine atunci când fac lucruri practice, când aplic informațiile teoretice în situații practice.				
n) Am propriile mele modalități de a testa cât de bine am învățat.				

o) Reușesc să îmi gestionez problemele emoționale care mă împiedică să învăț (de exemplu, timiditatea, anxietatea, inhibiția etc.).				
p) Utilizez resurse stabilite de către profesor (cărți, dicționare, culegeri, resurse online etc.) pentru a învăța.				
q) Utilizez resurse alese de mine (cărți, dicționare, culegeri, resurse online etc.) pentru a învăța.				

42. În ce măsură situațiile menționate mai jos te ajută să obții rezultate școlare mai bune?
(alege un singur răspuns, pe fiecare rând)

	Foarte mare măsură	Mare măsură	Mică măsură	Foarte mică măsură/ deloc
a) Ascultarea cu atenție a ceea ce spune profesorul în timpul lecțiilor				
b) Citirea notițelor luate în timpul lecțiilor				
c) Utilizarea manualului școlar				
d) Utilizarea culegerilor, ghidurilor				
e) Utilizarea de resurse de pe internet				
f) Utilizarea cărților în format printat (de la biblioteca școlii, din biblioteca personală)				
g) Solicitarea de sprijin de la profesori și discutarea sarcinilor de rezolvat/temelor împreună cu acesta				
h) Solicitarea de sprijin de la colegi și discutarea sarcinilor de rezolvat/temelor împreună cu aceștia				
i) Solicitarea de sprijin de la membri ai familiei tale (frați, părinți etc.) și discutarea sarcinilor de rezolvat/temelor împreună cu aceștia				
j) Solicitarea de sprijin de la profesorii cu care faci meditații/pregătire suplimentară și discutarea sarcinilor de lucru sau a temelor împreună cu aceștia				

43. Ce nu îți place la școală? (*alege toate răspunsurile care se potrivesc situației tale*)
- a) Mă simt suprasolicitat(ă) pentru că mi se cer foarte multe teme de la o zi la alta.
 - b) Nu sunt clare criteriile după care unii profesori de evaluează și ne pun note.
 - c) Unii profesori sunt prea exigenți și nu dau nota zece, nici măcar atunci când o merit.
 - d) Unii profesori sunt rigizi, îmi dau note mici dacă mă abat de la ce predau ei sau de la manual.
 - e) Unii profesori sunt foarte subiectivi în evaluare, favorizând sau defavorizând anumiți elevi (de exemplu, pentru un răspuns bun, îi laudă mai rar pe elevii „slabi”, decât pe cei „buni”).
 - f) Am sentimentul eșecului și al imposibilității de a obține note mai mari la anumiți profesori, oricât de mult aș învăța.
 - g) Unii profesori ne critică, au o atitudine negativă (ne amenință și ne intimidează).
 - h) Nu avem o comunicare firească cu profesorii, unii dintre ei utilizează un limbaj jignitor.
 - i) În clasa mea este o competiție dură între elevi pentru a obține note mari.
 - j) Colegii nu sunt dispuși să colaboreze atunci când profesorii ne dau sarcini de realizat în grup, „fiecare e pentru el”.
 - k) Părerea elevilor nu este suficient luată în seamă de profesori.
 - l) Nu am libertatea de a alege ce anume să învăț, în funcție de interesele mele.
 - m) Atmosfera din clasă nu este una pozitivă (apar situații de marginalizare, etichetare, bullying, violență, amenințări, limbaj inadecvat, jocuri nepotrivite, consum de substanțe interzise etc.).
44. Cum ai caracteriza climatul/mediul din școala ta?
- a) Este un mediu foarte competitiv, stresant, ce pune presiune asupra elevilor.
 - b) Este un mediu cooperant între elevi, între elevi și profesori, care ne asigură o stare de bine.
 - c) Este un mediu foarte relaxat, fiecare face ce vrea.
45. Tu cum te pregătești la disciplinele de examen la care susții Bacalaureatul? (*alege toate răspunsurile care se potrivesc situației tale*)
- a) Învăț singur(ă) folosind manualul, auxiliare școlare (culegeri, cărți), notițele de la clasă.
 - b) Mă antrenez singur(ă) pe baza testelor publicate din anii anteriori.
 - c) Învăț împreună cu alți colegi din clasa mea sau din grupuri online.
 - d) Părinții îmi mai explică atunci când am nevoie.
 - e) Particip la orele suplimentare/meditații gratuite oferite de către profesorii din școala mea.
 - f) Fac pregătire suplimentară/meditații particulare pentru Bacalaureat.
 - g) Utilizez lecții, aplicații și platforme interactive.
 - h) Urmăresc programe TV dedicate pregătirii pentru Bacalaureat.
 - i) Alte modalități; care?...

Finalizarea liceului. Perspective de viitor (F)

46. Intenționezi să finalizezi liceul? (*alege un singur răspuns*)
- a) Da, cu susținerea Bacalaureatului la finalul clasei a XII-a (*salt la itemul 48*)
 - b) Da, dar vreau să amân Bacalaureatul pentru mai târziu (*salt la itemul 48*)
 - c) Nu. Vreau să finalizez numai clasele IX-X (*salt la itemul 47*) (*aici raportarea se va face numai la elevii care sunt în clasele a IX-a și a X-a*)
 - d) Nu știu încă/Nu m-am decis (*salt la itemul 48*)
47. Ce vrei să faci după ce termini clasa a X-a? (*alege un singur răspuns*) (*salt la itemul 54*)
- a) Vreau să mă angajez.
 - b) Vreau să fac un curs de formare profesională/de calificare ca să mă pot angaja.
 - c) Nu m-am hotărât încă.
 - d) Altă alegere; care?
48. Intenționezi să participi la examenul de certificare a competențelor, la finalul liceului? (*alege un singur răspuns*)
- a) Da
 - b) Nu
 - c) Nu este cazul, la profilul urmat de mine nu se susține un astfel de examen la final
 - d) Nu știu încă/Nu m-am decis
49. Pe o scală de la 0% (șanse foarte slabe) la 100% (șanse extrem de mari), care crezi că sunt șansele tale de a absolvi studiile liceale? (*alege un singur răspuns*)
- 0% ----- 100%
50. Pe o scală de la 0% (efort foarte redus) la 100% (efort foarte mare), cât efort depui pentru a absolvi studiile liceale? (*alege un singur răspuns*)
- 0% ----- 100%
51. Ce vrei să faci după ce termini liceul? (*alege un singur răspuns*)
- a) Vreau să urmez o școală postliceală.
 - b) Vreau să urmez o facultate din țară.
 - c) Vreau să urmez o facultate din afara țării.
 - d) Vreau să mă angajez imediat după ce termin liceul. (*salt la item 53*)
 - e) Vreau să fac un curs de formare profesională/calificare ca să mă pot angaja.
 - f) Nu m-am hotărât încă.
 - g) Altă alegere; care?
52. Dacă VREI să continui studiile după finalizarea liceului, care sunt motivele? (*alege toate răspunsurile care se potrivesc situației tale*) (*salt la item 54*)
- a) Ca să îmi găsesc mai ușor un loc de muncă.
 - b) Ca să am un loc de muncă mai bine plătit.
 - c) Ca să ocup un post de conducere, să am o carieră de succes.
 - d) Ca să mă dezvolt personal și profesional.
 - e) Este dorința părinților mei.
 - f) Voi fi mai apreciat(ă) în comunitate.
 - g) Alte motive; care?

53. Dacă NU VREI să continui studiile după finalizarea liceului, care sunt motivele? *(alege toate răspunsurile care se potrivesc situației tale)*

- a) Doresc să mă angajez pentru a avea banii mei.
- b) Condițiile materiale ale familiei nu îmi permit continuarea studiilor.
- c) Familia mea nu este de acord să continui studiile.
- d) Sunt suficient de pregătit(ă) pentru a reuși în viață.
- e) Școala nu te pregătește suficient pe partea practic-aplicativă.
- f) Nu mă simt suficient de pregătit(ă) pentru a face față cerințelor unei școli postliceale sau ale unei facultăți (nu am învățat suficient în liceu).
- g) Alte motive; care?

54. În final, imaginează-ți că ai puterea de a schimba ceva în bine la liceul tău. Te rugăm să ne spui în mod sintetic ce ai face în mod concret?

GHID DE FOCUS GRUP ADRESAT ELEVILOR

Starea de bine în școală

1. Ce înseamnă pentru voi o **școală prietenoasă**, în care vă simțiți bine? Spuneți câteva cuvinte care vă vin în minte atunci când vă gândiți la sentimentul de apartenență/ de bine față de această școală.

Caracteristicile profesorilor care îi ajută pe elevi în învățare / Satisfacția față de activitatea profesorilor

2. Ce înseamnă pentru voi **un profesor bun/care vă ajută să învățați**? Argumentați răspunsurile.
3. Ce înseamnă pentru voi **un elev care învață**? Care sunt caracteristicile elevului care învață?

Participarea școlară

4. Cum **ați ales** liceul la care sunteți elev/elevă (ex. alegerea unui profil anume, selecția liceului după prestigiul acestuia, după apropierea față de casă etc.)? Acest liceu a fost printre primele voastre opțiuni? Dacă nu, cum priviți lucrurile acum, corespunde liceul așteptărilor cu care ați venit? V-ați definit alte așteptări pentru anii următori?
5. După începerea studiilor, cum vi s-a părut experiența voastră de elev în această școală?
6. V-ați aflat în situația de a **schimba liceul** în care ați fost repartizat în clasa a IX-a? Dacă da, care au fost principalele motive pentru schimbare? Dacă nu, ați intenționat/intenționați să vă mutați la alt liceu sau la alt profil din cadrul liceului? Care sunt motivele?
7. Aveți colegi care au probleme cu **absenteism** ridicat sau de renunțare la studii/ abandon școlar? Care au fost **cauzele** acestor situații? Ce **sprijin** au primit acești colegi din partea școlii?
8. Ce sfaturi ați da unui elev de gimnaziu care ar vrea să urmeze liceul vostru?

Sprijinul primit de elevi în învățare

9. Ce vă **motivează** să învățați pentru școală?
10. Se întâmplă să aveți uneori dificultăți în procesul de învățare? Care sunt acestea și cât de frecvent aveți astfel de dificultăți?
11. Cum procedați atunci când aveți dificultăți în învățare (ex. cereți sprijinul profesorilor / apelați la colegi / faceți meditații în particular / încercați să vă descurcați singuri etc.)?
12. În ce măsură profesorii voștri **vă sprijină** în învățare, în depășirea dificultăților? (Cum vă ajută profesorii să înțelegeți mai bine ceea ce predau? Prin sarcini de învățare cu rost, provocatoare/de rutină, simple/complex – cum le considerați?)
13. La ce **alte activități** mai participați la liceu, în afara orelor de curs (ec. activități extrașcolare, activități remediale, Școala altfel etc.)? Vă ajută acestea să învățați mai bine, în contexte mai interesante? Oferiți exemple.

Timpul de învățare al elevului (ca timp alocat în mod explicit procesului de învățare, în perioada programului școlar și în afara acestuia). **Autonomia și responsabilitatea în învățare**

14. Ce tipuri de **activități** cuprind orele voastre și care este frecvența acestora, la nivel general (ex. profesorii explică / scriu la tablă / discutăm împreună cu profesorii pe temele date / analizăm și clarificăm aspectele pe care nu le înțelegem / rezolvăm exerciții la tablă și în caiete / facem experimente / participăm la jocuri prin care învățăm despre diferite subiecte etc.)? Cât de mult simțiți că învățați în clasă? Considerați că profesorii vă dau sarcini de învățare cu rost/ provocatoare/ prea dificile etc.?
15. Cum vă **implicați** în derularea orelor (ex. numai la solicitarea profesorilor / din proprie inițiativă)? Cum anume (ex. răspundeți la întrebările profesorilor / puneți întrebări atunci când nu înțelegeți ceva / propuneți teme de discuție sau alte modalități de rezolvarea unor sarcini de lucru etc.): Profesorii voștri sunt flexibili/ vă încurajează să vă spuneți părerea sau vă impun punctul lor de vedere?
16. În activitatea școlară profesorii vă propun **sarcini de lucru în echipă**? Oferiți exemple (ex. la ce discipline, ce sarcini ați avut de rezolvat, cum s-a derulat colaborarea cu colegii etc.). Colaborarea cu colegii de clasă vă ajută să învățați mai ușor/mai bine?
17. Care este părerea voastră despre **temele** pentru acasă: Rezolvarea acestora vă ocupă mult timp? Rezolvarea temelor vă ajută să învățați / să înțelegeți mai bine ce v-a predat profesorul?
18. Care sunt **diferențele** dintre învățarea în clasă și cea de acasă? Ce probleme întâmpinați în ambele situații? Cum soluționați aceste probleme? Oferiți exemple
19. Ce înseamnă pentru voi **notele**? Cât de importante, de utile sunt aceste note pentru voi? Considerați că acestea arată ceea ce ați învățat cu adevărat? Argumentați răspunsurile.
20. Cum folosesc profesorii **rezultatele voastre la evaluări** pentru a vă ajuta să învățați mai bine? (ex. vă oferă sugestii de strategii de învățare, de gestionare a timpului dedicat învățării; vă fac atenți cu privire la ceea ce încă nu știți sau ceea ce ați greșit etc.)?
21. Care sunt acele **modalități** de a învăța care sunt cele mai eficace pentru a înțelege mai bine, pentru a vă face să simțiți că avansați/progresati?
22. Ce aspecte ați dori să îmbunătățiți la voi înșivă pentru a deveni mai **eficace/ eficienți în învățare**?

Relevanța și utilitatea învățării

23. Cât de **util** este pentru voi ceea ce învățați la școală? În ce contexte din afara clasei utilizați ce ați învățat la școală (ex. în rezolvarea unor situații din viața cotidiană, în alegerea unor activități/hobby-uri, cursuri etc. în afara școlii, în participarea la diferite competiții etc.)?
24. La orele de curs, profesorii voștri valorifică informațiile pe care le aveți **din afara clasei**? La ce discipline? Dați exemple.
25. Ce **surse de informare** utilizați pentru a învăța (ex. resurse pe de Internet, auxiliare didactice în format print etc.)?
26. În ce situații **ați simțit** că învățați / că aveți **progres și succes** în propria învățare

(de ex. un feedback pozitiv din partea profesorilor sau a colegilor; propria satisfacție în momentul în care ați reușit să rezolvați o sarcină de lucru; faptul că ați putut ajuta un coleg să înțeleagă mai bine o temă predată în clasă; un test trecut cu bine etc.)

Pregătirea pentru examenul de Bacalaureat

27. **Cum vă sprijină** școala în pregătirea pentru examenul de Bacalaureat (ex. ore de pregătire suplimentară oferită gratuit de liceu, consolidarea temelor din programa de Bacalaureat în timpul orelor de curs, exersarea pe modelele de probe pentru Bacalaureat etc.)?
28. Ce **alte modalități de pregătire** folosiți, în afara celor oferite de școală?

Pregătirea pentru traseul profesional viitor

29. Profesorii voștri vă oferă **sprijin** cu privire la alegerea unei profesii sau la continuarea studiilor, după finalizarea liceului? Prin ce activități?
30. Cum/unde vă vedeți peste 3-5 ani de la finalizarea liceului? Ce faceți pentru a atinge/respecta aceste **planuri**?

GHID DE FOCUS GRUP ADRESAT PROFESORILOR

Starea de bine în școală

1. Ce înseamnă pentru dumneavoastră o școală prietenoasă?
2. Ce acțiuni întreprindeți la nivelul școlii pentru a contribui la realizarea unei stări de bine a elevilor cu care lucrați?

Caracteristicile unui elev care învață

3. Ce înseamnă pentru dvs. un elev care învață? Care sunt **caracteristicile** elevului care învață? Dar o clasă care învață?
4. Ce **așteptări** aveți de la elevii dvs., cu privire la progresul în învățare, al manifestării autonomiei și responsabilității în învățare?
5. Ce **așteptări** aveți de la **părinții** elevilor? Există o concordanță între așteptările dvs. față de părinți și atitudinea/implicarea părinților în parcursul școlar al elevilor?

Participarea școlară

6. Care considerați că sunt motivele pentru care elevii **aleg să vină la liceul** dvs.? Ați fost implicați în prezentarea ofertei educaționale a liceului pentru elevi de gimnaziu? Care sunt modalitățile prin care liceu își face cunoscută oferta și îi motivează pe elevi să opteze pentru acesta?
7. În școala dvs., participarea școlară a elevilor reprezintă un **aspect problematic** (absenteism ridicat, risc de abandon școlar, participarea elevilor cu CES, tendințe identificate în ultimii ani etc.)?
8. Care sunt **cauzele** acestor probleme (școlare, familiale, sociale, individuale)?
9. Ce **măsuri** de prevenție sau de sprijin ați aplicat pentru ameliorarea participării școlare?

Modalitățile de sprijin al învățării

10. Care sunt **dificultăți/provocările** cu care se confruntă elevii dvs. în procesul de învățare (cu lacune în învățare, cu progres lent în învățare, necooperanți, demotivați, cu cerințe educative speciale etc.)?
11. Cum îi **sprijiniți** pe elevii care întâmpină dificultăți în învățare? Faceți referire la: metode de lucru, forme de organizare a grupului, resurse de învățare etc. Cu ce rezultate?
12. Cum îi **sprijiniți** pe elevii capabili de performanțe înalte în învățare? Faceți referire la: metode de lucru, forme de organizare a grupului, resurse de învățare etc. Cu ce rezultate?
13. Aveți **exemple** de elevi care s-au "transformat" din elevi care nu învață în elevi care învață? Dacă da, ce anume au făcut în vederea realizării acestei transformări? Cine i-a susținut și cum?
14. Ce **alte contexte de învățare** oferă liceul, altele decât orele de curs (activități extrașcolare, activități remediale etc.)? Oferiți exemple.

Timpul de învățare al elevului (ca timp alocat în mod explicit procesului de învățare, în perioada programului școlar și în afara acestuia). **Autonomia și responsabilitatea în învățare**

15. Apreciați că timpul de învățare al elevului reprezintă o componentă importantă a curriculumului școlar? **Cum** țineți cont de acest aspect (atunci când vă planificați activitate didactică, când realizați o activitate în sala de clasă, când le dați elevilor teme, când le solicitați să se pregătească pentru evaluările de parcurs și cele finale etc.?) (Cum reacționați la eventualele lor obiecții (plângeri) legate de supraîncărcare/dificultate prea mare? Aveți o marjă de.../ cât de dispus sunteți la o... „negociere” a temelor/a volumului de conținut de asimilat/ a instrumentelor de evaluare și chiar a evaluării înseși?)
16. Este timpul de învățare un **factor de stres** pentru elevi? Exemplificați.
17. Elevii cu care lucrați dvs. **se implică activ** în derularea lecțiilor? Cu ce frecvență? Cum anume se implică (pun întrebări, aduc informații noi etc.)? Cum încurajați, solicitați și stimulați inițiativele elevilor, participarea lor activă în derularea unei lecții? Cum valorificați inițiativele, opțiunile personale, ideile sau propunerile elevilor, chiar dacă acestea implică uneori o abatere de la planul dvs. didactic?
18. Care sunt **tipurile de sarcini de învățare** pe care le atribuiți de obicei elevilor (cu accent pe memorare de cunoștințe / pe demonstrarea înțelegerii / pe aplicarea cunoștințelor / pe capacitatea de analiză și sinteză / pe sarcini de creativitate etc.) și ce mijloace de învățământ utilizați? Care sunt sarcinile preferate de elevi? Cum valorificați în învățare experiența din viața de zi cu zi a elevilor?
19. Ce **strategii de evaluare** utilizați cel mai frecvent? Utilizați și alte metode de evaluare decât cele tradiționale (ex. metode de autoevaluare, respectiv de inter-evaluare a elevilor, portofoliul, proiectul etc.)? Care metode vi se par cel mai utile pentru a facilita/a sprijini învățarea elevilor? Cum le folosiți (context/frecvență/metodă)?
20. Considerați că anumite **strategii didactice/de predare** sunt mai eficace decât altele în a facilita învățarea elevilor? Dacă da, oferiți exemple.
21. Care este contribuția disciplinei predate de dvs. la formarea unor rutine în învățare, a unor abilități de **a învăța să înveți**?

Relevanța și utilitatea învățării

22. Cum percep elevii **utilitatea și relevanța** a ceea ce învață în liceu, în raport cu nevoile lor personale, cu provocările sociale și profesionale din viața reală?
23. Care sunt principalele **surse** din care vă informați pe tema învățării, în scopul de a facilita, a stimula, a organiza mai bine învățarea la nivelul elevilor dvs. (ex. publicații CCD, didactic.ro, site-uri, blog-uri, cărți etc.). Vă rugăm să prezentați sintetic 2-3 idei care vi se par util de aplicat în practica didactică.

Pregătirea pentru examenul de Bacalaureat

24. **Cum sprijiniți** elevii dvs. din clasele terminale în pregătirea pentru examenul de Bacalaureat (ex. ore de pregătire suplimentară oferită gratuit de liceu, consolidarea temelor din programa de Bacalaureat în timpul orelor de curs, exersarea pe modelele de probe pentru Bacalaureat etc.)?

Pregătirea pentru traseul profesional viitor

25. Ați fost solicitați de elevii dvs. pentru sfaturi și îndrumare în privința alegerii traseului lor educațional/profesional **viitor**?

GHID DE INTERVIU ADRESAT DIRECTORILOR

Date de identificare

Denumirea liceului:

Mediul de rezidență al liceului: a) urban b) rural

Liceul dvs. are:

- Filiera:
- Profilul:
- Specializările:

Număr total de elevi:

Număr total de profesori:

Câteva aspecte privind istoricul liceului (număr de ani de la înființare, schimbări de parcurs etc.):

Forme de organizare: zi / cu frecvență redusă

Aspecte privind existența grupurilor defavorizate în liceu (ex. elevi cu CES, romi, refugiați, remigrați etc.):

Deschiderea discuției

1. În opinia dvs., ce aspecte considerați că fac atractiv, pentru elevi, liceul pe care-l conduceți? Menționați câteva dintre acestea (de exemplu, ethosul școlii, relația formal-nonformal, performanțele școlare, absența unor situații de violență școlară, finanțarea etc.)?

Alegerea liceului. Acces și participare la educație

2. Care sunt modalitățile de atragere a elevilor către liceul dvs. ?
 - Cum promovați imaginea liceului la nivelul comunității? Oferiți exemple recente.
 - De unde vin elevii la liceul dvs. (ex. din urban/rural, din școli apropiate/departate, din județ/din alte județe etc.)?
 - Vă confrunțați cu situații de abandon/renunțare la studii imediată a elevilor care sunt repartizați la liceul dvs. în clasa a IX-a?
3. Care este situația participării școlare a elevilor din liceul dvs.?
 - Vă confrunțați cu situații frecvente de absenteism (motivat/nemotivat)? Care sunt cauzele? Ce soluții ați aplicat?
 - Aveți situații de abandon școlar? Care sunt cauzele? Ce soluții ați aplicat?
 - Aveți situații de mobilitate a elevilor (transferuri frecvente de la liceu la alte licee/invers)? Care sunt cauzele? Ce soluții ați aplicat?

Implicarea și autonomia liceenilor

4. Care este oferta de activități extrașcolare și proiecte a liceului?
 - Ce cuprinde această ofertă pentru anul 2022-2023? Oferiți exemple.
 - Cum stabiliți această ofertă?
 - Cum îi motivați pe profesori să se implice în proiectarea și în implementarea acestor activități?
 - Cum îi motivați pe elevi să participe la aceste activități? Câți se implică?

- Care este valoarea adăugată a acestor activități și proiecte la nivelul învățării?
5. Cum stabiliți/dezvoltați oferta curriculară a școlii?
 - Cum stabiliți oferta de opționale a liceului? Pe cine implicați (elevi, părinți, profesori)? Ce tipuri de opționale aveți (din oferta națională/dezvoltate la nivelul școlii)?
 - Alte aspecte privind stabilirea curriculumului (ex. Curriculumul în Dezvoltare Locală, în cazul liceelor tehnologice).
 6. Prin ce modalități îi implicați pe profesori în viața școlii?
 - Motivare
 - Fidelizare
 - Adaptarea la nevoile profesorilor debutanți/ nou veniți în școală
 - Alte modalități (ex. asumarea unor responsabilități la nivelul școlii)
 7. Cum apreciați schimbările aduse de noul ROFUIP în relație cu:
 - Implicarea elevilor în învățare
 - Deschiderea profesorilor pentru participarea la proiecte
 - Starea de bine a profesorului și a elevului;
 - Stimularea sentimentului de apartenență a elevului și a profesorului la instituția școlară.
 8. Cum apreciați nivelul de învățare al elevilor din școala dvs.?
 - Elevii din școala dvs. se confruntă cu dificultăți/provocări de învățare?
 - Dacă da, ce măsuri ameliorative ați luat la nivelul liceului (ex. educație remedială, pregătirea pentru Bacalaureat)?
 - Elevii dvs. beneficiază de meditații particulare?
 - După revenirea la școala față în față, profesorii dvs. mai utilizează platformele și instrumentele digitale? În ce contexte?
 9. Cum descrieți climatul școlar în cadrul liceului dvs.?
 - Există situații de violență, bullying, relații conflictuale între elevi / între elevi și profesori / între profesori? Ce forme? Ce cauze? Ce măsuri ameliorative ați implementat?
 - Părinții sunt implicați cu vreun rol în viața școlii? Prin ce modalități?
 - Cu ce alți membri ai comunității locale colaborați (autoritățile locale, agenție economice etc.)? Oferiți exemple.

Finalizarea liceului. Perspective de viitor

10. Urmăriți evoluția ulterioară a absolvenților liceului dvs. (ex. număr de elevi care continuă studiile / care se integrează pe piața muncii)?
 - Prin ce modalități realizați această monitorizare?
 - Ce rute de formare viitoare aleg absolvenții dvs.?
 - La nivelul liceului oferiți elevilor consiliere pentru alegerea traseului lor educațional/profesional viitor?
11. Care este nivelul participării elevilor din liceul dvs. la examenul de Bacalaureat / la examenul de certificare a competențelor? Ce dificultăți apar?
12. Care sunt principalele priorități în reformarea liceului din România, în viitor? Formulați propuneri concrete.

GHID DE INTERVIU ADRESAT REPREZENTANTULUI ELEVILOR (președinte AL Consiliului Școlar al Elevilor, reprezentantul elevilor în CA)

Date de identificare

Denumirea liceului:

Mediul de rezidență al liceului: a) urban b) rural

Liceul:

- Filiera:
- Profilul:
- Specializarea:

Funcția: membru în Consiliul Școlar al Elevilor / reprezentant al elevilor în Consiliul de Administrație / altă funcție; care?

Numărul de ani de experiență în această funcție:

Întrebări

13. Liceul în care înveți îi implică pe elevi în luarea deciziilor?
 - Profesorii vă informează cu privire la modul în care vă puteți implica? Prin ce modalități?
 - Sunt organizate activități în care sunt cerute părerile elevilor cu privire la diferite aspecte din viața școlii? Oferă câteva exemple.
 - Este respectată vocea elevilor?
14. Cum anume sunt consultați, de obicei, elevii din școala ta? Care dintre cele două variante se potrivește liceului tău?
 - În mod informal – adică profesorii, directorii sau inspectorii cheamă câțiva elevi la discuții sau le cer, punctual, puncte de vedere și opinii privind diferite aspecte.
 - În mod formal – adică profesorii, directorii sau inspectorii cer oficial CNE/CJE/CSE, ca organism reprezentativ, puncte de vedere și opinii privind diferite aspecte.
15. Din experiența ta, care sunt problemele cu care se confruntă elevii din liceul tău? Oferă câteva exemple, cu referire la:
 - Aspecte referitoare la participarea școlară (absențe, abandonul studiilor, cauze etc.)
 - Aspecte referitoare la învățare (desfășurarea orelor, teme, pregătirea pentru bacalaureat, rezultate școlare, implicarea în învățare etc.)
 - Aspecte referitoare la climatul școlar și starea de bine în școală (comunicarea cu profesorii, cu alți elevi, disciplina școlară)
 - Alte categorii de probleme
16. Cum se implică directorul, Consiliul de Administrație în rezolvarea acestor probleme? Au elevii posibilitatea de a-și spune părerea? Oferă câteva exemple.

-
17. Gândindu-vă la documentele școlare (de ex, regulamentul școlii) și la activitățile pe care le desfășurați în calitate de reprezentanți ai elevilor, este capacitatea de a învăța să înveți o prioritate a liceului?
 - Ce înseamnă pentru voi să știți să înveți? Cât de că este importantă este această capacitate? Dar pentru colegii voștri? Cum se manifestă?
 - Vă ajută profesorii vostri să dezvoltați această capacitate?
 - Ce alte activități desfășurate în școală vă ajută să dezvoltați această capacitate?
 18. Cum vă susține liceul să vă pregătiți pentru ceea ce veți face după ce finalizați examenul de Bacalaureat?
 - Profesorii vă informează cu privire la oportunitățile de continuare a studiilor/ de angajare
 - Sunt organizate întâlniri cu reprezentanți ai mediului economic și ai instituțiilor de învățământ superior ?
 19. Există modalități prin care liceul vostru îi face pe elevi și profesori să se simtă valorizați/ utili/ importanți/ confortabil ca acasă, când sunt la școală? Dacă da, poți da câteva exemple?
 20. În opinia ta, care sunt principalele priorități în reformarea liceului din România, în viitor?

